

WETERYNARIA GRUDZIĄDZKA XX WIEKU GRUDZIĄDZ - STOLICA KAWALERII

**Zeszyty Historyczne
Kujawsko-Pomorskiej
Izby Lekarsko-Weterynaryjnej**

Vol. nr 3

**Materiały Sesji Historycznej
Grudziądz 25.11.2016**

SESJA HISTORYCZNA

WETERYNARIA

GRUDZIĄDZKA XX WIEKU

GRUDZIĄDZ - STOLICA

KAWALERII

**Zeszyty Historyczne
Kujawsko-Pomorskiej
Izby Lekarsko-Weterynaryjnej**

Vol. nr 3

Grudziądz 25.11.2016

Organizatorzy sesji:

Kujawsko-Pomorska Izba Lekarsko - Weterynaryjna
Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Lekarz Weterynarii
w Bydgoszczy
Fundacja na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej w Grudziądzu
Koło Seniorów Lekarzy Weterynarii przy KPILW
w Bydgoszczy

Przewodnictwo sesji:

lek. wet. Ryszard Tyborski

ISBN 978-83-60019-72-6

Układ i opracowanie graficzne:

Ryszard Tyborski, Daniel Wierzchucki

Wydawca, druk:

Firma Usługowo-Wydawnicza „DANIEL” Ewa Wierzchucka
89-400 Sępólno Krajeńskie ul. Wiatrakowa 3, tel. 52 388 38 56
e-mail: drukarniadaniel@poczta.onet.pl

Spis treści

Jacek Judek Wstęp	5
Karola Skowrońska Kawaleryjskie tradycje Grudziądza	11
Michał Śróbka Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Grudziądzu	17
Ryszard Tyborski Historia grudziądzkiej weterynarii klinicznej w XX wieku. Ludzie i wydarzenia	23
Zbigniew Zawadzki, Ryszard Tyborski Rzeźnia Miejska i Zakłady Mięsne w Grudziądzu	49
Tomasz Szydłowski, Ryszard Tyborski Służba weterynaryjna w kawalerii	65
Jarosław Sobolewski Mieszkańcy Grudziądza Edmund Baranowski i Władysław Hofman – współtwórcy polskiej farmacji weterynaryjnej w okresie międzywojennym	76
Feliks Szynekiewicz Weterynaryjna Służba Wojskowa w okresie po II Wojnie Światowej	83
Ryszard Tyborski Jeździecki Klub „Rywal” w Grudziądzu	98
Ryszard Tyborski Biogramy lekarzy weterynarii pracujących na terenie pow. grudziądzkiego w latach 1920 – 2000	105
Ryszard Tyborski Prywatne Zakłady Lecznicze dla Zwierząt na terenie miasta Grudziądza i powiatu grudziądzkiego wg stanu na 23 lutego 2018 r.	127

Wstęp

Niniejsze opracowanie wydane pod podwójnym tytułem: „Weterynaria Grudziądzka XX wieku” „Grudziądz – stolica kawalerii” jest trzecim z kolei Zeszytem Historycznym Kujawsko-Pomorskiej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej zawierającym tym razem teksty dziewięciu doniesień wygłoszonych podczas sesji historycznej zorganizowanej m. in. pod patronatem Kujawsko-Pomorskiej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej w dniu 25 listopada 2016 roku w Grudziądzu.

Autorami prac są ludzie, głównie lekarze weterynarii, dla których prezentowane tematy stanowiły treść życia zawodowego lub realizowanej pasji. Niektórzy z nich nie mają szczególnego doświadczenia „pisarskiego”, jednak poproszeni przez głównego organizatora sesji lekarza weterynarii Ryszarda Tyborskiego, jako świadkowie minionych czasów przelali na papier to, co dziś jest w ich pamięci, a co jutro może przestać już istnieć w świadomości nawet tej relatywnie małej grupy zawodowej lekarzy weterynarii.

Wydawnictwo otwiera publikacja pt. „Kawalerskie tradycje Grudziądza” autorstwa Karoli Skowrońskiej znanej nie tylko lokalnie działaczki kulturalnej i społecznej związanej z tym miastem, Prezes Honorowej Grudziądzkiego Towarzystwa Kulturalnego i przewodniczącej działającej o 1991 roku Fundacji na Rzecz Tradycji Jazdy Konnej.

Znaczenie Grudziądza w okresie międzywojennym, tj. od momentu powrotu miasta do Polski, co miało miejsce 23 stycznia 1920 roku, do września 1939 roku było trudne do przecenienia, i to nie tylko z powodu dynamicznie rozwijającego się miasta. Tam bowiem działał jeden z największych w Europie kompleksów szkół wojskowych – Centrum Wyszkolenia Kawalerii (CWK), które w okresie tym okresie wykształciło blisko 5 tysięcy wspaniale przygotowanych oficerów służących we wszystkich pułkach kawalerii Wojska Polskiego. Autorka skrótowo, lecz nie pomijając najważniejszych faktów przedstawiła historię CWK i przybliżyła postaci jej znakomitych komendantów oraz innych osób z nim związanych. Powojenne dzieje miasta, autorka podzieliła na dwa okresy: pierwszy, trwający do 1989 roku, gdy tradycje kawalerskie Grudziądza były stopniowo zapominane i drugi, trwający do dnia

dzisiejszego, który rozpoczął się zjazdem z całego świata 300 absolwentów CWK, zwołanym z okazji *50 rocznicy ostatniej promocji oficerskiej i wybuchu II wojny światowej, która zamknęła na zawsze dzieje tego oręża*. Od tego czasu, dzięki aktywności miejscowych działaczy i miłośników historii miasta a także absolwentów CWK podjęto wiele inicjatyw upamiętniających jego chlubną historię. W tym okresie zorganizowano blisko trzydzieści corocznych Zjazdów Kawalerzystów RP, a w mieście upamiętniono osoby, miejsca i obiekty związane z CWK.

Publikacja Karoli Skowrońskiej jest cennym wkładem autorki w dzieło podtrzymywania pamięci o kawaleryjskich tradycjach Grudziądza, tym razem skierowanym do lekarzy weterynarii, którzy z racji wykonywania swojego zawodu, a także jego historii, w sposób szczególny są uwrażliwieni na sprawy w niej opisane.

Druga z zamieszczonych prac, autorstwa lek. wet. Michała Śróbki pt. „Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Grudziądzu”, przenosi czytelnika w świat bliższy zawodowym zainteresowaniom lekarzy weterynarii. Chociaż pozyskiwanie i obróbka nasienia należą do zadań zootechnicznych, to jednak opieka zdrowotna nad rozplodnikami i nasieniem jest domeną służby weterynaryjnej. Dr Śróbka niemal całe swoje zawodowe życie związał z SHiUZ w Grudziądzu, pracując tam m. in. jako kierownik laboratorium i androlog. Obserwował lata rozkwitu i okres wygaszania działalności stacji, aż do jej likwidacji. W swojej publikacji przybliżył czytelnikom nie tylko poszczególne etapy działalności i dokonania SHiUZ, ale przede wszystkim przypomina osoby, kiedyś tam pracujące, których poza nielicznymi mało kto już pamięta. Historię instytucji można poznać łatwo, np. za pośrednictwem internetu, ale pamięć o zwykłych ludziach zachować można tylko dzięki takim pracom jak ta, którą przygotował dr Śróbka. I w tym tkwi największa jej wartość.

Realia powojennej weterynarii uwzględniające jej zmieniającą się organizację a także sylwetki lekarzy weterynarii, pracujących na terenie powiatu zawarł w swoim opracowaniu pt. „Grudziądzka Weterynaria Kliniczna w latach 1945-1990” inicjator grudziądzkiej sesji, lek. wet. Ryszard Tyborski. Także i w tym przypadku szczególnie cenna jest ta część publikacji,

która przedstawia sylwetki i skrócone biografie zarówno żyjących jak i już zmarłych kilkudziesięciu lekarzy weterynarii. Ta relatywnie niewielka publikacja jest efektem żmudnych poszukiwań, o których Autor tak pisał: *Opracowanie dotyczące „Grudziądzkiej weterynarii klinicznej” powstało w oparciu o gromadzone od kilkunastu lat przez autora dokumenty, doniesienia prasowe, artykuły i materiały zamieszczone w fachowej prasie weterynaryjnej oraz przekazy ustne uzyskane od osób związanych z szeroko pojętą weterynarią. Ponadto uzyskane zostały w różnych archiwach, w których gromadzone są zasoby z zakresu weterynarii. Zebrane materiały podlegają badaniu i porównywaniu zawartych w nich danych z dostępnymi dla danego okresu przepisami prawa.* Już te zdania świadczą najlepiej, jakiego trudu podjął się autor tej pracy. Pokazują, że mimo występujących czasami obiektywnie uwarunkowanych niedostatków faktograficznych w przekazanych informacjach można jeszcze uchronić od zapomnienia osoby i fakty, o których być może szersze grono lekarzy weterynarii nigdy by się nie dowiedziało.

Historia Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu, a po jej przekształceniu w latach powojennych w Zakłady Mięsne opisuje pięć kolejnych opracowań przygotowanych przez różnych autorów.

Nie wszystkie z nich były przedstawiane podczas sesji, jednakże zamieszczone razem w jednym wydawnictwie, pomimo występujących powtórzeń i drobnych różnic faktograficznych, doskonale uzupełniają się tworząc pełniejszy, niepozbawiony nostalgii, obraz nieistniejących już zakładów.

Autorem jednego z nich jest zmarły w maju 2017 roku, tj. zaledwie pół roku po udziale w sesji, lekarz weterynarii Zbigniew Zawadzki. Opisał on historię grudziądzkiej Rzeźni Miejskiej od czasu jej powstania w latach osiemdziesiątych dziewiętnastego stulecia, jej rozkwit w okresie międzywojennym, przekształcenie i dalszy rozwój pod nazwą Zakładów Mięsnych w Grudziądzu w okresie powojennym, aż do ich upadku w okresie transformacji, poprzedzonego nieudanymi próbami reorganizacji i restrukturyzacji. Praca dr. Zawadzkiego w przeciwieństwie do dwóch wcześniejszych opracowań, ma charakter wyłącznie faktograficzny, nie przywołuje nazwisk i historii działających tam lekarzy weterynarii. Jednakże dzięki temu, w sposób syntetyczny i przejrzysty ukazuje blisko sto pięćdziesięcioletnie dzieje zakładu,

będącego w pewnych okresach jednym z ważniejszych dla Grudziądza i jego mieszkańców.

Inny z autorów, lek wet. Jerzy Osowski, ukazał zakres zadań i regulacji prawnych zarówno przed-, jak i powojennych określających obowiązki i kompetencje lekarzy weterynarii sprawujących nadzór nad badaniem zwierząt rzeźnych i mięsa.

Blok tematyczny poświęcony Zakładom Mięsnym w Grudziądzu kończy praca Marty Ceglińskiej opatrzona niepozostawiającym złudzeń tytułem: „Ruina po Zakładach Mięsnych”, w której ukazała tło i przyczyny upadku, tak kiedyś dobrze prosperującego przedsiębiorstwa.

Opracowanie lek. wet. Tomasza Szydłowskiego pt. „Służba weterynaryjna w kawalerii”, podobnie jak wspomniana na wstępie publikacja Karoli Skowrońskiej, zgodnie z drugim tytułem grudziądzkiej sesji, poświęcone jest historii kawalerii. Publikacja ta, co prawda, nie omawia historii kawalerii grudziądzkiej, o której pisała Kamila Skowrońska, ale rozwija za to sprawę miejsca i roli wojskowej służby weterynaryjnej, o czym z kolei autorka ta nie wspominała. Dr Szydłowski przedstawił historię weterynarii wojskowej od momentu jej kształtowania w osiemnastowiecznej Europie, w tym także w Polsce, począwszy od czasu insurekcji kościuszkowskiej do lat trzydziestych dwudziestego stulecia, poprzedzających wybuch II wojny światowej. Ukazał narodziny zawodu wojskowego lekarza weterynarii od poziomu konowała, szkolonego w czasach Królestwa Polskiego, poprzez hipiatryka – lekarza koni, kształconego w latach dwudziestych XIX w. w Instytucie Rządowej Weterynarii (Instytucie Weterynarii Praktycznej) Instytutu Agronomicznego w Marymoncie do lekarza weterynarii, jako absolwenta szkoły wyższej weterynaryjnej. Przedstawił zakres obowiązków i zadań lekarzy weterynarii służących w wojsku dla potrzeb kawalerii oraz opisał działanie mobilnego ambulansu weterynaryjnego. Przedstawiona Zeszycie Historycznym K-PIL-W praca, stanowi opracowanie dokonane przez dr. Ryszarda Tyborskiego w oparciu o referat wygłoszony na sesji przez dr. Szydłowskiego oraz – za zgodą autora – o X rozdział jego książki pt. „Koń w Wojsku Polskim 1918 – 1939” i znakomicie przybliży dzisiejszemu czytelnikowi skróconą historię wyłaniania się nowego wówczas a dziś akademickiego zawodu – lekarza weterynarii.

Kolejna z opublikowanych w omawianym Zeszyście Historycznym prac, autorstwa dr. n. wet. Jarosława Sobolewskiego, opisuje najmniej znaną w środowisku weterynaryjnym, a jednak ściśle z tym zawodem związaną, historię polskiej farmacji weterynaryjnej, i co w tym przypadku nie mniej ważne, związanej z Grudziądzem. W pracy pt.: „Mieszkańcy Grudziądza Edmund Baranowski i Władysław Hofman – współtwórcy polskiej farmacji weterynaryjnej w okresie powojennym” po wstępie, w którym autor przedstawił skrótowo początki polskiej farmacji weterynaryjnej oraz sytuację Grudziądza przełomu XIX i XX wieku. Na tym tle obszernie opisał piękną sylwetkę niezwykle zasłużonego dla Grudziądza i farmacji, w tym farmacji weterynaryjnej postać społecznika, powstańca wielkopolskiego, działacza samorządowego i posła ziemi grudziądzkiej - aptekarza Edmunda Baranowskiego i jego Laboratorium Chemiczno - Farmaceutyczne. W latach rozkwitu firma Baranowskiego była w stanie produkować aż 24 pozycje leków weterynaryjnych.

Drugą opisaną postacią związaną z Grudziądzem i farmacją weterynaryjną był lekarz weterynarii i kawalerzysta płk. Władysław Hofman. Produkował on tylko jeden środek leczniczy dla koni, ale zasłynął też, jako autor wydanego w dwudziestoleciu międzywojennym i wznowionego jeszcze 2015 roku, bardzo wysoko ocenianego przez fachowców dwutomowego dzieła „Hipologia”.

Z publikacji dr. Sobolewskiego czytelnik dowiaduje się też, że te dwie postaci, połączone historycznie z Grudziądzem i farmacją weterynaryjną różnią dramatycznie ich życiorysy. Edmund Baranowski został pojmany do niewoli w pierwszych dniach II wojny światowej i bohatersko zginął rozstrzelany przez Niemców na początku września 1939 roku, natomiast płk. Władysław Hofman, oficer Wojska Polskiego zhańbił się kolaboracją z okupantem. Zmarł w 1948 roku w oczekiwaniu na rozprawę sądową.

Ta profesjonalnie przygotowana praca dr Jarosława Sobolewskiego poparta została siedmioma pozycjami piśmiennictwa.

Niezwykle interesującą publikację przygotował ppłk. Feliks Szynkiewicz, lekarz weterynarii, który większość swojego zawodowego życia realizował, jako oficer Wojska Polskiego.

Ukazał on, głównie w oparciu o swoje osobiste zawodowe doświadczenia, tak w sumie mało znany, szczególnie w kręgu

młodszych kolegów w zawodzie, charakter służby wojskowego lekarza weterynarii. Opracowanie to jest tym cenniejsze, że obok opisu organizacji i struktury służby weterynaryjnej w powojennej Polsce przywołał pamięć o wielu lekarzach weterynarii – oficerach realizujących swój zawód zarówno jako klinicyści, dbający o zdrowie należących do wojska zwierząt, wśród których nie dominowały już konie lecz zwierzęta gospodarskie stanowiące „zaplecze żywnościowe” armii, jak i w charakterze inspektorów ds. bezpieczeństwa żywności czy specjalistów z zakresu weterynaryjnej diagnostyki laboratoryjnej.

Zeszyt Historyczny zamykają trzy opracowania doktora Tyborskiego. Pierwsze z nich stanowi, przygotowany w oparciu pracę Michała Masłowskiego, syna pracującego w Grudziądzu doktora nauk weterynaryjnych Stanisława Masłowskiego, opis historii i tradycji grudziądzkiego Ośrodka Jeździeckiego „Rywal” im Centrum Wyszkozenia Kawalerii. Kolejne, zgodnie ze swoim tytułem ukazuje w formie encyklopedycznej, często wzbogaconej zdjęciami, biogramy lekarzy weterynarii pracujących na terenie powiatu grudziądzkiego w latach 1920-2000. Ostatnie, zatytułowane, *Prywatne Zakłady Lecznicze dla Zwierząt na terenie miasta Grudziądza i powiatu grudziądzkiego* stanowi spis aktualnie działających tam lekarzy weterynarii i zakładów leczniczych.

Niniejszy numer *Zeszytów Historycznych Kujawsko-Pomorskiej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej* stanowi twórczą kontynuację zrodzonej kilka lat temu idei dokumentowania historii weterynarii na terenie Pomorza i Kujaw. Różnorodność tematyki poszczególnych doniesień łączy dwa niezmiernie istotne wątki: zawód lekarza weterynarii i miejsce jego wykonywania. Z tego też powodu, to, co oferuje czytelnikowi niniejszy „Zeszyt” traktować można, jako bardzo istotną dla zawodu, osadzoną w realiach minionych czasów, trudną do przecenienia, **monografię historii grudziądzkiej weterynarii.**

dr n. wet. Jacek Judek

Kawaleryjskie tradycje Grudziądza

„Prawda to od wieków znana:

Nie masz pana nadulana.

Lance do boju, szable w dłoń,

Bolszewika goń, goń, goń !”

Kawaleryjska żurawiejka

W okresie międzywojennym Grudziądz zwano stolicą polskiej kawalerii. Nie było w tym określeniu żadnej przesady, gdyż właśnie w Grudziądzu, w latach 1920-1939, wyszkolono prawie 5 tys. oficerów, służących we wszystkich pułkach kawalerii Wojska Polskiego. Początkiem była Centralna Szkoła Jazdy, która przeszła do historii pod nazwą Centrum Wyszkożenia Kawalerii (CWK), jako jedna z największych szkół wojskowych w Europie. Tworzącej się Szkole, w 1920 roku, przydzielono potężny poniemiecki kompleks koszarowy na obrzeżach miasta, któremu nadano imię Księcia Józefa Poniatowskiego.

Grudziądz był miastem garnizonowym. W Cytadeli stacjonował 18. Pułk Ułanów Pomorskich, były także pułki piechoty 64 i 65 i 16 pułk artylerii lekkiej, Wyższa Szkoła Lotnicza (przeniesiona w 1927 r. do Dębłina - słynna „Szkoła Orłąt”), a w jej miejsce Lotnicza Szkoła Strzelania i Bombardowania oraz Centrum Wyszkożenia Żandarmerii (1930-1939). CWK było zgrupowaniem szkół i różnorodnych kursów, prym wiodły Szkoła Podchorążych Kawalerii i Szkoła Podchorążych Rezerwy Kawalerii. Grudziądzką Szkołą dowodziło 4 komendantów. Pierwszym, w latach 1920-1927, był gen. dyw. Stefan de Castenedolo-Kasprzycki, były oficer austriacki. Po przejściu w stan spoczynku mieszkał nadal w Grudziądzu, gdzie zmarł w 1936 roku i pochowany został na tutejszym Cmentarzu Garnizonowym.

Najdłużej, bo od 1927 do 1935 roku, CWK dowodził gen. bryg. Zygmunt Podhorski, który był najwybitniejszym komendantem tej Szkoły. W kampanii wrześniowej dowodził Suwalską Brygadą Kawalerii, potem Grupą Operacyjną Kawalerii, pod Kockiem bohatercko walczył na czele Zgrupowania Kawalerii „Zaza”. Do końca wojny był w niewoli niemieckiej. Od czerwca 1945 roku służył w 2. Korpusie we Włoszech. Po demobilizacji mieszkał w Anglii, gdzie zmarł 12 września 1960 r.

W latach 1935-1938 komendantem był płk dypl. Józef Smoleński. W kampanii wrześniowej szef II Oddziału Sztabu Głównego. Po klęsce wrześniowej przedostał się do Francji, potem Anglii (był m.in. oficerem sztabu Wyszkożenia Polskich Sił Zbrojnych). Walczył w kampanii włoskiej. Po wojnie mieszkał w Londynie, zmarł 19 stycznia 1978 r.

Ostatnim komendantem Szkoły, od 1938 do 1939 r., był gen. dyw. Tadeusz Komorowski. Po ewakuacji CWK zorganizował Grupę Kawalerii i walczył pod Górą Kalwarią i Zamościem. W konspiracji od 1940 r. w ZWZ, a po aresztowaniu gen. Stefana Roweckiego „Grotą” dowódca Armii Krajowej (pseud. „Bór”). Po upadku Powstania Warszawskiego w niewoli niemieckiej do 5 maja 1945 r. Wódz Naczelny, a w latach 1947-1949 Premier Rządu RP na uchodźstwie. Zmarł w Londynie 24 sierpnia 1966 roku.

W pierwszych latach wykładowcami w CWK byli oficerowie kawalerii wywodzący się z trzech zaborczych armii. Jednak ich wiedza i talent organizacyjny były bezcenne.

W 1925 roku, podczas uroczystości promowania podchorążych, wręczono Szkole sztandar, ufundowany przez żony oficerów wszystkich pułków. Sztandar zaginął w 1939 r. 15 sierpnia 1994 r. podczas VI Zjazdu Kawalerzystów II RP w Grudziądzu, kopię sztandaru uroczystie wniesiono do Sal Tradycji Jazdy Polskiej. Chorążym pocztu sztandarowego był ppłk Witold Szaniawski, ostatni szef Szkoły Podchorążych Kawalerii, ten sam, który był chorążym ostatniego, przedwojennego pocztu. Historia zatoczyła koło...

Podczas uroczystych promocji Grudziądz wizytowali najwybitniejsi dostojnicy państwowi i wojskowi: Marszałek Józef Piłsudski, Prezydenci RP Stanisław Wojciechowski i Ignacy Mościcki, a także gen. Bolesław Wieniawa-Długoszowski i Marszałek Edward Śmigły-Rydz, który w 1938 r. osobiście promował absolwentów SPK i otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Grudziądza.

Do końca istnienia Szkoły, tj. do września 1939 r., odbyło się siedemnaście promocji oficerskich dla 1061 podporuczników służby stałej kawalerii. Szkoła Podchorążych Kawalerii dawała solidne, nowoczesne wykształcenie wojskowe, ale nie tylko. Uczono tu także języków obcych, historii, uprawiano sporty: szybownictwo, narciarstwo, pływanie. Głównym sportem było jeździectwo. Młodzi podchorążowie nadawali Grudziądzowi

swoisty koloryt, szczególnie podczas parad i defilad, które często odbywały się na Błoniach Nadwiślańskich.

Od 1926 r. w ramach Centrum Wyszkozenia Kawalerii, obok istniejącej Szkoły Podchorążych Kawalerii, kształcącej oficerów zawodowych, zaczęła działalność Szkoła Podchorążych Rezerwy Kawalerii (SPRK). Szkoła ta szybko zdobyła sobie sławę równą SPK. Przyjmowano do niej kandydatów po zdaniu matury, którzy na ochotnika zgłaszali się do wojska, korzystając tym samym z prawa wyboru broni (oczywiście... kawalerii!), a także absolwentów szkół wyższych, często już z pozycją społeczną. Kandydatów tych nazywano ułanami z cenzusem. Byli wśród nich przedstawiciele wszystkich warstw społecznych, jednak przeważali synowie ziemian, bogatych mieszczan, urzędników państwowych, wolnych zawodów i arystokracji. W latach 1926 - 1939 szkołę ukończyło 3208 absolwentów, którzy otrzymywali stopień starszego ułana, podchorążego rezerwy lub plutonowego podchorążego rezerwy kawalerii. Mówiono, że Szkoła tworzyła elitę Wojska Polskiego.

Zbiórka na placu Centrum Wyszkozenia Kawalerii przed defiladą. Grudzień, lata 30. XX w.

Fotografia ze zbiorów Fundacji na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej.

CWK miało znakomitych instruktorów jeździectwa, zorganizowano więc Grupę Olimpijską. Wypracowano tu słynną Polską Szkołę Jazdy. Wyszkozenie jeździeckie traktowano na równi z wyszkoleniem bojowym i taktycznym. Kierował nim zawsze Szef Akwitacji. Od 1935 do 1939 roku był nim znakomity olimpijczyk Adam Królikiewicz, do grona instruktorów należeli

m.in.: ppłk Gwido Poten, rtm. Leon Kon, mjr Janusz Komorowski i por. Michał Gutowski (olimpijczycy w 1936 r.), mjr Henryk Dobrzański „Hubal”, oraz mjr Józef Trenkwald (olimpijczyk w 1928 r.)

Podczas II wojny światowej absolwenci Grudziądza - bo tak ich nazywano - walczyli w 40 pułkach Polskiej Kawalerii, w walkach kampanii wrześniowej 1939 r. i na wszystkich frontach świata: pod Tobrukiem, w całej kampanii włoskiej, od lądowania i walk wojsk alianckich w Normandii aż do Wilhelmshaven. Dzielili los wszystkich polskich żołnierzy walczących, więzionych i mordowanych.

W latach powojennych, aż do 1989 roku, tradycje kawaleryjskie Grudziądza nie były szeroko znane, mimo iż zachowały się dawne kompleksy koszarowe, a pamięć o czynach bojowych kawalerzystów przeszła na karty historii, do legendy, malarstwa i literatury.

Rok 1989 rok stał się swoistą cezurą. Wtedy do swojego miasta, we wrześniu, przybyło z całego świata 300 absolwentów CWK, na swój pierwszy Zjazd w 50. rocznicę ostatniej promocji oficerskiej i wybuchu II wojny światowej, która zamknęła na zawsze dzieje tego oręża. Od tego historycznego dnia Grudziądz jest już innym miastem. Takich wzruszeń grudziądzanie nigdy przedtem nie przeżywali. Oto bowiem zobaczyli na własne oczy bohaterskich szwoleżerów, ułanów i strzelców konnych, którzy walczyli na wszystkich frontach wojny, nigdy nie złożyli broni i zawsze wierni byli ideałom wpojonym im w grudziądzkich szkołach kawaleryjskich: Bogu, Honorowi i Ojczyźnie.

Od tamtego roku dla Grudziądza zaczął się czas przywracania chlubnych, niezwykłych tradycji kawaleryjskich. W 1991 roku utworzono Fundację na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej, która jest swoistym strażnikiem tych tradycji. Fundacja zorganizowała dotąd 28 corocznych Zjazdów Kawalerzystów II RP (w tym 3 Spotkania), które pokazują jak żywe są współcześnie tradycje kawaleryjskie. Zgromadziła pokaźne zbiory (dary kawalerzystów i ich rodzin), które przekazano do grudziądzkiego Muzeum, w którym znajduje się największa w Polsce kolekcja kawaleryjska. Jest to kompletna broń biała i palna, mundury wszystkich rodzajów pułków jazdy polskiej od Księstwa Warszawskiego do końca II wojny światowej, także Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Jest unikatowy zbiór odznak i odznaczeń, medali, ryngrafów, są rzeźby, dokumenty,

***Pokazy kawaleryjskie na grudziądzkich Błoniach Nadwiślańskich.
XXV Jubileuszowy Zjazd Kawalerzystów II RP. Grudziądz,
24 sierpnia 2013 r.***

Fotografia ze zbiorów Fundacji na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej.

ikonografia, przedmioty życia codziennego kawalerzysty i wiele innych unikatowych muzealiów i archiwaliów. Fundacja prowadzi także działalność bibliograficzną i wydawniczą. Wydano dotąd 15 pozycji książkowych, w tym jedyną pełną monografię CWK. Jest to „Kawaleryjska Alma Mater w Grudziądzu 1920 - 1939”, której autorami są: Lesław Kukawski, Juliusz Tym i Teodor Wójcik. Ukazały się też 52 numery „Komunikatów Fundacji”, w których zamieszczane są listy ofiarodawców, sprawozdania z działalności, ciekawe wspomnienia i korespondencja. W Bibliotece Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego utworzono Biblioteczkę Kawaleryjską, z ponad 700 woluminami.

W mieście upamiętniono osoby, miejsca i obiekty związane z CWK i 18. Pułkiem Ułanów Pomorskich. Postawiono pomniki: Marszałka Józefa Piłsudskiego, rtm. Witolda Pileckiego i ks. rtm. Zdzisława Peszkowskiego. Są szkoły: im. 18. Pułku Ułanów Pomorskich, rtm. Witolda Pileckiego i gen. Tadeusza Bora - Komorowskiego. Koszarom przywrócono historyczne imię Księcia Józefa Poniatowskiego, a 8. Grudziądzki Batalion Walki Radioelektronicznej nosi imię gen. Zygmunta Podhorskiego. Po 1990 roku wielu ulicom, placom i rondom nadano nazwy związane z kawaleryjskimi tradycjami miasta. Mamy więc ulice:

gen. Tadeusza Bora-Komorowskiego, Centrum Wyszkozenia Kawalerii, Henryka Dobrzańskiego „Hubala”, gen. Stefana Kasprzyckiego, Legionów, płk. Kazimierza Mastalerza, ks. Zdzisława Peszkowskiego, Józefa Piłsudskiego, gen. Stefana Pruszyńskiego, 18. Pułku Ułanów Pomorskich, płk. Józefa Smoleńskiego. Jest też Osiedle Kawalerii Polskiej oraz ronda: rtm. Witolda Pileckiego, gen. Władysława Andersa i gen. Stanisława Maczka. Godność Honorowego Obywatela Miasta otrzymali rtm. Jan Ładoś i ks. rtm. Zdzisław Peszkowski. Na murach, przy Ratuszu, umieszczono rzeźbę „Ułan i dziewczyna”, na grudziądzkich Błoniach Nadwiślańskich znajduje się, jedyna na świecie, tablica pamiątkowa poświęcona koniom kawaleryjskim, wiernym towarzyszom ułanów. Jest też Klub Jeździecki „Rywal”, noszący imię Centrum Wyszkozenia Kawalerii.

Kawalerzyści II RP, ich rodziny i miłośnicy kawalerii, przybywający do Grudziądza każdego roku z różnych stron świata spowodowali, że zarówno mieszkańcy naszego miasta, ale także turyści odwiedzający Ziemię Chełmińską i Pomorze Gdańskie, mają niepowtarzalną okazję do poznania chlubnych tradycji tej legendarnej, jakże polskiej formacji wojskowej, obcowania z żyjącymi świadkami naszej historii, która nie została zamknięta w zakurzonych gablotach, ale jest żywa i przenoszona w nowe pokolenia Polaków.

Grudziądz jest, tak jak w okresie międzywojennym, stolicą Polskiej Kawalerii.

mgr Karola Skowrońska
Przewodnicząca Zarządu Fundacji
na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej
Grudziądz

Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Grudziądzu

Początki Stacji Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Grudziądzu sięgają lat pięćdziesiątych ub. wieku. Od roku 1954 działała w Rybieńcu pow. Chełmno Państwowa Stacja Buhajów. Po wybudowaniu nowych obiektów w roku 1957 Stacja została przeniesiona do Grudziądza i nosiła nazwę Państwowa Stacja Buhajów.

Pierwszym dyrektorem Państwowej Stacji Buhajów był lek. wet. Mieczysław Maria Domaszewski (urodzony 30 czerwca 1905 r., zmarł 28 czerwca 1980 r.).

Był on w latach 1949-1953 Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu i jednocześnie od momentu utworzenia Państwowych Zakładów Leczniczych dla Zwierząt kierownikiem lecznicy w Grudziądzu w tym samym okresie.

Stacja swoją działalność rozpoczynała od kilku buhajów, które zlokalizowano w wybudowanym baraku stojącym tuż przy terenie ówczesnej Lecznicy dla Zwierząt w Grudziądzu przy ul. Dąbrowskiego nr 11 - 13.

Stan liczebny buhajów stopniowo się powiększał, jednak wraz z coraz większą ich ilością rosły też w Stacji problemy organizacyjno-bytowe.

Do buhajów stacjonujących w prowizorycznych pomieszczeniach o zmiernym zwichnięciu rolnicy zaczęli doprowadzać w celach kopolacyjnych krowy, co bardzo zmanierowało dawców nasienia. Buhaje zasmakowawszy natury nie chciały oddawać nasienia na sztuczną pochwę. Problem zakończył się wraz z wybudowaniem w 1957 roku murowanych obiektów przy ul. Dąbrowskiego 15.

W 1958 roku kierownictwo po lek. wet. Marianie Domaszewskim przejął lek. wet. Stanisław Masłowski, który nieprzerwanie przez 33 lata, do 1991 roku kierował Stacją. W niedługim czasie Stacja otrzymała nowy obiekt przy ul. Dąbrowskiego 15. Swoją działalnością obejmowała w tym czasie powiaty: brodnicki, rypiński, wąbrzeski, chojnicki, grudziądzki i świecki, a od 1976 roku objęła całe województwo toruńskie.

Pierwsze płynne nasienie było dystrybuowane drogą kolejową i autobusową. Inseminatorzy odbierali je na dworcach

Budowa Stacji Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Grudziądzu, rok 1959.

i przystankach autobusowych. Nasienie na dworzec było dowożone wozem konnym, gdyż w Stacji nie było jeszcze samochodów! Takie były pionierskie realia polskiej inseminacji!

Sytuacja transportowa powoli się poprawiała i w końcu spełniło się marzenie Dyrektora Masłowskiego. W Stacji pojawiły się konie - dwa przecudnej urody norweskie Fiordingi.

Na przełomie lat siedemdziesiątych lek. wet. Stanisław Masłowski uzyskał tytuł doktora nauk weterynaryjnych, broniąc pracę doktorską na temat: „Wpływ temperatury sztucznej pochwy na jakość nasienia i jej skutków na efekty zapłodnienia”. Promotorem pracy doktorskiej był Prof. dr Lech Jaśkowski, którego imię w 1986 nadano noszącej wtedy miano Stacji Hodowli i Inseminacji Zwierząt w Grudziądzu. W tym czasie w Stacji zgromadzono najcenniejsze pod względem genetycznym i pokrojowym buhaje przekazujące na potomstwo wysoką mleczność, prawidłowy, harmonijny pokrój a także doskonaląc budowę oraz wymienia oraz nóg. Stawkę buhajów krajowych uzupełniał import z Holandii. Inseminatorzy z rejonu działania grudziądzkiej Stacji unasieniali nasieniem niżej wymienionych buhajów: Bonke, Frans684G/E, Adema487, Jan Gerard, Gips 18457 Neuron 843 G, Roter 14228G, Prom 1166 G, Warmiak 1187 G.

Dzięki inseminacji poprawiono wydajność oraz opanowano choroby przenoszone podczas kopulacji (chorobę rzęsistkową, chorobę mętlikową, otręt i brucelozę).

Tablica pamiątkowa wmurowana w obiekcie Stacji 29 października 1986 r.

Godnym przypomnienia jest fakt, że już w 1960 roku Grudziądzka Stacja jako pierwsza w kraju miała stado buhajów całkowicie wolne od gruźlicy i brucelozy.

Od 1 kwietnia 1966 w PZUZ pracę rozpoczął lek. wet. Michał Śóbka, pełniąc kolejno funkcje: kierownika laboratorium, kierownika produkcji, inspektora ds. inseminacji i rozrodu a od połowy lat 80-tych, aż do chwili likwidacji SHiUZ – lekarza androloga.

Problemy związanych z rozrodem i niepłodnością było bardzo, bardzo wiele.

Priorytetem było przekonanie rolników, hodowców o wyższości unasienniania nad kryciem naturalnym. Były to trudne i odpowiedzialne zadania. Większość spotkań z hodowcami kończyła się przeważnie ogólnie przyjętym sloganem, że: „...natura, to je natura, a nie tam jakieś szklane rurki...”

W 1968 wprowadzono głębokie mrożenie nasienia w ciekłym azocie (-196°C) co dało szansę na prowadzenie doskonalenia pogłowia bydła w oparciu o używanie do rozrodu buhajów sprawdzonych na uzyskanym potomstwie. W 1976 roku jak już wcześniej zaznaczono Stacja poszerzyła swą działalność terytorialną. Objęła zasięgiem całe województwo toruńskie, przejmując także ocenę wartości użytkowej bydła.

Oceną wartości użytkowej objęto prawie 100% populacji krów w woj. toruńskim z pożądanymi kojarzeniami. 70% krów unasienianych było nasieniem buhajów z wysokim indeksem hodowlanym (PF)*, 15% nasieniem ras mięsnych, 10% nasieniem buhajów HF (holsztyńsko-fryzyjskich).

**Indeks hodowlany (selekcyjny) PF (produkcja i funkcjonalność) jest to zbiór sprawdzonych cech osobniczych mających dodatni wpływ na produkcję, pokrój, płodność, długowieczność i inne czynniki wpływające na doskonalenie danej populacji zwierząt.*

Stan pogłowa bydła w woj. toruńskim na przełomie lat 70-80 wynosił 126 tysięcy szt.

Było to wielkie zadanie do wykonania. Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Grudziądzu w latach 80-tych zatrudniała ok. 200 inseminatorów na etacie oraz na umowie zleceniu. Funkcjonowało wówczas 15 gminnych punktów inseminacji. Pracowali w nich inseminatorzy unasieniający powyżej 1000 sztuk krów rocznie.

„Rekordziści” unasieniali ok. 2000 szt. rocznie. Zaliczali się do nich: Julian Jańczak z Brodnicy, Marian Cejrowski z Nieżywiecia, J. Falkowski z Nowego Miasta.

Jednym z pierwszych pracowników Stacji był Eugeniusz Cukras (ur. 20.11.1930 zm. 26.04.2017) inseminator a później pracownik laboratorium SHiUZ. Pracę rozpoczął w Państwowej Stacji Buhajów w Grudziądzu w 1959 roku, dojeżdżając codziennie motorem z Rybieńca, dlatego dokładnie pamiętał pierwsze kroki w dziedzinie inseminacji. Nie były to łatwe czasy! Nieufność wśród hodowców była gigantyczna. Chłopi byli zatwardziałymi tradycjonalistami nie akceptującymi innowacyjności w rozrodzie. Na widok inseminatora dziwili się, że byk jeździ na rowerze i z przekąsem mawiali, że „szklana rurka, ani rąca nie zastąpi nigdy prąca”. Aktualna była anegdotka o inseminatorze, który wracał do domu po wykonaniu zabiegu inseminacyjnego, a za nim biegła krowa mrucząc „zapomniałeś dać buzi..!?”. Eugeniusz Cukras w czasach świetności unasieniał przeszło 1000 sztuk rocznie. Jako pierwszy w województwie toruńskim prowadził unasienianie bydła mrożonym nasieniem. Był zasłużonym pracownikiem Stacji Hodowli i Unasieniania w Grudziądzu. Swoją działalnością SH i UZ obejmował także

obory pod kontrolą, w których stacjonowały matki buhajów. Czołowymi hodowcami z rejonu działania byli: Jan Stefański z Osnowa, Alfons Przechowski z Szczuki, Bolesław Machajewski z Obrowa, Władysław Malinowski z Wawrowic, Zygmunt Szulc z Szembruca, Wiechowicz z Bzowa, Pająk z Bzowa, Putynkowski z Wąbrzeźna, Kłos z Sartowic, Babiarcz z Lubienia.

Krowy, które były matkami buhajów musiały mieć odpowiednie parametry wydajnościowe. Wydajność mleczna musiała wynosić ok. 5-6 tysięcy l. mleka o zawartości 4-5% tłuszczu.

Najlepsi hodowcy jak np. Alfons Przechowski ze Szczuki k/Brodnicy uzyskiwali od krowy przeciętną wydajność na poziomie ok. 6.425 l. mleka o zawartości 4,9–5.0% tłuszczu.

W połowie lat 90-tych zostały zlikwidowane w Stacji Hodowli i Unasieniania Zwierząt buhaje, a na ich miejsce sukcesywnie wstawiano knury. Ich liczba wahała się w granicach czterdziestu sztuk.

Dyrektor dr med. wet. Stanisław Masłowski przeszedł na emeryturę w 1991 roku.

Jego pasją poza sprawami zawodowymi, którym był oddany bez reszty były konie. Miał swoje własne konie i z zamiłowaniem uprawiał jeździectwo. Dr Stanisław Masłowski założył w 1976 r. przy Stadninie Koni w Nowych Jankowicach pierwszy w Grudziądzu Klub Jeździecki „Pegaz”.

Jego tradycje kultywuje syn Michał Masłowski realizując je w grudziądzkim klubie jeździeckim „Rywal”. Dr Stanisław Masłowski zmarł dnia 15 czerwca 2001 roku.

Wraz z Dyrektorem na emeryturę przeszła mgr Helena Zuziakowska pełniąca funkcję zastępcy Dyrektora d/s wartości użytkowej bydła.

W grudziądzkiej SHiUZ funkcję zastępcy Dyrektora w pełnił mgr inż. Jan Arczykowski, który zmarł w 1993 roku. Kierownikiem produkcji w Stacji przez długie lata był Lech Kaczmarek (ur. 10.03.1932, zm. 29.04.1999), Główną Księgową była mgr Barbara Romanowska-Paczkowska (ur. 1929, zm. 2014).

Funkcje głównych księgowych w Stacji pełniły kolejno panie: Krystyna Potorska, Bogumiła Arbszajtys, Barbara Skorzybut. Ostatnią księgową w chwili likwidacji Stacji była Pani Elżbieta Ładzik.

Następcą Dyrektora Masłowskiego został inż. Stanisław Dolecki, który tę funkcję pełnił od 1991 do 1998 roku. Zmarł 22.08.2006 r. przeżywszy 55 lat.

W 1998 roku kierownictwo w Stacji Hodowli i Unasienniania Zwierząt przejął mgr inż. Ryszard Rocławski, który tę funkcję pełnił do 2000 roku.

Od tego roku SHiUZ przestała istnieć, a jego obowiązki, zadania wraz z załogą przejęła Stacja Hodowli i Unasienniania Zwierząt Sp. z o.o. w Myśliczynie pod Bydgoszczą.

*Szanujmy wspomnienia,
By je ocalić od zapomnienia.....*

Budynek główny Stacji Hodowli i Unasienniania Zwierząt - stan obecny.

*Źródło: Materiały historyczne, zdjęcia oraz fakty zebrał i opracował
lek. wet. Michał Śróbka (R.T.)*

Grudziądzka Weterynaria Kliniczna po odzyskaniu niepodległości w okresie tworzenia i przekształceń organizacyjno - strukturalnych polskiej weterynarii. Ludzie i wydarzenia.

I. Wstęp

Prezentowane niżej materiały powstały na podstawie kilkunastoletniego zbierania dokumentów, badania i porównywania zawartych w nich danych z dostępnymi dla danego okresu przepisami prawa. Opierano się także na ustnych lub pisemnych przekazach lekarzy weterynarii, którzy w opisywanym okresie czynnie uczestniczyli w tworzeniu początków powojennej służby weterynaryjnej a także lekarzy weterynarii, którzy rozpoczynali pracę zawodową na początku lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Mieli oni możliwość poznania jak w tym czasie funkcjonowały struktury weterynarii, a także znali osoby, co do których brak było informacji o przebiegu ich pracy na terenie naszego województwa na przestrzeni ostatnich 50 lat.

II. Służba weterynaryjna w latach 1918-1939

Po odzyskaniu niepodległości w Polsce powstawanie państwowej służby weterynaryjnej datuje się na koniec roku 1918. Fakt ten obrazuje załączony niżej dekret z dnia 31 grudnia 1918 roku podpisany przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego.

DEKRET

w przedmiocie wyłączenia z kompetencji Ministra Spraw Wewnętrznych służby weterynaryjnej i przekazania tejże służby kompetencji Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 1. Z zakresu kompetencji Ministra Spraw Wewnętrznych, określonego w art. 24 dekretu Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskiem z dn. 3 stycznia 1918 r., wyłącza się służbę weterynaryjną. Równocześnie służba ta zostaje przekazana kompetencji Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 2. Wykonanie niniejszego dekretu powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych, który w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Zdrowia Publicznego wyda konieczne zarządzenia przejściowe.

Dan w Warszawie, d. 31 grudnia 1918 r.

Naczelnik Państwa:

J. Piłsudski

Prezydent Ministrów:

Moraczewski

Województwo pomorskie w okresie II Rzeczypospolitej powstało 12 sierpnia 1919 r. z części terenów dawnego zaboru pruskiego (Prusy Zachodnie) na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej. Jednak dopiero w styczniu 1920 r. po wkroczeniu na Pomorze wojsk generała Hallera mogła tam się zorganizować polska administracja. Zamieszkane było w większości przez Polaków, w tym Kaszubów, dość liczną społeczność stanowili jednak Niemcy (szczególnie na terenach pogranicznych). Niemcy nigdy nie pogodziły się z utratą „polskiego korytarza” i aż

do 1933 dążyły do jego pokojowej aneksji.

W dniu 23 stycznia 1920 r. powiat grudziądzki został przejęty przez administrację polską. Powiat wchodził w skład województwa pomorskiego z siedzibą w Toruniu.

Kolejny akt prawny ustalił tymczasową organizację państwowej służby weterynaryjnej.

676.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 27 września 1920 r.

w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej.

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. Do państwowej służby weterynaryjnej należą wszelkie sprawy, które ze względu na swą naturę mogą wywierać wpływ na stan zdrowia zwierząt domowych a tem samym na rozwój hodowli tych zwierząt oraz stanowić ochronę ludzi przed chorobami odzwierzęcymi (zoonozami).

Art. 2. W szczególności do państwowej służby weterynaryjnej należą sprawy następujące:

- a) opracowywanie projektów wszelkich ustaw i rozporządzeń z dziedziny służby weterynaryjnej, projektów międzynarodowych konwencji weterynaryjnych jakoteż współdziałanie w opracowywaniu projektów ustaw z dziedziny weterynarii sądowej;
- b) nadzór nad wykonywaniem ustaw i rozporządzeń administracyjnych o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu, jakoteż wszelkie sprawy, dotyczące się walki z temi chorobami łącznie z organizacją wszelkiego rodzaju szczepień u zwierząt;
- c) nadzór i organizowanie instytutów weterynaryjno-pomocniczych jako to: stacji dla badań dagnostycznych, zakładów bakteriologicznych oraz wytwórni szczepionek i surowic dla celów weterynaryjnych, nadto kontrola nad handlem i stosowaniem tych szczepionek i surowic;
- d) sprawy dotyczące się odszkodowania za zwierzęta zabijane z polecenia władz lub padłe po szczepieniach, zarządzonych przez te władze;
- e) nadzór nad wykonywaniem względnie wykonywaniem przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów oraz o obrocie handlowym zwierzętami i produktami surowymi pochodzenia zwierzęcego, a w szczególności nadzór nad produkcją mleka;
- f) nadzór nad organizacją lecznictwa weterynaryjnego i wykonywaniem praktyki weterynaryjnej;
- g) sprawy dotyczące się państwowych podatków specjalnych na cele weterynaryjne;
- h) sprawy dotyczące się ubezpieczenia zwierząt;
- i) sprawy opieki nad zwierzętami domowymi;
- j) sprawy podkownictwa;
- k) współdziałanie w sprawach, dotyczących się hodowli i higieny zwierząt domowych;
- l) wycawianie opinii fachowych w sprawach, dotyczących się budowy i urządzania zakładów przemysłowych dla przeróbki surowych produktów zwierzęcych (garbarni, zakładów utylizacyjnych i t. p.) oraz rzeźni, targowisk i ładowni na drogach żelaznych względnie wodnych;
- m) popieranie działalności stowarzyszeń weterynaryjno-zawodowych naukowych;
- n) udział w komisjach egzaminacyjnych dla kandydatów, ubiegających się o stanowiska w państwowej służbie weterynaryjnej i wydawanie zarządzeń w przedmiocie kwalifikacji fachowych oraz ocena kwalifikacji fachowych kandydatów na stanowiska lekarzy weterynaryjnych i personelu pomocniczego (ogładaczy mięsa, trychnoskopistów i t. p.) przy władzach samorządowych;
- o) współdziałanie w sprawach dotyczących się studjów weterynaryjnych oraz przygotowywanie weterynaryjnego personelu pomocniczego (sanitarjuszy, ogładaczy mięsa i t. p.);
- p) sprawy statystyki weterynaryjnej.

W latach międzywojennych dokonywano spisów lekarzy weterynaryjnych pracujących w Rzeczypospolitej Polskiej. Według takiego spisu w roku 1931 w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim pracowało 7 lekarzy weterynarii.

W Grudziądzu pracowało 4 lekarzy państwowych i 2 lekarzy wolnej praktyki. Państwowymi lekarzami byli Powiatowy Lekarz Weterynarii dr Stefan Jakubowski oraz Franciszek Grajewski – Dyrektor Rzeźni Miejskiej i dwaj lekarze pracujący w Rzeźni Marian Krajewski i Alfons Ziętarski. Prywatną praktyką zajmowali się Artur Friese i oficer w stopniu majora Leon Michałowski. W powiecie grudziądzkim pracował 1 lekarz wolnej praktyki. Był to pracujący w Łasinie Niemiec Chirst Blume.

***Lekarze weterynarii pracujący w Grudziądzu
i powiecie grudziądzkim w roku 1931.***

Lp	Imię i Nazwisko	Miejscowość	Status zawodowy	Miejsce pracy
1	Stefan Jakubowski	Grudziądz	Powiatowy Lekarz Wet.	Urząd Powiatowy
2	Franciszek Grajewski	Grudziądz	Państwowy	Dyrektor Rzeźni Miejskiej
3	Marian Krajewski	Grudziądz	Państwowy	Rzeźnia Miejska
4	Alfons Ziętarski	Grudziądz	Państwowy	Rzeźnia Miejska
5	Artur Friese	Grudziądz	Wolnopraktyk.	
6	Leon Michałowski	Grudziądz	Wolnopraktyk.	CWK
7	Chirst Blume	Łasin	Wolnopraktyk.	

W 1939 roku w powiecie grudziądzkim wg urzędowego wykazu: „Spis Lekarzy Weterynaryjnych w Rzeczypospolitej Polskiej” z marca 1939 roku zamieszczonego w wydawnictwie Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pracowało 16 lekarzy weterynarii:

Barancewicz Lucjan - lekarz samorządowy w Grudziądzu

Blume Christian - lekarz wolnej praktyki w **Łasinie**

Friese Artur - lekarz wolnej praktyki w Grudziądzu

Dr Grajewski Franciszek - lekarz państwowy w Grudziądzu

Grams Helmut - Erwin - lekarz wolnej praktyki w Grudziądzu

Dr Harland Henryk - lekarz państwowy w Grudziądzu

Hofman Władysław - lekarz państwowy w Grudziądzu

Klepaczko Franciszek - lekarz państwowy w Grudziądzu

Kmiecik Alojzy – oficer - lekarz państwowy w Grudziądzu

Kostrzewski Roman - lekarz państwowy w Grudziądzu

Pplk. Michałowski Leon - emeryt zamieszkały w Grudziądzu
Milchert Józef - Roman - lekarz państwowy w Grudziądzu
Reimann Józef - Powiatowy Lekarz Weterynarii
w Grudziądzu
Rybacki Edward - lekarz samorządowy w Łasinie
Skulski Jerzy - Stanisław - lekarz samorządowy
w Grudziądzu
Śróbka Ludwik - lekarz samorządowy w Radzynie
Chelmińskim
Uszyński Teodor - lekarz państwowy w Grudziądzu

Jak z tego spisu wynika w 1939 roku w mieście Grudziądzu pracowało 2 samorządowych, 9 państwowych (w tym 4 w Rzeźni Miejskiej i 4 w Wojsku Polskim) oraz 2 lekarzy weterynarii wolnej praktyki i 1 emerytowany lekarz weterynarii. W powiecie grudziądzkim natomiast pracowało tylko 3 lekarzy weterynarii 2 w Łasinie i 1 w Radzynie Chelmińskim.

Należy zaznaczyć, że szeregi lekarzy weterynarii w czasie II wojny światowej zostały poważnie uszczuplone.

W 1939 r. w Polsce żyło i pracowało 2173 lekarzy weterynarii
(w tym 22 kobiety).

W służbie państwowej pracowało 579 lekarzy weterynarii.

W służbie samorządowej 1059 lekarzy weterynarii.

Lekarzy wolnej praktyki pracowało 305.

Emerytowanych lekarzy weterynarii było 218.

Niepracujących zawodowo 12.

W 1939 r. w wojsku służyło 160 oficerów lekarzy weterynarii.

Po mobilizacji w kampanii wrześniowej brało udział około 720 lekarzy weterynarii co stanowiło około 1/3 wszystkich lekarzy weterynarii pracujących w tym czasie w Polsce.

Według danych zawartych w książce lekarza weterynarii Włodzimierza Gibasiewicza „Lekarze weterynarii ofiary II wojny światowej” około 440 polskich lekarzy weterynarii, straciło swe życie w latach 1939-1945 w różnych okolicznościach.

W wyniku działań wojennych w bezpośredniej walce z okupantami oraz w miejscach kaźni i obozach koncentracyjnych życie straciło około 200 lekarzy weterynarii.

W obozach sowieckich w Katyniu, Charkowie i Miednoje zamordowano ponad 100 lekarzy weterynarii. Życie straciło także w różnych miejscach i okolicznościach a przede wszystkim w wyniku eksterminacji około 140 lekarzy weterynarii pochodzenia żydowskiego.

W stosunku do ogólnej ilości lekarzy weterynarii żyjących i pracujących w Polsce w 1939 roku liczba 440 lekarzy, którzy stracili życie w latach II wojny światowej stanowi ponad 20 % ogółu przedstawicieli zawodu weterynaryjnego z cenzusem akademickim. Wielu przedstawicieli zawodu nie wróciło do kraju po wojnie między innymi także z powodu obaw przed represjami nowej władzy. Ta grupa dotyczyła głównie lekarzy weterynarii oficerów Wojska Polskiego.

III. Zamiary władzy ludowej w zakresie tworzenia lecznic dla zwierząt w województwie bydgoskim na podstawie materiałów zamieszczanych w numerach Medycyny Weterynaryjnej z roku 1945.

Działania nowych władz zostały zapisane w ówczesnym organie Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, jakim była powojenna „Medycyna Weterynaryjna” wydawana w Lublinie. Lublin był wówczas miejscem kształtowania władzy ludowej i tam powstał PKWN – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego, którego Resortem Rolnictwa i Reform Rolnych kierował inspektor weterynarii Eugeniusz Armiński.

W pierwszym numerze „Medycyny Weterynaryjnej” (Nr 1-2 maj – czerwiec 1945 r.) opublikowano pismo wystosowane przez Resort Rolnictwa i Reform Rolnych PKWN z dnia 16.10.1944 r. (którym kierował od 09.10.1944 Edward Osóbka Morawski po ustąpieniu z tej funkcji Wincentego Witosa) do Wydziałów Weterynaryjnych Wojewódzkich Urzędów Ziemskich z terenów już „wyzwolonych” (Lublina, Rzeszowa, Sandomierza, Białegostoku i Otwocka) w sprawie szpitali dla zwierząt. Pismo podpisał cyt: „Za Kierownika Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych (-) Armiński (p.o. Inspektora Weterynarii)

Pismo to w oparciu o art. 1 ust 1 punkt d. Dekretu o Reformie Rolnej polecało Powiatowym Lekarzom Weterynarii, aby działając w porozumieniu z Powiatowymi Urzędami Ziemskimi wytypowali w każdym powiecie co najmniej 2 miejsca na

zorganizowanie w nich szpitali (lecznic) dla zwierząt. Miejscami tymi miały być rozparcelowane majątki ziemskie wraz z budynkami dworskimi, które wg Powiatowych Lekarzy Weterynarii nadają się na lecznice dla zwierząt. Wybór tych miejsc miał uwzględniać ich położenie w pobliżu miasta powiatowego względnie rejonowego, tak aby w powiecie powstała lecznica powiatowa oraz lecznice rejonowe w zależności od potrzeb uwzględniających obszar, miejscowe warunki, stan gospodarczy rejonu, ilość zwierząt. Takie miejsca w terminie do 7 dni po otrzymaniu pisma PLW mieli podać Wojewódzkim Urzędowi Ziemskiemu oraz Wojewódzkim Lekarzom Weterynarii. ¹ Na tej podstawie Wojewódzcy Lekarze Weterynarii po kontroli wskazanych miejsc i korektach rozmieszczenia lecznic przekażą do 01.11.1944 r. do Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych projekt rozmieszczenia lecznic dla zwierząt w budynkach dworskich rozparcelowanych majątków na terenie województwa. Pozostałe województwa (w tym województwo bydgoskie) otrzymały takie pisemne polecenia w dniu 01.03.1945 z terminem ich wykonania do 01.04.1945r.

W kwietniu 1945 r. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych wystosował do Urzędów Ziemskich w tym do Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w Bydgoszczy pismo nr V/1/b/12/661, którego treść przytaczam poniżej:

**Do Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w Bydgoszczy
nr V/1/b/12/661.**

Przeznaczam następujące budynki dworskie majątków parcelowanych względnie wyłączonych do całkowitego lub częściowego wykorzystania na szpitale dla zwierząt.

1) W powiecie brodnickim majątki: Piecewo, Mszano,
Pawłówek

2) W powiecie bydgoskim majątki: Nowy Dwór, Pawłówek

3) W powiecie Chełmno majątek: Stolno

4) W powiecie chojnickim majątek: Gronowo

5) W powiecie grudziądzkim majątki: Plemięta, Widlice

6) W powiecie inowrocławskim majątki: Sławęcinek,
Grodztwo, Wójtostwo

7) W powiecie lipnowskim majątki: Radomice, Wielgie,
Obrowo

8) W powiecie lubawskim majątki: Nawra, Mortęgi

9) W powiecie szubińskim majątki: Lechów, Kcynia

- 10) W powiecie tucholskim majątki Słupy, Śliwice
- 11) W powiecie Wąbrzeźno majątki: Frydryków,
Owieszków, Bartoszewice
- 12) W powiecie wyrzyskim majątki: Radzicz, Czajce
- 13) W powiecie toruńskim majątek: Chełmża
- 14) W powiecie nieszawskim majątki: Piotrków, Osięciny,
Białe Błota
- 15) W powiecie Sępólno majątki: Sępólno, Śmiłowo.

Proszę zobowiązać powiatowych lekarzy weterynarii do przejęcia z budynków dworskich w wymienionych majątkach za protokołem zdawczo – odbiorczym oraz do zabezpieczenia wszelkich urządzeń przed kradzieżą lub innego rodzaju stratami.

Obecni na terenie powiatu rejonowi lekarze weterynarii winni zamieszkać w siedzibach wymienionych przyszłych lecznic wzgl. jeżeli to jest niemożliwe w tej chwili, w bezpośredniej ich bliskości dołożyć wszelkich starań do uruchomienia tych lecznic – środków, jakimi w tej chwili rozporządzają. W braku lekarza weterynarii – należy opiekę nad przydzielonym na lecznicę budynkiem roztoczyć przy pomocy felczera weterynarii, wzgl. ogłądacza mięsa lub sanitariusza.

Tylko częściowo wykorzystane mogą być z wyżej wymienionych majątków tylko te, które odpowiednimi zarządzeniami wydanymi przeznaczone zostały na cele szkolnictwa rolniczego, lub nasiennictwa, hodowli, itp.

W tego rodzaju majątkach wyłączonych należy przystąpić do zorganizowania szpitala dla zwierząt w porozumieniu z właściwą władzą sprawującą nadzór nad majątkiem (dyrektor szkoły, administrator majątku) za pośrednictwem powiatowych Urzędów Ziemskich i Pełnomocników Powiatowych Rządu R.P. dla Spraw Reformy Rolnej.

Protokoły zdawczo-odbiorcze należy sporządzić w 4 egzemplarzach (jeden dla Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, jeden dla Wojewódzkiego Pełnomocnika Rządu R.P. dla Spraw Reformy Rolnej, jeden dla Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego i jeden dla powiatowego lekarza weterynarii.

Objęte budynki należy natychmiast obsadzić lekarzami weterynarii i jak najszybciej uruchomić, w braku lekarza weterynarii posłużyć się czasowo felczerami wet. lub sanitariuszami.

Od należytego, punktualnego i energicznego wykonania tego zarządzenia zależy dźwignięcie służby weterynaryjnej na wyższy poziom.

Terminy przyjęcia i zabezpieczenia wymienionych budynków wyznacza się na 7 dni, licząc od chwili otrzymania zarządzenia przez powiatowego lekarza weterynarii.

MINISTER: Edward Osóbka Morawski (R.T.)

Pismo Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych przytoczono z zachowaniem jego oryginalnej treści i formy. Przy druku tego pisma w Medycynie Weterynaryjnej mogły zaistnieć jakieś odstępstwa od oryginału, co jednak nie ma znaczenia dla ogólnej jego treści. Uwagę zwraca forma polecenia załatwiania spraw tak wielkiej wagi, instrumentalne traktowanie wykonawców tego polecenia Powiatowych Lekarzy Weterynarii a także lekarzy weterynarii przyszłych pracowników tych tworzonych obiektów. Tak to na odebranej własności zamierzano tworzyć zgodnie z zamysłem Władzy Ludowej przyszłość polskiej służby weterynaryjnej. Plany te zostały zrealizowane tylko w niewielkim stopniu.

Każdy z czytelników może na ten temat wypracować sobie własny pogląd na słuszność tej sprawy.

We wrześniowym numerze „Medycyny Weterynaryjnej” z roku 1945 (nr 5 str. 130-131) zamieszczono komunikat dr Stefana Jakubowskiego ówczesnego Naczelnika Wydziału Weterynarii Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy oraz Urzędu Ziemskiego w Bydgoszczy (agendy Urzędu Wojewódzkiego zostały w lutym 1945 roku przeniesione do Bydgoszczy) o uroczystym otwarciu pierwszej w województwie lecznicy dla zwierząt w gm. Śliwice pow. Tuchola. W tym samym numerze Medycyny Weterynaryjnej znajdujemy sprawozdanie z konferencji lekarzy weterynarii województwa pomorskiego w Bydgoszczy dnia 22 i 23 sierpnia 1945 r. Naczelnik dr Stefan Jakubowski podaje w nim, że w województwie bydgoskim jest obecnie uruchomionych 10 lecznic dla zwierząt.

II. Weterynaria w Polsce w latach 1945 - 1990

Służba weterynaryjna po II wojnie światowej powstawała w określonych realiach politycznych a jej działanie zostało podporządkowane kanonom narzuconym przez nowe władze

Polski Ludowej realizującej socjalistyczne zasady działania Państwa.

Jeszcze przed zakończeniem działań wojennych już w 1944 roku z polecenia władzy sowieckiej w Polsce powstał PKWN, który dekretem z 6 września 1944 r. wprowadził przeprowadzenie w kraju reformy rolnej. Na początku 1945 roku PKWN przekształciło się w Krajową Radę Narodową (KRN) będącą organem władzy ludowej. Reformę wcielano w życie stopniowo wraz z kończącymi się działaniami wojennymi na „wyzwalanych” terenach. Najpierw przejmowano ziemię z polskich posiadłości ziemskich a także z pozostawionych majątków niemieckich.

W województwach poznańskim i pomorskim przejmowano także gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 100 hektarów, podczas gdy w innych częściach kraju były to gospodarstwa powyżej 50 hektarów. Pozyskaną w ten sposób ziemię upaństwowiono lub przekazywano chłopom uwłaszczając ich na nowych kilku hektarowych gospodarstwach. Reforma przeprowadzona była w okresie 1944-1949.

Po zakończeniu II wojny światowej rządu w kraju za pomocą KRN zaczęła sprawować „władza ludowa”. Zgodnie z nazwą jednym z celów nowych władz było zaspakajanie potrzeb ludowych mas – robotników i chłopów oraz zastępów urzędników państwowych z tworzącej się państwowej administracji. Ustanowieni przedstawiciele nowej władzy w tym także odpowiedzialni za rolnictwo rozpoczęli działania zmierzające do zorganizowania służby weterynaryjnej, której kształt miał odbiegać od dotychczasowej struktury i działań.

Państwową weterynarię w poszczególnych województwach i miastach reprezentowali wskazani przez władze lekarze weterynarii. Na początku 1945 roku na terenach wyzwolanych pojawiali się lekarze weterynarii kierowani przez PKWN w Lublinie, którzy mieli za zadanie organizowanie struktur służby weterynaryjnej.

Bezpośrednio po zakończeniu wojny w Grudziądzu brakowało lekarzy weterynarii. Nie ma dokładnych danych co do ich liczby w tym czasie. Nie udało się ustalić czy byli to wszyscy pracujący na terenie powiatu grudziądzkiego lekarze weterynarii. Z lekarzy weterynarii ujętych w spisie z roku 1939, którzy pracowali w Grudziądzu i powiecie grudziądzkim jak udało się ustalić wojnę przeżyli: Lucjan Barancewicz, Henryk Harland,

Franciszek Klepaczko, Roman Kostrzewski, Józef Reimann, Edward Rybacki i Ludwik Śróbka.

Dr Franciszek Grajewski Dyrektor Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu został zamordowany przez hitlerowców okolicach Grudziądza we wrześniu 1939 r. Płk Leon Michałowski zmarł w czasie okupacji w Grudziądzu. Niemieccy lekarze weterynarii wyjechali w latach 1943- 1944 na teren Niemiec. Nie udało się ustalić losów Alojzego Kmiecika, Józefa Milcherta, Jerzego Skulskiego i Teodora Uszyńskiego.

Bezpośrednio po wojnie i w pierwszej dekadzie lat powojennych w powiecie grudziądzkim pracowali Ludwik Śróbka, Mieczysław – Maria Domaszewski, Edmund Knitter, Tadeusz Krąkowski, Jan Latowski.

Początkowo zawód lekarza weterynarii nie podlegał rygorom administracyjnym. Lecznictwo weterynaryjne w tym czasie wykonywane w ramach wolnego zawodu polegało na załatwianiu indywidualnych przypadków chorobowych przez lekarzy weterynarii wolno praktykujących. Opierało się wyłącznie na ich własnej inicjatywie, własnym zaopatrzeniu w sprzęt, leki i środki lokomocji. Zaopatrywanie się w artykuły weterynaryjne odbywało się w Spółdzielniach Weterynaryjnych w Bydgoszczy, Poznaniu, Warszawie lub w wytwórniach leków weterynaryjnych. Państwo w te sprawy w ogóle nie ingerowało.

Dnia 7 grudnia 1945 roku KRN zatwierdziła Dekret Rady Ministrów o wykonywaniu praktyki lekarsko – weterynaryjnej, który określił prawa i kompetencje w zakresie wykonywania zawodu lekarza weterynarii. Jednym z obowiązków był wpis na listę członków izby lekarsko – weterynaryjnej, które po wojnie

337

D E K R E T

z dnia 7 grudnia 1945 r.

o wykonywaniu praktyki lekarsko-weterynaryjnej.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:

Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:

Edward Osóbka - Morawski

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych:

Stanisław Mikołajczyk

jeszcze utrzymały swój status. Izby lekarsko – weterynaryjne zostały zlikwidowane w 1948 r. Drugim dekretem ustanowiono przeprowadzenie rejestracji pracowników służby weterynaryjnej.

Administrację państwową tuż po wojnie reprezentował Powiatowy Lekarz Weterynarii urzędujący przy Starostwie Powiatowym i podpisujący się w swoich pismach urzędowych i wydawanych zarządzeniach „za Starostę Powiatowego”. W hierarchii urzędniczej stanowisko to było wysoko eksponowane i cieszyło się wielkim autorytetem. Do obowiązków Powiatowego Lekarza Weterynarii należało zajmowanie się zwalczaniem zaraźliwych chorób zwierzęcych, czuwaniem nad prawidłowością pracy lekarzy weterynarii pracujących w rzeźniach i obwodach urzędowego badania zwierząt rzeźnych i mięsa.

W rzeźniach badanie wykonywali wyłącznie lekarze weterynarii. W późniejszym czasie w powstających terenowych obwodach badania mięsa czynności te wykonywali przeszkoleni oglądacze mięsa.

1 lutego 1945 roku w Toruniu powstał Urząd Wojewódzki, który 15 marca 1945 roku przeniesiono do Bydgoszczy. Pierwszym Naczelnikiem Wydziału Weterynarii Urzędu Wojewódzkiego oraz Urzędu Ziemskiego został dr Stefan Jakubowski, który sprawował ten urząd do dnia 16 czerwca 1946 roku. Został aresztowany za działalność konspiracyjną i po zwolnieniu z więzienia do województwa bydgoskiego już nie wrócił.

W tym czasie rozpoczęli pracę Powiatowi Lekarze Weterynarii w Bydgoszczy, Szubinie, Toruniu i Wyrzysku a także w Grudziądzu.

Pierwszym Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu był Mieczysław Maria Domaszewski, który był także kierownikiem Powiatowej Lecznicy dla Zwierząt przy ul. Narutowicza. Od roku 1951 Powiatowym Lekarzem Weterynarii został Jan Latowski.

Stan zdrowotny zwierząt w okresie powojennym pozostawał dużo do życzenia. Pogłowię zwierząt w poważnym stopniu dotknięte było najróżniejszymi chorobami zaraźliwymi. Były to świerzb koni i owiec, nosacizna koni, zaraza stadnicza koni, niedokrwistość zakaźna i influenza koni, wścieklizna, otręt bydła, gruźlica, pryszczycza, różycza, pomór świń, cholera i pomór drobiu

a także inne choroby zaraźliwe niepodlegające wprawdzie bezpośrednio zwalczaniu z urzędu jak: zołży u koni, zapalenia naczyń limfatycznych u koni, choroby pasożytnicze i inwazyjne, które jednak wymagały interwencji służby weterynaryjnej.

Zwalczaniu tych chorób w latach 1945/46 nie mógł oczywiście sprostać sam powiatowy lekarz weterynarii, który początkowo działał bez aparatu pomocniczego a niekiedy nie dysponował nawet środkiem lokomocji.

Do zwalczania chorób zaraźliwych zaangażowani byli bardzo nieliczni lekarze weterynarii wolno praktykujący. To oni wykonywali tysiące badań klinicznych koni i bydła, setki gazowań koni i kąpeli owiec w kierunku leczenia świerzbu, przeglądów zwierząt, tuberkulinizacji bydła, maleinizacji koni, pobierania tysięcy prób do badań laboratoryjnych przy zwalczaniu nosaczyny, anemii zakaźnej, brucelozy oraz liczne zabiegi profilaktyczne celem niedopuszczenia do szerzenia się chorób nie tylko zakaźnych i wiele, wiele innych zabiegów.

Okres ten trwał od 1945 do 1949 roku. Jego cechą dominującą była walka z szeroko rozpowszechnionymi chorobami zaraźliwymi prowadzona pod egidą powiatowego lekarza weterynarii przez fachowców niezorganizowanych, luźno powiązanych z administracją państwową.

Umacniająca się państwowość PRL po okresie referendum i wyborów do Sejmu stworzyła podstawy do pracy nad tworzeniem się zrębów państwowej służby weterynaryjnej. dostosowanej do ustroju systemu socjalistycznego. Pierwszym tego wyrazem było zaewidencjonowanie wszystkich lekarzy

338

D E K R E T

z dnia 24 września 1947 r.

o rejestracji pracowników służby weterynaryjnej.

Prezydent Rzeczypospolitej:

Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:

Józef Cyrankiewicz

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych:

Jan Dąb-Kocioł

Minister Sprawiedliwości:

Henryk Świątkowski

weterynarii (z różnych powodów w tym także politycznych oraz obawami przed represjami nie wszyscy lekarze weterynarii tej rejestracji się poddali – kom mój RT). Zdanie to wykonano w oparciu o Dekret z dnia 24 września 1947 r. o rejestracji pracowników służby weterynaryjnej.

Stale rozwijające się zapotrzebowanie na usługi weterynaryjne stworzyło konieczność szkolenia dodatkowych kadr średnich i pomocniczych w charakterze techników i sanitariuszy weterynaryjnych oraz doraźnie przodowników weterynaryjnych, rekrutujących się ze światlejszych rolników w terenie, wyrażających chęć do współpracy. Technicy weterynarii szkoleni byli w specjalnie do tego stworzonych technikach a sanitariusze na jednorocznych kursach zawodowych. Przodownicy natomiast przygotowywani byli do pracy pod kierownictwem powiatowego lekarza weterynarii na kilkunastodniowych kursach.

W Bydgoszczy na przełomie 1948/49 roku powstało Technikum Weterynaryjne, początkowo 2 i 3 letnie a później 4 i 5 letnie.

W lipcu 1949 roku sejm PRL uchwalił ustawę o organizacji Państwowych Zakładów Lecznicych dla Zwierząt. Wszyscy lekarze weterynarii wolnej praktyki wraz z powiatowym lekarzem weterynarii i lekarzami samorządowymi – rzeźnianymi stali się pracownikami państwowymi. Wolną praktykę w zasadzie zlikwidowano. Państwo przejęło zaopatrzenie lekarzy weterynarii w środki niezbędne do wykonywania zawodu. Powstały pierwsze ramy organizacyjne pierwotnie jako Wojewódzkie Zarządy Weterynarii, które miały obowiązek zorganizowania terenowych zakładów weterynaryjnych. Powiatowe Zarządy Weterynarii wraz z zakładem leczniczym zlokalizowane były w miastach powiatowych, a terenowe zakłady lecznicze powstawały w miasteczkach i większych ośrodkach rolniczych.

Tak jedne jak i drugie mieściły się w pierwszym okresie po ich powstaniu w prywatnych mieszkaniach lekarzy weterynarii lub w obiektach wdzierżawianych. Warunki pracy były bardzo prymitywne. Podstawą wykonywania zawodu było prywatne instrumentarium i częściowo leki lekarzy weterynarii. BHP ograniczało się do dbania o czystość prywatnej ochronnej odzieży lekarzy weterynarii a dla zwierząt do prymitywnych poskromów. Miejscami pracy gdzie przyjmowano pacjentów, były przeważnie podwórka przydomowe lekarzy, ogródki lub często nawet ulice.

Od kwietnia 1950 roku powstają Państwowe Wojewódzkie Zakłady Lecznicze dla Zwierząt, które przejęły sprawy finansowe, kadrowe i zaopatrzenie lecznictwa weterynaryjnego. Ciągłe jeszcze istniała dwutorowość służby weterynaryjnej przejawiająca się w dalszym istnieniu Wojewódzkich i Powiatowych Wydziałów Rolnictwa i Leśnictwa Rad Narodowych, w których zatrudnieni byli pracownicy administracji państwowej. Powiatowi Lekarze Weterynarii byli pracownikami Wydziałów Rolnictwa i Leśnictwa na szczeblu powiatu, ale nie mieli oni bezpośredniego wpływu na prace PZLZ-ów, które działały niezależnie od nich.

Taki stan nie sprzyjał właściwej organizacji pracy szczególnie w zakresie prowadzenia masowych akcji profilaktycznych oraz zwalczania chorób zakaźnych zwierząt.

Kolejna reorganizacja nastąpiła z dniem 1 lipca 1952 r. Powstały Wojewódzkie i Powiatowe Zarządy Weterynarii podległe Prezydium Rad Narodowych. Miały już jednak samodzielność oraz swój oddzielny budżet. W Ministerstwie Rolnictwa w miejsce Departamentu Weterynarii powstał Centralny Zarząd Weterynarii. W wyniku reformy powstają Państwowe Zakłady Lecznicze, przekształcone już rok później w Powiatowe Zakłady Lecznicze, które w zasadzie poza zmianą nazwy na Powiatowe Zakłady Weterynarii w roku 1955 zachowały swoją strukturę administracyjną aż do 1975 roku tj. do chwili zlikwidowania powiatów.

Były to samodzielne jednostki administracyjne podległe Wojewódzkiemu Zarządowi Weterynarii przekształconemu w 1955 r. w Wojewódzkie Zakłady Weterynarii. Od tego czasu datuje się powstanie stanowiska Wojewódzkich i Powiatowych Lekarzy Weterynarii.

Powiatowe Zakłady Weterynarii uprawnione były do prowadzenia własnego budżetu terenowego, angażowania i zwalniania pracowników fachowych i administracyjnych. Organizowały one także w zależności od potrzeb terenowe Zakłady Lecznicze dla Zwierząt, Przychodnie i Punkty Weterynaryjne podległe im pod każdym względem, koordynowały i nadzorowały wszystkie działania służby weterynaryjnej w terenie.

Kierownikami Powiatowych Zakładów Weterynarii byli każdorazowo Powiatowi Lekarze Weterynarii mianowani pierwotnie przez Ministra Rolnictwa a następnie przez Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii. Kierowników placówek

terenowych powoływał kierownik Powiatowego Zakładu Weterynarii w porozumieniu z Wojewódzkim Lekarzem Weterynarii. Jak wcześniej podano taki stan organizacyjny w służbie weterynaryjnej obowiązywał do lipca 1975 roku do czasu kiedy zlikwidowano powiaty. Powiatowe Zakłady Weterynarii zostały przekształcone w Oddziały Terenowe a Powiatowi Lekarze Weterynarii zostali Kierownikami tych Oddziałów. W roku 1991 nastąpiła prywatyzacja służby Weterynaryjnej a Oddziały Terenowe zastąpiono oddziałami Rejonowymi, którymi kierował Rejonowy Lekarz Weterynarii powoływany przez Wojewodę. W miejsce zlikwidowanych PZLZ powstały prywatne zakłady lecznicze. W roku 1999 przywrócono istnienie powiatów. Rejonowe Oddziały Weterynarii zastąpiły Powiatowe Inspektoraty Weterynarii. Taki stan trwa do chwili obecnej.

Jak widać z powyższego materiału 54 letnia działalność służby weterynaryjnej po II wojnie światowej przechodziła liczne zmiany organizacyjne.

IV. Administracja i weterynaria kliniczna powiatu Grudziądz

Powiatowi Lekarze Weterynarii w latach 1920-2015 Państwowe Zakłady Lecznicze dla Zwierząt. Lecznice terenowe w powiecie grudziądzkim w latach 1949-1990 wraz z obsadą kadrową lekarzy weterynarii.

W latach 1919-1939 i 1945-1950 powiat grudziądzki leżał w województwie pomorskim.

W latach okupacji powiat podlegał rejencji kwidzyńskiej Okręgu Gdańsk-Prusy Zachodnie.

W latach 1950-1975 powiat wchodził w skład województwa bydgoskiego.

W okresie 1975-1990 do struktur grudziądzkiej weterynarii należały PZLZ Chełmno i Robakowo ze zlikwidowanego w tym czasie oddziału Chełmińskiego.

Od 1999 powiat wchodzi w skład województwa kujawsko-pomorskiego.

Powiatowi Lekarze Weterynarii w okresie 1920-2018

Imię i nazwisko	Okres pracy	Dodatkowe informacje
Brak danych	1920 – 1922	
Bronisław Osiński	1922 – 1925	Zmarł w kwietniu 1925 r.
Walerian Wachowski *	05.1925 - 12.1928	Zmarł w 1933 r.
Franciszek Grajewski * dane z życiorysu Grajewskiego	01.1929 – 05.1929	p.o. PLW będąc Dyrektorem Rz. M. w Grudziądzu
Edmund Krzyślak *	p.o. 06.1929 - ?	Był państwowym lekarzem wet.
Dr Stefan Jakubowski	1929 - 1933	1945 -1946 Naczelnik Wydziału Wet. U.W wToruniu i Bydgoszczy. Zmarł 20 lutego 1985 r.
Józef Reimann	1933-1939	PLW w Szubinie, Wąbrzeźnie
Mieczysław Domaszewski	1945 – 1951	Także kierownik PZLZ w Grudziądzu 1949-1955
Jan Latowski	1951 – 1963	Chorował, przeszedł na emeryturę
Zygmunt Sadowski	p.o. 1963 - 02. 1964	W czasie choroby Jana Latowskiego
Edmund Knitter	03.1964 – 1978	Zmarł w Kętrzynie w 1980 r.
Witold Gappa	1978 - 2003	Przeszedł na emeryturę
Mariusz Figalski	2003 - 08.2017	Lekarz wolnej praktyki
Anita Cieciora	09.2017 – obecnie	

Lata powstania i funkcjonowania PZLZ-ów w pow. grudziądzkim

- 1. PZLZ Grudziądz - 1949-1990**
- 2. PZLZ Łasin - 1949-1990**
- 3. PZLZ Radzyń 1952-1990**
- 4. PZLZ Nicwałd - 1959-1965**
- 4. PZLZ Melno - 1965-1990**
- 5. PZLZ Rogóźno - 1955-1990**
- 6. PZLZ Świecie n/Osą**
- 7. PZLZ Chełmno 1975-1990 (od 1948-1975 w pow. Chełmno)***
- 8. PZLZ Robakowo 1975-1990 (od 1951-1975 w pow. Chełmno)***
- 9. Nowe Jankowice 1956-1978**

*** W latach 1975-1990 PZLZ-ty należały administracyjnie do Oddziału Terenowego w Grudziądzu**

PZLZ Grudziądz

Od 1949 do 1954 PZLZ mieścił się na ul. Narutowicza w dzierżawionym obiekcie. Zakładem kierował lek. wet. Mieczysław Maria Domaszewski. Nowy obiekt powstał w roku 1955 przy ul. Dąbrowskiego, gdzie obecnie mieści się Powiatowy Inspektorat Weterynarii oraz prywatna Przychodnia weterynaryjna.

Pracownicy PZLZ w Grudziądzu. Od lewej: tech. wet. Klemens Paszkiewicz, sekretarka Jadwiga Żbikowska, Powiatowy Lekarz Weterynarii Edmund Kniter, kierownik PZLZ Zygmunt Sadowski, ordynator PZLZ Ryszard Koschnik.

Skład osobowy PZLZ Grudziądz

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Kierownicy				
Mieczysław Domaszewski	1949-1956	Armia Gen. Andersa	WIS w ZMs w Grudziądzu	
Zygmunt Sadowski	07.01.1957-30.11.1986	PZLZ Chojna	Emerytura	Zmarł 25 maja 2012
Ryszard Koschnik	01.12.1986 do prywatyzacji	Ordynator PZLZ Grudziądz	Prywatna praktyka	Zmarł 20.02.2018
Ordynatorzy				
Marian Dubowski	1964 - 1966	Po studiach	PZLZ Melno	
Ryszard Koschnik	1968 - 1986	Po studiach	Kierownik PZLZ Grudziądz	
Stanisław Paterek	1974 - 1982	SK. Nowe Jankowice		Zmarł w 1982
Jerzy Kiciński	1979 - 1979	Po studiach	PZLZ Jabłonowo	
Barbara Sadowska	1980 - 2000	Studium Wet. w Grudziądzu	Prywatna praktyka	
Wiesław Zaborowski	1985-1990	WIS ZM w Grudziądzu	PIW W Grudziądzu	
Wiesława Kazubowska-Makowska	1984-1990	Po studiach	Prywatna praktyka w Kłodce	
Wiesław Zaborowski	1985-1990	WIS Zakłady Mięsne Grudziądz	Spółka Cywilna Lecznicza Grudziądz	
Aleksander Wiecki	1987-1989	Rejonowy Inspektor Sanitarny Grudziądz	Inspektor OR Grudziądz	
Piotr Ciszewski	1989-1990	Po studiach	Prywatna praktyka	
Piotr Kotewicz	1988 - 1990	Po studiach	Prywatna praktyka	

PZLZ Łasin

Powstał w 1949 r. Mieścił się w wynajętym obiekcie przy ul. Kościelnej 1. Nowy obiekt PZLZ wybudowano w roku 1958 przy ul. Żeromskiego 1.

*Ulica Kościelna.
Wjazd i wejście do lecznicy.*

*Widok budynku w którym
mieściła się lecznica.*

Skład osobowy PZLZ Łasin

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Kierownicy				
Ludwik Śróbka	1949 – 1973	Wolna praktyka w Łasinie	Emerytura	Zmarł w 1973
Jan Śróbka	1973 – 1983	Po stażu	Ordynator PZLZ	
Mirosław Kochanek	1983 – 1990	Ordynator PZLZ Łasin	Prywatna praktyka w Łasinie	
Ordynatorzy				
Mirosław Kochanek	1973 – 1983	Po studiach	Kier. PZLZ Łasin	
Jan Śróbka	1983 – 1990	Kier. PZLZ Łasin		Zmarł 06.1990
Henryk Merholz	1986 – 1990	Punkt w Nowych Jankowicach	Prywatna praktyka	Zmarł 04. 2013

PZLZ Rogóžno

Powstał w 1955 r. Nowy obiekt oddany do użytku w 1965 r.

Nowy obiekt i apteka PZLZ Rogóžno.

Skład osobowy PZLZ Rogóžno

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Kierownicy				
Zbigniew Dumało	1955 – 1956			Brak danych
Tech.wet. Jan Kubizna	1957 - 1961			
Mieczysław Ziejka	1961 - 1965	Po stażu	PZLZ Dragacz	
Stanisław Jeliński	1965 -1990	Po stażu	Prywatna praktyka	Zmarł 28.08.2012
Ordynatorzy				
Andrzej Szcześniak	1984 – 1990	Po stażu	Prywatna praktyka	

PZLZ Nicwałd - Mełno

Punkt Weterynaryjny powstał w Nicwałdzie w roku 1959 i funkcjonował do roku 1962. Po jego likwidacji powstał PZLZ Mełno.

Skład osobowy Punktu w Nicwałdzie

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Kierownicy				
Leszek Dydo	1959 – 1962	PZLZ Ostróda	PZLZ Ryńsk	Zmarł w 2007
Personel pomocniczy				
Maria Cebula-Olińska	1960 - 1966	Po Technikum Wet. w Bydgoszczy	PZLZ Mełno	Techn. wet.

PZLZ Melno

*Nowy obiekt
PZLZ Melno,
rok 1967.*

Skład osobowy PZLZ Melno

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Kierownicy				
Marian Dubowski	1966-1990	Ordynator PZLZ Grudziądz	Prywatna praktyka	Emerytura
Ordynatorzy				
Grzegorz Chodyna	1969-1971	PZLZ Grudziądz	WIS Z.M. Grudziądz	
Wojciech Jurkowski	1978 - 1980	Po stażu	PZLZ Golub – Dobrzyń	
Wiesław Zaborowski	1978 - 1981	Po stażu	WIS Z.M. Grudziądz	
Krzysztof Olszewski	1985 – 1988	Po studiach	SK Nowe Jankowice	
Paweł Kowalczyk	1988 -1989	PZLZ Robakowo	Prywatna praktyka	Warszawa
Jarosław Wojciechowski	1989 – 1990	Po stażu	Prywatna praktyka w Melnie	
Techn. wet January Pluta	1967 - 1990		Emerytura	

PZLZ Świecie n/Osą

Powstał w roku 1955. Mieścił się początkowo w Urzędzie Gminy. Pierwszym kierownikiem był technik wet. Romuald Konecki do 1960 r.

Nowy obiekt PZLZ w Świeciu n/Osą i sala operacyjna - rok 1967.

Skład osobowy PZLZ Świecie n/Osą

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Kierownicy				
Romuald Konecki technik wet.	1955-1960	PZLZ Toruń	1980 r. SK Jankowice	Od 2005 emerytura
Zenon Nowacki	1960-1965	PZLZ Grudziądz	WIS w Z.M. Grudziądz	Emerytura – RFN
Zenon Sternicki	1965-1970	PZLZ Grajewo	PZLZ Nieżywiec	
Ignacy Kowaliszyn	1970-1973	PZLZ	PZLZ Wąbrzeźno	Zm.30.12.2011
Zygmunt Chodacki	01.10.1970- 31.08.1973	PZLZ Koło	PZLZ Dźwierzuty pow. Szczytno	Zmarł 12.1983
Adam Domaszewski	1973-1988	ZM w Grudziądzu	Góra Śląska	Zmarł w 2014
Ireneusz Maj	1988-1990	PZLZ Płużnica	Wójt Gminy Świecie n/Osą	

Punkt Weterynaryjny Nowe Jankowice - Stadnina Koni

Specjalistyczny Punkt Weterynaryjny powstał w Stadninie Koni roku 1955 i działał do roku 1978. W dalszych latach do prywatyzacji opiekę sprawował PZLZ Łasin.

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Kierownicy				
Stanisław Paterek	1960-1978	Po stażu	PZLZ Grudziądz	Zmarł 1984
Henryk Merholz	1978-1986	PZLZ Grudziądz	PZLZ Łasin	Zmarł 6.04. 2013
Krzysztof Olszewski	1987 - 1988	Po stażu	Wyjechał do USA	

V. Prywatyzacja służby weterynaryjnej z rozważaniem nad historią weterynarii.

W roku 1991 nastąpiła kolejna zmiana w działalności służby weterynaryjnej. Nie była to tym razem zmiana nazwy jednostek weterynaryjnych, ani zmiana przynależności terytorialnej. Była to zmiana polegająca na zaprzestaniu dotowania lecznictwa zwierząt i prowadząca w konsekwencji do prywatyzacji lecznictwa weterynaryjnego.

Dnia 15 stycznia 1991 roku do ówczesnego Wojewódzkiego Zakładu Weterynarii w Bydgoszczy za pośrednictwem Wojewody Bydgoskiego wpłynęło pismo Ministra Szefa Urzędu Rady Ministrów Jacka Ambroziaka, które było wykonaniem Uchwały Nr 2 Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1991 r. uchylającej uchwałę w sprawie organizacji służby weterynaryjnej podległej terenowym organom administracji państwowej. Uchwałę podpisał Prezes Urzędu RM Tadeusz Mazowiecki.

Uchwałą tą Rada Ministrów uchyliła uchwałę nr 114 RM z dnia 27 czerwca 1975 r. w sprawie organizacji służby weterynaryjnej podległej terenowym organom administracji państwowej (MP nr 22 poz. 137).

W uzasadnieniu uchwały, które opracowano w ówczesnym Departamencie Weterynarii przed jej uchwaleniem czytamy „...przepisy uchwały 114 RM (przytoczonej wyżej RT) łączyły w ramach tej samej jednostki wykonywanie usług weterynaryjnych z funkcjami urzędowymi należącymi zgodnie z ustawami szczególnymi do kompetencji wojewodów. Dotychczas stosowana w tym zakresie praktyka nie ma dalszego uzasadnienia ponieważ hamuje swobodę podejmowania praktyki lekarsko – weterynaryjnej w zakresie lecznictwa zwierząt na własny rachunek jak również hamuje proces odchodzenia od dotowania z budżetu państwowych zakładów leczniczych dla zwierząt.” „Jednocześnie zamierza się od 1 stycznia 1991 r. przekształcić wojewódzkie zakłady weterynarii w jednostki państwowej służby weterynaryjnej realizujące wyłącznie zadania terenowych organów administracji ogólnej z dziedziny weterynarii określone ustawami szczególnymi...”, „Przekształcenie wojewódzkiego zakładu weterynarii wymaga więc zmian w dotychczasowej

organizacji, a także zmiany zasad jego finansowania z formy zakładu budżetowego w jednostkę budżetową.

Pismo Szefa URM-u wywołało niepokój wśród pracowników weterynarii. Początkowo oprócz rozważań i spekulacji co do przyszłych kształtów służby weterynaryjnej brak było konkretnych ustaleń i informacji szczebli decyzyjnych w tym zakresie. Cała zasada prywatyzacji została określona bardzo ogólnie w cytowanym już piśmie Szefa URM. Stopniowo pod naciskiem władz administracyjnych rozpoczęła się prywatyzacja służby weterynaryjnej. Nie spotykała się ona w większości przypadków ze zrozumieniem szeregowych pracowników Oddziałów Rejonowych a także ich kierownictwa. Ze struktur WZWet-ów wyłączono PZLZ-ty a zajmowane przez nie obiekty rozpoczęto przekazywać gminom. Taką formę prywatyzacji przyjęto w województwie bydgoskim. Majątek wypracowany przez weterynarię z zadań rzeczowych, budynki lecznic dla zwierząt wraz ze środkami trwałymi w tym środki transportu zostały stopniowo przekazane gminom. Natomiast majątek ruchomy w postaci sprzętu, leków itp. został po wycenie odsprzedany lekarzom weterynarii z prywatyzowanych PZLZ. Wszyscy pracownicy zarówno fachowi jak i administracyjni oraz personel pomocniczy otrzymali przewidziane Kodeksem Pracy wypowiedzenie umów o pracę. Osoby zatrudnione w Rejonowych Oddziałach Weterynarii mogły zostać zatrudnione ponownie, jednak nie zawsze na tych samych stanowiskach oraz warunkach płacowych.

Okres 1991-1992 był okresem dynamicznym obfitującym w konflikty koleżeńskie, spory o przejmowanie majątków PZLZ, o kierownictwo w powstających wieloosobowych prywatnych praktykach, spory i problemy rejestracyjne lecznic. Można powiedzieć, że była to „walka o władzę”, walka o pozycje w prywatyzowanej weterynarii. Pewne konflikty zostawiły ślady do dnia dzisiejszego.

Od tego czasu do 2018 roku, w którym wydawany jest trzeci numer Zeszytów Historycznych zmieniła się mentalność lekarzy weterynarii. Do pracy weszło nowe nieskażone państwowością pokolenie lekarzy weterynarii. Pokolenie, dla którego praca w PZLZ jest tylko historią i właśnie dla tego pokolenia warto ocalić od zapomnienia fakty z przeszłości.

Temu między innymi mają służyć opracowania tematyczne związane z minionymi okresami naszego zawodu publikowane także w Internecie na stronie www.historiaweterynarii.pl oraz na stronie Kujawsko–Pomorskiej Izby Lekarsko–Weterynaryjnej www.kpilw.pl

Reaktywowane w 2009 roku Koło Seniorów przy KPILW organizuje sesje historyczne, które miały miejsce w Tucholi w roku 2104, w Bydgoszczy w roku 2015 i Grudziądzu w roku 2017. Zeszyty historyczne wydawane z funduszy Kujawsko–Pomorskiej Izby Lekarsko–Weterynaryjnej są częścią działania lekarzy weterynarii pasjonatów historii zawodu i mają za zadanie ocalić od zapomnienia organizację służby weterynaryjnej, fakty i wydarzenia z przeszłości a nade wszystko osoby lekarzy weterynarii, które wniosły do zawodu przez swoją pracę i zaangażowanie nieprzemijające wartości, także te, które wynikały z ich zainteresowań pozazawodowych. Reaktywowane w roku 2009 Koło Seniorów Lekarzy Weterynarii wartości te odkrywa i prezentuje między innymi w wydawanych biuletynach Koła Seniorów i opracowaniach historycznych.

Do rozpatrywania przeszłości, do zainteresowania historią zawodu trzeba dojrzeć. Trzeba samemu znaleźć się w centrum działania, aby móc swoje zawodowe dokonania ocenić i porównać z dokonaniem innych. Śledząc historię zawodu można poznać ciekawe postacie lekarzy weterynarii, ich nie zawsze łatwą zawodową drogę, pozazawodowe pasje i ich wkład w ponadczasowe istnienie naszego zawodu – zawodu lekarza weterynarii.

*Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae,
magistra vitae
Historia jest świadkiem czasów, światłem prawdy, życiem
pamięci, nauczycielką życia.*

*Całość opracował:
lek. wet. Ryszard Tyborski*

ŹRÓDŁA:

1. Spis lekarzy weterynaryjnych w Rzeczypospolitej Polskiej z 1931 i 1939r. Wydawnictwa Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych

2. Włodzimierz Gibasiewicz „Lekarze weterynarii ofiary II wojny światowej” Wyd. Bellona r. 2012
3. Archiwum akt osobowych Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Bydgoszczy.
4. Zdjęcia: Album lecznic z powiatów województwa bydgoskiego z lat 60-tych
5. Archiwalne numery Życia Weterynaryjnego z lat 1945-1980
6. Zapiski doc. Stefana Jakubowskiego z zapisem o gromadzeniu materiałów dotyczących weterynarii bydgoskiej otrzymane od dr mgr Włodzimierza Gizińskiego
7. Zbiór przepisów weterynaryjnych T.I wyd. PWRiL Warszawa 1957r.
8. Lekarz weterynarii Józef Reimann „Krótki zarys rozwoju służby weterynaryjnej na terenie byłego powiatu wąbrzeskiego w latach 1945-1970”
9. Ankiety personalne Bydgoskiej Izby Lekarsko- Weterynaryjnej w Bydgoszczy
10. Materiały z Biuletynów Weterynaryjnych Bydgoskiej i Kujawsko-Pomorskiej Izby Lekarsko – Weterynaryjnej
11. 12. Uchwała Rady Ministrów nr 2 z dnia 3 stycznia 1991 uchylająca uchwałę w sprawie organizacji służby weterynaryjnej podległej organom administracji państwowej oraz Pismo Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 03.01.1991 r. w sprawie zmiany organizacji służby weterynaryjnej w związku z zaprzestaniem dotowania w 1991 r. lecznictwa zwierząt.
13. Przekazy lekarzy weterynarii: Witolda Gappy, Michała Śróbki, Mariana Dubowskiego, Ryszarda Koschnika, Barbary Sadowskiej
14. Wikipedia – wolna encyklopedia

Rzeźnia Miejska i Zakłady Mięsne w Grudziądzu

1. Historia powstania, rozwoju i upadku

W II połowie XIX wieku Grudziądz stawał się dobrze rozwijającym się ośrodkiem przemysłowym. Niewątpliwym wpływ na ten stan rzeczy miało pobudowanie mostu na Wiśle, a także rozwój kolei. W Grudziądzu prężnie rozwijał się handel, a okalające miasto tereny rolnicze wpływały na jego koniunkturę. Rozwój miasta zdynamizował się szczególnie w latach 1880-1910. W roku 1900 Grudziądz stał się miastem wydzielonym, co było dodatkowym bodźcem do jego rozwoju.

Pod koniec XIX wieku władze pruskie zaostryły przepisy dotyczące stanu sanitarnego na podległych terenach w tym także na Pomorzu. Zakazano między innymi prowadzenia ubojów gospodarczych zwierząt w miejscach ich przebywania. Ubój zwierząt mógł się odbywać wyłącznie w rzeźniach komunalnych.

Rzeźnia Miejska w Grudziądzu została zbudowana właśnie w tym okresie. Istnieje pewna rozbieżność co do daty jej uruchomienia. Niektóre źródła podają, iż miało to miejsce w 1980 roku, inne podają, że było to 13 grudnia 1885 roku. Tak czy inaczej była to jedną z pierwszych rzeźni tego typu powstałych na Pomorzu. Dla porównania można podać tutaj lata rozpoczęcia działalności innych rzeźni na Pomorzu. I tak w Bydgoszczy wybudowano rzeźnię w 1890 r., w Toruniu w 1883 r. w Brodnicy

w 1894 r. W tym też okresie uruchomiono zakłady w Nakle, Świeciu n/W, Gniewie i Kościerzynie.

Po uruchomieniu Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu w kolejnych latach następowała dalsza jej rozbudowa i modernizacja, która trwała do 1912 roku. W tym czasie oddano do użytku: hale ubojowe, oddzielne dla bydła, trzody chlewnej oraz owiec i cieląt.

Budowa i rozbudowa Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu w latach 1880 (85) – 1939

- 1880 rok - rozpoczęcie budowy Rzeźni Miejskiej.
- 13.12.1985 - otwarcie zakładu. Rzeźnia była stosunkowo mała. Była jednak drugim takim obiektem w dzielnicy pruskiej. Spełniała ówczesne wymagania technologiczno-sanitarne.
- 1900-1901 - rozbudowa rzeźni i chłodni. Powstały nowe hale ubojowe dla trzody chlewnej, bydła i małych zwierząt (cielęta, owce).
- 1904-1910 – wybudowanie rzeźni sanitarnej. W budynku chłodni powstały 2 windy osobowo-towarowe, służące także do transportu ubitych zwierząt, uruchomiono laboratorium, pomieszczenia dla lekarza weterynarii – dyrektora rzeźni.
- 1912 rok - generalna przebudowa chłodni i peklowni. Zbudowano 82 cele chłodnicze i 48 cel peklowniczych.

W ostatnich latach przed odzyskaniem niepodległości tj. w okresie od 1915 do 1918 roku w obiektach Rzeźni nie prowadzono żadnych prac modernizacyjnych i remontowych co miało wpływ na jej stan. Potwierdzeniem tego jest zapis w publikacji „Rzeźnia Miejska w Grudziądzu i jej szybki rozwój za czasów polskich” w którym stwierdzono: „Kiedy jednak miasto Grudziądz wraz całym Pomorzem powróciło na łono wolnej Ojczyzny, dzisiejsza Rzeźnia Miejska znajdowała się w stanie poważnego zniszczenia, co świadczyło o tym, że Niemcy nie bardzo dbali o należyty rozwój urządzeń miejskich, przynajmniej na wschodzie swego państwa...”.

- 23 stycznia 1920 roku - odzyskanie niepodległości przez miasto Grudziądz.

Lata 1922-1926 to nowy rozdział w działalności Rzeźni Miejskiej. Była ona samodzielnym wydziałem Magistratu. Jako

zakład miejski była zarządzana przez decernenta (decernent - urzędnik administracji publicznej wyższego szczebla nadzorujący z ramienia magistratu działalność zakładu miejskiego. Był upoważniony do wydawania decyzji administracyjnych. Stanowisko dyrektora rzeźni od 01.10.1920 r. piastował lekarz weterynarii Franciszek Grajewski.

Rzeźnia Miejska została poddana gruntownemu remontowi i modernizacji. Zakład został ogrodzony, doprowadzono do niego bocznice kolejową, rozbudowano chłodnię i uruchomiono bekoniarnię. Jej rozwój obrazuje poniższe kalendarium:

- 1922 - rozbudowa i modernizacja rzeźni pod kątem uruchomienia eksportu. Wykonano ogrodzenie zakładu.
- 1924-1925 wybudowanie bocznic kolejowej do Rzeźni Miejskiej.
- 1926 - uruchomienie w bekoniarni, która była wdzierżawiana w latach 1926-1939
 - rozbudowa basenów peklowniczych dla produkcji bekonu,
 - zmodernizowanie chłodni eksportowej,
 - powstanie szlamiarni (jedynej w tym czasie w kraju) gdzie pozyskiwano jelita wykorzystywane jako naturalne osłonki do wędlin,
 - wybudowanie składnicy do konserwacji i przechowywania skór,
 - uruchomienie składu dla odpadów poubojowych (kości, rogi, racice i kopyta, szczecina), który był bezpośrednio połączony z bocznica kolejową.
- Lata 1927 – 1928
 - zadaszenie kolejki napowietrznej służącej do transportu tusz zwierzęcych,
 - utwardzenie podwórza i zastąpienie bruku na dziedzińcach szwedzką kostką oraz półbruczkami,
 - oddanie do użytku chłodni dla miejscowych rzeźników. W chłodni tej można było za stosunkowo niewielkimi opłatami przechowywać mięso. Do tego służyły 92 wydzielone klatki. W chłodni można było korzystać także z 45 klatek do solenia słoniny i przechowywania odpadków.
- 1929 - powstanie wędliniarni oraz pomieszczenia do wydawania mięsa dla wojska prowadzonego przez prywatnego przedsiębiorcę.

**Wielkość uboju i produkcji w Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu
w wybranych latach**

Rok	Ubój krajowy – ilość sztuk				Ubój na eksport – ilość sztuk		
	bydło	świnie	owce, cielęta	konie	świnie	konie	bekony*
1900	3.500	15.000	11.500	150	-	-	
1910	3.500	19.200	10.500	360	-	-	
1920	3.000	4.000	5.000	200	-	-	
1923	3.500		7.000	180	-	-	
1925	3.200	17.500	9.000	400	-	-	
1926	brak	danych	brak danych	-	-	-	16.462
1927/28	4.400	21.000	15.500	150	40.000	-	10.965
1928/29	4.400	16.000	15.000	150	22.000	520	9.111
1929/30	4.400	22.000	15.000	150	50.000	500	22.846
1930/31	4.600	25.000	15.000	150	52.000	1000	
1931/32	5.200	23.000	14.500	150	28.600	1000	
1932/33	4.500	22.000	12.500	20	36.400	500	
1933/34	4.800	22.455	44.500	20	26.000	150	
1937							40.000

Obiekty powiązane z Rzeźnią Miejską:

- Targowisko Miejskie znajdujące się obok rzeźni o pow. 18.500 m²,
- zadaszona hala przeznaczona do licytacji bydła zarodowego o pow. 750 m²,
- tania jatka, gdzie odbywała się sprzedaż po niższych cenach mięsa mniej wartościowego i warunkowo zdatnego do spożycia,
- Kasa Ubezpieczeniowa Cechu Rzeźnickiego wypłacająca odszkodowania za konfiskowane po uboju zwierzęta oraz mięso.

Zakłady Mięsne w Grudziądzu

Zakłady zaczęły swoją działalność po zakończeniu II wojny światowej przy dzisiejszej ul. Chełmińskiej (wówczas Obrońców Stalingradu), w dawnej wytwórni konserw, jako Przetwórnia nr 7. Rzeźnia Miejska działała jako odrębna jednostka w ramach struktur miejskich. W roku 1949 połączono Rzeźnię Miejską przy ul. Narutowicza z Przetwórnią nr 7 tworząc przedsiębiorstwo państwowe o nazwie Zakłady Mięsne podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Mięsnego. W roku 1959 uruchomiono w Świeciu n/W. w oddział produkcji konserw sterylizowanych w magazynach chłodni przedwojennej bekoniarni. W 1961 r. na terenie przedwojennego targowiska miejskiego bezpośrednio przylegającego do Rzeźni powstał pawilon, w którym produkowano szynki konserwowe. Prowadzono eksport nie tylko do krajów europejskich, ale także na rynki USA i Kanady.

W latach 1966-1970 prowadzono intensywne remonty obiektów. W roku 1971 oddano do użytku nową wędliniarnię, w 1972 zmodernizowano zgodnie z wymogami halę ubojową trzody chlewnej a 1981 dział uboju bydła. W tym czasie Zakłady Mięsne przeżywały okres prosperity, który trwał do początku lat dziewięćdziesiątych. Od 10 stycznia 1990 roku zakład wydzielono ze struktur Przedsiębiorstwa Mięsnego powołując samodzielne przedsiębiorstwo państwowe. Od roku 1993 zakład nosił nazwę Zakłady Mięsne w Grudziądzu. Od października 1998 roku przekształcono zakłady w spółkę akcyjną, której akcjonariuszem został Skarb Państwa. Powolny spadek rentowności zakładu spowodował szukanie dróg wyjścia z kryzysu. Miała temu zaradzić prywatyzacja Zakładów Mięsnych. Próba ta okazała się niestety nieskuteczna i w zasadzie zapoczątkowała upadek Zakładów Mięsnych Grudziądz SA, który nastąpił w roku 2007, kończąc długoletnią historię Rzeźni Miejskiej oraz Zakładów Mięsnych w Grudziądzu.

Zakład będący własnością Państwa nie uzyskał finansowego wsparcia Ministerstwa Skarbu Państwa, nie sprostał wysokim normom i wymaganiom jakie narzuciła Unia Europejska.

Nie udało się prywatyzacja i tak po 122 latach istnienia Rzeźnia Miejska w Grudziądzu, która działała w trzech wiekach, przetrwała I i II wojnę światową, była wizytówką i dumą Grudziądza, dochodowym zakładem eksportowym, rzeźnia, która była w latach 80 tych źródłem utrzymania dla wielu rodzin z racji zatrudniania ok. 1000 osób, przestała istnieć.

Jeszcze długo puste rabowane przez złomiarzy, zmieniające się powoli w ruinę obiekty przypominały i jej istnieniu. Obecnie teren po Zakładach Mięsnych jest powoli porządkowany i czeka na inne przeznaczenie.

Piśmiennictwo:

1. Wikipedia – wolna encyklopedia.
2. „Rzeźnia Miejska w Grudziądzu i jej szybki rozwój za czasów polskich” – artykuł w publikacji „Grudziądz po dziesięciu latach wolności” wydanej w formie ilustrowanej jednodniówki na pamiątkę odsłonięcia Pomnika Niepodległości w Grudziądzu dnia 30 listopada 1930 r. drukiem Zakładów Graficznych Wiktora Kulerskiego z Grudziądza.
3. „Rzeźnia Miejska w Grudziądzu” –Tygodnik „Przegląd Mięsny” nr 5/1931 str. 23 – Organ Syndykatu Polskich Eksporterów Trzody i Bydła oraz Polskiego Związku Bekonowego.

4. Grudziądz - Przewodnik Turystyczny z 1937 r.
 5. lek. wet. Zbigniew Zawadzki „Rzeźnia Miejska” Kalendarz Grudziądzki 2005 r.
 6. „100 lecie Zakładów Mięsnych w Grudziądzu 1885 – 1995”.

Opracowanie:
 lek. wet. Zbigniew Zawadzki i lek. wet. Ryszard Tyborski

**Lekarze weterynarii nadzorujący Rzeźnię Miejską
 w okresie 1890 – 2007 i Zakłady Mięsne w Grudziądzu
 w okresie powojennym do chwili ich likwidacji**

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Dyrektorzy Rzeźni 1890 – 1945				
Edmund Uhl	Nazwiska i okres zatrudnienia niemieckich lekarzy weterynarii, ustalono na podstawie materiałów Zbigniewa Zawadzkiego			1890 - 1907
Karol Keysser				1908 – 1919
Franciszek Grajewski	01.10.1920 – wrzesień 1939	Szpital Koni nr 1 w Grudziądzu		Aresztowany i rozstrzelany we wrześniu 1939
Lekarze weterynarii pracujący w Rzeźni Miejskiej 1920 – 1939				
Jerzy Skulski	1921 - 1927	Brak danych		
Marian Krajewski	1930 - 1934	Po studiach we Lwowie	Świecie n/Osą Wolna praktyka	
Florian Ziętarski	1930 - 1931	Po studiach	Rzeźnia Miejska Nowe pow. Świecie	Zmarł 11 listopada 1985
Edward Rybacki	1935- 1937	Po studiach	Nowe Miasto Lubawskie	
Józef Milchert	? - 1939	Brak danych		
Lata Okupacji 1939 – 1945				
W. Geissler	1939 – 1945	Brak danych		Dane Zbigniewa Zawadzkiego
Kierownicy Zakładowego WIS 1945 – 1999				
Tadeusz Krąkowski	.1945-1970	Rzeźnia Gdynia	Emerytura	Zmarł 2 marca 1980
Kazimierz Owsiany	1970 – 1979	Inspekt..WIS ZM w Grudziądzu	Emerytura	Zmarł 11 kwietnia 1987
Zbigniew Zawadzki	1968 – 1999	Inspekt. Oddz. WIS ZM Grudziądz	Spółka Cywilna	
Inspektorzy okres 1945 – 1999				
Mieczysław Maria Domaszewski	1945 – 1967	Jednocześnie PLW do 1951 i kier PZLZ do 1956		Zmarł 28 czerwca 1980 r.
Kazimierz Owsiany	1960 – 1970	PZLZ Sztum	Kierownik ZWIS ZM w Grudziądzu	
Henryk Skolimowski	1965 – 1975	Po stażu	Kierownik ZWIS ZM w Poznaniu	Zmarł 20 września 2003
Zenon Nowacki	1966 - 1984	PZLZ Świecie n/Osą	Wyjechał do RFN	
Zbigniew Zawadzki	1968 – 1979	PZWet Oleśnica	Kierownik ZWIS ZM w Grudziądzu	
Aleksander Wiecki	1972 – 1976	PZLZ Radzyń Chełmiński	WIS OT Grudziądz	
Mieczysław Ziejka	1973 – 1981	PZLZ Dragacz	Renta Chorobowa	

Imię i nazwisko	Czas pracy	Skąd przyszedł	Dokąd poszedł	Uwagi
Bogdan Radomski	1977 - 1983	PZLZ Papowo Biskupie	Zwolniony z pracy	Zmarł w 1988
Janusz Zygmunt	1977 - 1984	Po stażu	WZWet Toruń Inspektor WWIS	
Kazimierz Pabian	1978 - 1982	PZLZ Świekatowo	Chłodnia Skład. Grudziądz	
Edmund Knitter	1978 - 1979	Powiatowy Lekarz Wet w Grudziądzu	Zwolnił się	Zmarł w 1989
Józef Paszotta	1960 - 1966	PZLZ Skarżysko-Kamienna	ZWIS Świecie	
	1976 - 1980	Chelmno	emerytura	
Wiesław Zaborowski	1981 - 1985	PZLZ Mełno	PZLZ Grudziądz	
Mariusz Figalski	1989 - 1994	Po stażu	OR Grudziądz	
	1998 - 1999	PIW Chelmno	S. Cywilna	
Stefan Serwin	1986 - 1989	Nowe p. Świecie	Nowe p. Świecie	
Marek Tkaczyk	1987 - 1999	Po stażu	S. Cywilna	
Jurek Prus	1989 - 1990	PZLZ Grudziądz	Prywatna praktyka Barcin	
Jacek Kubiak	1990 - 1992			
Lekarze pracujący w Spółce Cywilnej po prywatyzacji				
Zbigniew Zawadzki	1999 - 2004	WIS ZM Grudziądz	Emerytura	Zmarł 26 maja 2017
Mariusz Figalski	1999 - 2003	WIS ZM Grudziądz	PLW Grudziądz	
Marek Tkaczyk	1999 - 2007	WIS ZM. Grudziądz	Prywatna praktyka Badanie zwierząt rzeźnych i mięsa	Do likwidacji Zakładów
Laboratorium przy Zakładowej Inspekcji Sanitarnej ZM w Grudziądzu				
Irena Watychowicz	Brak danych			
Zofia Gołaszewska - Śróbka	1965 - 1997	Po stażu w PZWet Inowrocław	Emerytura	
Chłodnia Składowa				
Kazimierz .Owsiany	1977 - 1978	Praca zlecona		
Lidia Słomiańska	1979 - 2007	PSSE Krosno	Nadzór i badanie Ubojnia Indyków w Linowie	Emerytura mieszka w Warszawie
Kazimierz Owsiany	1979 - 1982	Kier. ZWIS ZM w Grudziądzu - emeryt		
Kazimierz Pabian	1982 - 1985			
Elżbieta Kaszubowska	1978 - 2007			Technik Weterynarii
Chłodnia Składowa w Grudziądzu powstała w roku 1977. Mieściła się przy ul. Generała Kustronia. Okresowo w Chłodni byli zatrudniani na umowę - zlecenie lekarze weterynarii pracujący w ZM w Grudziądzu: Bogusław Radomski, Aleksander Wiecki, Marek Tkaczyk. W roku 2007 Chłodnię kupiło przedsiębiorstwo Iglotex. Ze względu na zmianę profilu (przechowywanie w chłodni produktów i przetworów owocowo-warzywnych) nadzór nad Chłodnią przejęła Inspekcja Sanitarna.				

- Źródła:**
1. Notatki lek. wet Zbigniewa Zawadzkiego
 2. Akta osobowe z archiwum WIW w Bydgoszczy
 3. Akta osobowe z archiwum PIW w Grudziądzu
 4. Ankiety osobowe KPILW w Bydgoszczy
 5. Przekazy ustne lekarzy weterynarii zatrudnionych w ZM w Grudziądzu
 6. Dane dotyczące Chłodni przekazała lek. wet. Lidia Słomiańska

Opracował lek. wet. Ryszard Tyborski

2. Zdarzyło się 13 grudnia 1885 roku

Szynki, balerony i konserwy z Grudziądza były znane w Europie, a także za oceanem.

Z łezką w oku patrzy się dzisiaj na wyburzone budynki Rzeźni Miejskiej i na pustkę po dawnej „konserwówce”.

Rzeźnię Miejską w Grudziądzu przy dzisiejszej ulicy Narutowicza otwarto 13 grudnia 1885 r. Nie był to początkowo zakład duży, ale znaczący w przemyśle produkcyjnym miasta.

Na przykład w 1890 r. ubito w niej 30 tys. sztuk zwierząt, w tym 15 tys. świń. Po 1920 r., a więc już w czasach polskich, zakład mocno się rozbudował i zmodernizował. Zainstalowano dużo nowoczesnych urządzeń. W 1925 r. wybudowano własną bocznice kolejową, w 1926 r. uruchomiono bekoniarnię, zmodernizowano też chłodnię i urządzono magazyn do składowania i konserwacji skór. Powstała również pierwsza w kraju szlamiarnia.

Powstanie Zakładów Mięśnych

W 1934 r. nieopodal przy ulicy Chełmińskiej powstały zakłady produkcji konserw.

Tak zwana „konserwówka” produkowała konserwy prawie wyłącznie na rynek USA. W parze z rozbudową Rzeźni szła produkcja i ubój. W 1928 roku ubito 10 tysięcy sztuk zwierząt na eksport i 41 tysięcy na rynek krajowy. Z kolei w latach 1933-1934 ubito 4800 krów, 12000 cieląt i owiec oraz 44500 świń, z czego 26000 na eksport. Po wojnie i odbudowie zakładów produkcja ruszyła pełną parą. W 1949 r. doszło do połączenia Rzeźni Miejskiej z Państwową Przetwórnią Mięsną nr 7 („konserwówką”) w Zakłady Mięsne w Grudziądzu. Przez kilkadziesiąt lat zakłady były unowocześniane i modernizowane. Takie poważne prace przeprowadzono w latach 1949-1954 oraz od lat 60. do lat 80. ub. stulecia. Zainstalowano nową linię rozbioru typu „Anco”, zastosowano nastrzykiwanie szynek preparatem „Anco”, wprowadzono klimatyzację hal ubojowych, urządzono magazyn opakowań. Wprowadzono też nowe zestawy plastyfikatorów do produkcji szynki i łopatek. W 1961 r. zlikwidowano bekoniarnię, a z kolei oddano do użytku nowoczesny pawilon szynkowo-konserwowy. W 1993 r. uruchomiono podczyszczalnię ścieków.

Przez kilkadziesiąt lat znak firmowy grudziądzkich Zakładów Mięśnych znany był nie tylko w kraju, ale także

w Anglii, Francji Hiszpanii Grecji, Niemczech, Szwecji, USA i Kanadzie. W 1966 r. ubój wyniósł 11 037 ton mięsa, w 1970 r. – 12 882 tony, a w 1980 – 18 603 tony. W 1966 r. za produkcję konserw zakład otrzymał znak jakości w 18 asortymentach.

(artykuł Karola Osińskiego z dnia 31.03.2013)

Źródło: Internet (R.T.)

3. Bekoniarnie w województwie pomorskim w okresie międzywojennym

Intensyfikacja hodowli trzody chlewnej na Pomorzu szczególnie w latach międzywojennych dała początek produkcji bekonów. Świnie typu bekonowego miały specjalne wymagania określone głównie przez eksporterów, a przede wszystkim przez Anglików, którzy byli głównymi odbiorcami tego typu produkcji. Wymagania stanowiła określona grubość tkanki tłuszczowej, odpowiedni stosunek tłuszczu do tkanki mięsnej, oraz mająca znaczenie zasadnicze grubość samego bekonu. Bekonem był zainteresowany także rynek amerykański. Powstały w Warszawie Związek Bekonowy zainicjował akcję poprawy hodowli trzody chlewnej typu bekonowego i czuwał nad tą akcją, a także miał wpływ na kształtowanie się cen za „świnie bekonowe”. Był on utworzony przez eksporterów, którymi byli wyłącznie prywatni właściciele rzeźni i bekoniarń. Niemałą rolę w propagowaniu tej produkcji trzody chlewnej odegrały ówczesne Izby Rolnicze. Początek hodowli bekonów dali mańrolni chłopcy, dla których taki rodzaj produkcji trzody chlewnej był bardziej opłacalny. Proces ten trwał co najmniej kilka lat. W okresie 1922-1927 utrwalił się na tyle, że polskie bekony zaczęły być konkurencyjne dla hodowanych w Danii czy w krajach bałkańskich. Dużą rolę w kształtowaniu produkcji bekonowej mieli lekarze weterynarii. Rola ta polegała na zwalczaniu w tym czasie wielu chorób zakaźnych, od stanu których ściśle uzależniony był eksport wieprzowiny. Ponadto lekarze weterynarii mieli znaczący udział w specjalistycznym nadzorze weterynaryjnym nad tym rodzajem produkcji. Wpływali oni także na świadomość rolników produkujących bekony.

Intensywny rozwój produkcji bekonów w województwie pomorskim spowodował powstanie w Grudziądzu pierwszej

bekoniarni. Jej założycielem i pierwszym właścicielem był były powiatowy lekarz weterynarii w Brodniczy dr Moeller. Osobiście kierował on zakładem i produkcją od 1926 do 1932 r. Po jego wyjeździe do USA (gdzie zmarł krótko po II wojnie światowej) zakład prowadził do 1939 r. jego syn. W tym aspekcie dane dotyczące produkcji bekonowej w Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu zawarte w publikacji wydanej w dniu 30 listopada 1930 r. z okazji odsłonięcia Pomnika Niepodległości „Grudziądz po dziesięciu latach wolności” nie odnoszą się do produkcji prowadzonej przez Rzeźnię Miejską. Potwierdzenie faktu dzierżawy zawarte jest w opracowaniu wydanym na 100-lecie Zakładów Mięśnych w Grudziądzu 1885-1995. W rozdziale I. Zakłady Mięsne w Grudziądzu – Historia, czytamy „...*Podzyskaniu niepodległości i przejęciu miasta przez władze polskie systematycznie rozszerzano oraz udoskonalano istniejące obiekty. Głównym celem, który przyświecał władzom polskim było uczynienie Rzeźni Miejskiej wzorcową rzeźnią eksportową. Nakładem 60.000 zł wybudowano i otwarto w 1925 r. bocznicę kolejową. Umożliwiło to rozszerzenie działu uboju była eksportowego i stworzenie bekoniarni. Bekoniarnia została wdzierżawiona prywatnemu przedsiębiorcy a wszelkie liczne wymagane inwestycje poczynione zostały kosztem dzierżawcy.*”

Powiatowy Lekarz Weterynarii w Toruniu Roman Świetlik, był także Weterynaryjnym Inspektorem Związku Bekonowego i sprawował nadzór nad stanem sanitarnym statków przewożących do Anglii bekony. Były to 2 statki „Lech” i „Lublin”, które naprzemiennie wypływały z portu w Gdyni co 2 tygodnie w czwartki do angielskiego portu w Hull.

Innym inspektorem Związku Bekonowego był dr Stefan Koepe. Był on początkowo Inspektorem Weterynaryjnym a potem nabył także uprawnienia Inspektora Standaryzacyjnego. Dodatkowo w późniejszym okresie Związek Bekonowy zorganizował laboratorium bakteriologiczne w którym prowadzono badania wysyłanych na eksport konserw.

Opracował lek. wet Ryszard Tyborski

Źródło: Artykuł doc. Stefana Jakubowskiego Medycyna Weterynaryjna nr 8-9/1982 „Lekarze weterynarii w bekoniarniach w okresie międzywojennym na przykładzie województwa pomorskiego”

4. Działania służby weterynaryjnej w Rzeźni Miejskiej i Zakładach Mięsnych w Grudziądzu

Przez cały okres działalności Rzeźni Miejskiej i Zakładów Mięsnych w Grudziądzu wykonywali swoje czynności zgodnie z kompetencjami różni lekarze weterynarii oraz oglądacze zwierząt rzeźnych i mięsa. Wykaz lekarzy weterynarii których zatrudnienie ustalono na podstawie dostępnych dokumentów a także ustnych przekazów osób związanych w różnych latach omawianego okresach z Zakładami Mięsnymi zawierają tabele na str. 35.

Lekarze weterynarii osobiście bądź przy udziale personelu pomocniczego wykonywali następujące zadania:

a) sprawowanie nadzoru nad bezpieczeństwem produktów pochodzenia zwierzęcego, w tym nad wymaganiami sanitarno - weterynaryjnymi przy ich produkcji i umieszczaniu ich na rynku, oraz wprowadzaniu na rynek ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego,

b) zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt w tym zapobieganie wystąpieniu, wykrywanie i likwidacja tych chorób,

c) zwalczanie chorób zwierzęcych, które mogą być przenoszone na człowieka ze zwierzęcia lub przez produkty pochodzenia zwierzęcego, zwanych „zoonozami”,

d) urzędowe badanie zwierząt rzeźnych i mięsa i kwalifikacja mięsa do spożycia przez człowieka,

e) nadzór nad humanitarnym obchodzeniem się z ubijanymi zwierzętami,

f) nadzór nad obrotem mięsem,

g) wykonywanie szczególnego nadzoru nad produkcją eksportową w Rzeźni Miejskiej i Zakładach Mięsnych w zakresie przestrzegania warunków sanitarno – weterynaryjnych i jakości zdrowotnej produktów w tym przeznaczonych na eksport zgodnych z wymaganiami krajów importujących,

h) w ramach sprawowanego nadzoru badania mięsa i przetworów mięsnych wykonywanie badań laboratoryjnych mikrobiologicznych i chemicznych,

i) wykonywanie badań kontrolnych obecności substancji niedozwolonych i pozostałości biologicznych, chemicznych i leków weterynaryjnych oraz skażeń promieniotwórczych zwierząt i w produktach pochodzenia zwierzęcego.

Lekarze weterynarii w okresie po odzyskaniu niepodległości do roku 1939 byli wyznaczani do wykonywania swoich obowiązków w rzeźniach przez gminy lub powiatowe związki komunalne i podlegali nadzorowi władz państwowych – starostów lub wojewodów przy pomocy powiatowych lekarzy weterynarii.

Od 1945 roku lekarze weterynarii zostawali wyznaczani jako urzędowe organy badania zwierząt rzeźnych i mięsa dla jednostek podlegających nadzorowi bezpośrednio przez Powiatowych Lekarzy Weterynarii a także w niektórych okresach przez Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii na wniosek Powiatowego Lekarza Weterynarii i odpowiednio podlegali nadzorowi tym organom weterynarii.

Od 1972 roku służba weterynaryjna przejęła również sprawowanie urzędowego nadzoru nad całością przetwórstwa produktów mięsnych na mocy ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia z 1970 roku.

Główne podstawy prawne wykonywania obowiązków przez wyznaczonych lekarzy weterynarii

Do roku 1929 obowiązywała ustawa o badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa z dnia 3 czerwca 1890 r. (Dz. U. Rzeszy Niemieckiej str. 547) oraz Pruska Ustawa wykonawcza o badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa (Zbiór Ustawodawstwa Prus str. 229).

Od roku 1929 w przedmiotowym nadzorze obowiązywały:

- A. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa (Dz. U. 38 poz. 361 z póź. zm.).
- B. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 29 stycznia 1929 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych o urzędowym badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa w kraju (Dz. U. nr 32 poz. 305).
- C. Ustawa z dnia 25 listopada 1970 roku o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia (Dz. U. nr 29 poz. 245 z póź. zm.).

- D. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa z dnia 12 września 1972 roku w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia (Dz. U. nr 40 poz. 261).
- E. Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 roku o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Państwowej Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. nr 60 poz. 396 z póź. zm.).
- F. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 11 grudnia 1998 roku w sprawie sposobu badania zwierząt rzeźnych i mięsa, oceny i znakowania mięsa, wykorzystania mięsa o ograniczonej przydatności do spożycia, mięsa niezdatnego do spożycia oraz prowadzenia dokumentacji z tym związanej (Dz. U. nr 154 z dnia 18 grudnia 1998 r. poz. 1011).

Wymagania krajów importujących – USA, Wielkiej Brytanii i innych, dotyczące warunków sanitarno - weterynaryjnych i higienicznych produkcji oraz jakości zdrowotnej produktów spożywczych eksportowanych z Zakładu nadzorowanego do tych krajów. Wymagania te obowiązywały w oparciu o porozumienia międzynarodowe.

Ponadto w tym zakresie obowiązywały także liczne wymagania ujęte w Dyrektywach Rady Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej oraz Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego.

W krótkim czasie po II wojnie światowej lekarze weterynarii przestali być dyrektorami rzeźni a kierowanie zakładami objęli specjaliści innych grup zawodowych jak technicy przetwórstwa mięsnego, ekonomiści oraz ludzie z nadania politycznego.

W przypadku Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu fakt ten zbiegł się z utworzeniem przedsiębiorstwa państwowego o nazwie Zakłady Mięsne w Grudziądzu.

Lekarze weterynarii utrzymali status organu urzędowego badania i nadzoru nad Zakładami Mięsnymi w Grudziądzu, zorganizowanego w jednostce służby weterynaryjnej całkowicie niezależnej od Zakładu. Należy dodatkowo podkreślić, że duża część działalności służby weterynaryjnej dotyczyła sprawowanego nadzoru nad zgodnością warunków produkcji w Z.M.

Grudziądz a wcześniej Rzeźni Miejskiej wymaganych przez kraje importujące jak USA, Kanada, Wielka Brytania i inne kraje europejskie.

Prawidłowość sprawowanego nadzoru i badania sanitarno – weterynaryjnego zwierząt rzeźnych i mięsa, przetworów mięsnych oraz stanu sanitarno - technicznego i procesów technologicznych oraz warunków produkcji w Zakładach Mięsnych w Grudziądzu kontrolowały służby weterynaryjne importera - Stanów Zjednoczonych nawet z częstotliwością 4 razy w roku, a wyniki kontroli decydowały o kontynuowaniu eksportu lub jego wstrzymaniu.

Należy stwierdzić, że służba weterynaryjna jak również Zakłady Mięsne z powodzeniem spełniały powierzane im zadania i otrzymywały wysoką ocenę kontroli.

Niezależnie od pełnionego nadzoru służba weterynaryjna w Z.M. w Grudziądzu z dużym zaangażowaniem i wykorzystaniem posiadanej wiedzy cały czas włączała się czynnie i z powodzeniem w ciągłą modernizację zakładu i zabezpieczenie wymaganych warunków produkcji.

Opracował: lek. wet. Jerzy Osowski
Wojewódzki Weterynaryjny Inspektor Sanitarny w Toruniu
w latach 1975 - 1999

6. Ruina po Zakładach Mięsnych

Historia rozpoczyna się w roku 1885, kiedy to działalność swoją rozpoczęła Rzeźnia Miejska w Grudziądzu. Po roku 1920 powstała pierwsza w Polsce szlamiarnia (pomieszczenie w rzeźni, w którym oczyszcza się jelita). Rozwojowi rzeźni towarzyszyło uruchomienie zakładów produkcji konserw, a także gwałtowny wzrost produkcji i uboju. Znak firmowy grudziądzkich Zakładów Mięsnych znany był nie tylko w kraju, lecz również w Anglii, Francji, Hiszpanii, Grecji, USA i Kanadzie. Sytuacja Zakładów Mięsnych zaczęła ulegać gwałtownym zmianom wraz z początkiem lat 90. XX wieku. Szukając przyczyn takiej sytuacji należy zwrócić szczególną uwagę na strukturę własności sektora przetwórstwa mięsnego. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej podawał, że udział przedsiębiorstw państwowych w obrotach sektora wynosił mniej niż 5 procent.

Ze stuprocentowym udziałem Skarbu Państwa pozostawały jedynie ZM Dębica, ZM Grudziądz, ZM Łmet-Łuków oraz ZM w Płocku.

W państwach wysokorozwiniętych nie ma tradycji utrzymywania znacznego sektora własności państwowej w gospodarce. Zdecydowana większość ekonomistów, a także polityków sprzeciwia się idei odgrywania przez państwo roli istotnego przedsiębiorcy. To sektor prywatny, dzięki swoim walorom efektywnościowym, przyczynia się do zwiększenia potencjału trwałego wzrostu gospodarczego, który nie powoduje przyspieszenia inflacji, nie narusza koniecznych rezerw dewizowych i nie pogarsza stanu środowiska. W odniesieniu do krajów przechodzących od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej, który to proces wymaga bardziej aktywnego udziału państwa, jego gospodarcza funkcja, którą jest między innymi zarządzanie produkcją poprzez utrzymywanie państwowej własności przedsiębiorstw winna być realizowana wyjątkowo rozważnie.

Czy proces prywatyzacji uratowałby omawiane przedsiębiorstwo? Nie mając nigdy stuprocentowej pewności, bazując jednak na przykładach przedsiębiorstw będących w podobnej sytuacji można twierdząco odpowiedzieć na zadane pytanie. W roku 2001 w podobnej sytuacji do grudziądzkich zakładów były Zakłady Mięsne Dębica, Zakłady Mięsne Łmet-Łuków oraz Zakład Mięsne Płock. W październiku 2003 roku największa łukowska firma została sprywatyzowana. Większościowy pakiet akcji przejął Henryk Stokłosa, właściciel holdingu Farmutil S.A. Ogromne zmiany przeszły również ZM Dębica. Przedsiębiorstwo, którego upadłość sąd ogłosił w roku 2006 zdobyło nowego właściciela - firmę PROFI z Wielkopolski. Dzięki podjęciu trafnych i potrzebnych decyzji pracę utrzymało blisko 200 osób. Nieskuteczności w działaniu doczekały się dwa zakłady. W Grudziądzu oraz Płocku. Najwyższa Izba Kontroli skierowała do prokuratury zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez kolejnych pięciu ministrów Skarbu Państwa, którzy kierowali resortem od marca 2004 do listopada 2007 roku. Dwie nieudane próby prywatyzacji zakończyły się upadłością zakładów.

Nieskuteczna próba prywatyzacji Zakładów Mięsnych Grudziądz S.A. zapoczątkowała kryzys, który w konsekwencji doprowadził do upadłości przedsiębiorstwa w roku 2007. Podstawowym pytaniem pozostaje jednak, co spowodowało, że podjęta próba prywatyzacji zakończyła się niepowodzeniem.

Stan obecny Zakładów Mięsnych w Grudziądzu.

W głównej mierze były to następujące czynniki:

- niska rentowność branży – zbyt długi okres odzyskiwania zainwestowanego kapitału;
- wysokie zapotrzebowanie na kapitał, które wiązało się między innymi z koniecznością dostosowania działalności do norm UE;
- wysoki poziom zatrudnienia, który utrudniał wprowadzenie polityki ograniczającej liczbę pracowników, a tym samym generował wysokie koszty;
- konieczność poprzedzania procesów prywatyzacji długotrwałymi i bardzo kosztownymi działaniami restrukturyzacyjnymi, na które Minister Skarbu Państwa nie posiadał środków.

Powyższe czynniki to tylko nieliczne przykłady, które mogły doprowadzić do nieudanej próby prywatyzacji. Zaprezentowany przykład przedsiębiorstwa ma dla autorki niniejszego artykułu szczególne znaczenie ze względu na to, iż dotyczy to jej rodzinnej miejscowości, która swego czasu słynęła z najlepszych w Polsce wędlin. Do dzisiaj przejeżdżając przez miasto, zarówno mieszkańców, jak i turystów straszą pozostałości Zakładów Mięsnych. Zastanawiający może okazać się fakt, iż Zakłady Mięsne Grudziądz S.A., które przetrwały zarówno I jak i II Wojnę Światową nie poradziły sobie z procesem prywatyzacji.

*Autorką tekstu jest Marta Ceglińska
doktorantka Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*

Służba weterynaryjna w kawalerii

Od zarania dziejów zdawano sobie sprawę, że skuteczność kawalerii zależy przede wszystkim od kondycji i zdrowia koni dosiadanych przez żołnierzy. Liczne bitwy i długotrwałe marsze wymagały od ludzi i koni wielkiego wysiłku. Kondycja zwierząt decydowała często o możliwości przeżycia kawalerzysty, niejednokrotnie miała wpływ na przebieg kampanii i przesądzała o zwycięstwie albo klęsce.

Przez całe stulecia opieka nad końmi należała do przypadkowych osób, które częstokroć posiadały bardzo ograniczoną wiedzę specjalistyczną. W średniowieczu funkcje te pełnili giermkowie, w czasach późniejszych natomiast leczeniem rumaków zajmowali się koniuszowie, pocztowi, rostrucharze (handlarze), dojeżdźczace lub po prostu pacholikowie. Dużą rolę w leczeniu koni odgrywali także kowale.

Pierwsze próby organizacji wojskowej służby weterynaryjnej w Polsce przypadają na początek XVIII wieku. Pierwszym, który utworzył w jeździe stanowisko konowała, do zadań którego należała opieka nad końmi wojskowymi był w 1717 roku hetman Adam Mikołaj Sieniawski. W tym czasie po raz pierwszy w armii polskiej przewidziano wydatki na leczenie koni. Potrącano na ten cel jeden złoty z żołdu każdego szeregowego. Niestety nie wiemy nic o specjalistycznym wykształceniu tych pierwszych w wojsku polskim osób dbających o zdrowie zwierząt. Najprawdopodobniej wiedzę weterynaryjną czerpali głównie z praktyki. Konował zatem (obecnie pejoratywne określenie niedouczzonego lekarza) to pierwotna nazwa naszej szlacheckiej profesji.

Drugą połowę XVIII wieku należy uznać za czas narodzin nowoczesnej weterynarii. W roku 1762 powstała pierwsza szkoła weterynaryjna w Lyonie, co skutkowało też rozwijaniem się weterynarii wojskowej. W tym czasie w Polsce wprowadzono etat konowała we wszystkich pułkach jazdy. Trudno dzisiaj określić jaki był poziom wiedzy ówczesnych konowałów i skąd czerpali wiedzę do działań praktycznych. W Polsce nie istniała wtedy żadna szkoła weterynaryjna. Dopiero w czasie Insurekcji Kościuszkowskiej po raz pierwszy w Wojsku Polskim próbowano wprowadzić stanowisko naczelnego konowała, do którego obowiązków należało wybieranie koni dla armii, dysponowanie ich zapasem i opieka weterynaryjna. Upadek powstania

kościuszkowskiego wraz z III rozbiorem Polski zahamował rozwój weterynarii wojskowej.

W czasach Księstwa Warszawskiego opiekę weterynaryjną w pułkach kawalerii polskiej starano się opierać na wzorcach armii francuskiej, która w tym czasie była najlepiej zorganizowaną armią w Europie. Niestety w dalszym ciągu na przeszkodzie stał brak uczelni weterynaryjnych w Polsce. To powodowało, że nadal funkcjonował tylko etat konowała, a jego obowiązki były regulowane regulaminami Polski przedrozbiorowej. Oprócz leczenia koni osoby pełniące funkcje konowałów i kowali uczestniczyły w przeglądach, inspekcjach, zakupach koni dla pułku oraz zajmowały się dostarczaniem paszy i brały udział w codziennym dwukrotnym czyszczeniu koni.

Tymczasem w armii francuskiej nastąpiło rozdzielenie funkcji konowała od kowala, a lekarzy weterynarii zaliczono do kadry oficerskiej. Dalszej weryfikacji służby weterynaryjnej dokonała kampania rosyjska Wielkiej Armii, co doprowadziło do reorganizacji służby. Wtedy to służbę weterynaryjną upodobniono do służby medycznej wprowadzając stanowiska oficerskie dla lekarzy weterynarii po studiach oraz stanowiska pomocników po 2-letnich kursach.

W wojsku Królestwa Polskiego służba weterynaryjna opierała się o wzorce armii rosyjskiej. Etaty dla osób zajmujących się leczeniem zwierząt wprowadzono po raz pierwszy w 1812 roku. W wojsku polskim z tego okresu możemy zauważyć znaczny rozwój służby weterynaryjnej. W etatach przewidziane były trzy kategorie personelu: konował, pomocnik konowała i uczeń konowała. Szkolenie konowałów w pierwszych latach istnienia Królestwa Polskiego odbywało się podobnie jak w okresach wcześniejszych w samych oddziałach.

Najczęstszymi problemami zdrowotnymi były w tamtym okresie choroby wewnętrzne jak kolki, krwawe biegunki, dychawica, zapalenie krtani i gardła oraz urazy mechaniczne jak rany i złamania. Ponadto były to ropnie, ostre zęby, nakostniaki, przetoki oraz choroby kopyt, strzałki itp. Poważnym problemem były choroby zakaźne i zaraźliwe jak żoły, tężec, nosaczna, wścieklizna i inne. Konował dysponował lekami pochodzenia roślinnego jak rośliny używane w lecznictwie ludzi, sproszkowane zioła, odwary, środkami pochodzenia zwierzęcego (proszek z rogów, skorup ostryg) i mineralnego np.: sproszkowana siarka, tęć. Z narzędzi chirurgicznych do zabiegów używano brzytwy

do puszczenia krwi, igły do szycia, dłutka i trepany, żegadła, kleszcze kopytowe, haki do operacji, specjalne patyki do zadawania pigulek i inne.

Najczęściej wykonywano zabieg puszczenia krwi. Wykonywano także zawłoki czyli nacinania skóry i wprowadzania pod nią ciał obcych w celu zaostrenia przewlekłego procesu chorobowego, wycinanie strzałki kopytowej, operacje przepuklin, podwiązanie uszkodzonych naczyń a nawet tracheotomię poprzez wycięcie chrząstki tchawicy i wstawienie rurki.

W 1824 roku w Instytucie Agronomicznym w Marymoncie powołano na mocy dekretu z września 1816 roku Instytut Rządowej Weterynarii (Instytut Weterynarii Praktycznej). Miejszem funkcjonowania Instytutu był budynek położony na terenie folwarku w Burakowie należącego do Instytutu Agronomicznego. Szkoła ta była powołana do życia głównie w celu szkolenia specjalistów na potrzeby wojska. Szkolono w niej w cyklach dwuletnich kadry weterynaryjne tzw. hipiatryków - lekarzy koni. Byli to głównie przysyłani przez dowódców oddziałów wojskowych podoficerowie i szeregowi. Działając bardziej świadomie wprowadzono wtedy obowiązek prowadzenia dokumentacji zdrowotnej koni (tzw. wywodów słownych) z dokładnym wyszczególnieniem zwierząt chorych, wyleczonych, padłych lub zastrzelonych w wyniku choroby zaraźliwej. Dalszy rozwój służby weterynaryjnej został zahamowany przez wybuch powstania listopadowego a jej odrodzenie nastąpiło dopiero po odzyskaniu niepodległości po roku 1918.

W odrodzonej Polsce Dekretem z dnia 31 grudnia 1918 roku podpisanym przez Marszałka Józefa Piłsudskiego wyłączono służbę weterynaryjną z kompetencji Ministra Spraw Wewnętrznych i przekazano ją do kompetencji Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych. Pierwszym szefem tej służby został generał Michał Dowbor - w czasie I wojny światowej szef służby weterynaryjnej Frontu Północno-Zachodniego. W 1918 roku na zjeździe polskich wojskowych lekarzy weterynarii w Smoleńsku został wybrany naczelnym lekarzem polskich sił zbrojnych. Tę datę uznaje się za początek służby weterynaryjnej Wojska Polskiego.

Zagon na Korosteń był największym zagonem kawalerii XX wieku, który zakończył się powodzeniem. Doszczętnie rozbito 7 DS. i 17 BS, zniszczono w Korosteniu ważny dla Rosjan

*Koń nad grobem plut. Bąkowskiego z 2 Pułku Ułanów
poległego w potyczce pod Korosteniem w październiku 1920 r.*

węzeł kolejowy. W ciągu pięciu dni kawaleria przebyła 250 km, walcząc z nieprzyjacielem. W wyniku manewru 12 A utraciła zdolność do prowadzenia obrony. Wzięto do niewoli 4 tys. jeńców, zdobyto 14 dział, 60 ckm, zniszczono 3 pociągi pancerne, składy żywności, amunicji i sprzętu wojskowego.

Patrz: Wikipedia (wolna encyklopedia) „Zagon na Korosten”

Po zakończeniu wojny polsko – bolszewickiej w wyniku dostosowania struktury organizacyjnej Wojska Polskiego do czasu pokoju służba weterynaryjna utraciła prawa samodzielnego szefostwa. W roku 1927 podporządkowano ją Departamentowi Zdrowia Ministerstwa Spraw Wojskowych i taką podległość zachowała do 1939 roku. Przez lata dostosowywanie służby weterynaryjnej do zmieniającego się pola walki było zaniedbywane, a planowanie odbywało się bardziej intuicyjnie niż praktycznie. Wynikało to nie tyle ze złej woli, co z walki z trudnymi warunkami lat powojennych – braki sprzętowej, brak materiału końskiego, braki kadrowe. Wojsko Polskie II RP posiadało 40 pułków kawalerii.

Dla weterynarii wojskowej było więc ogromne pole działania. Trzeba pamiętać, że kondycja zdrowotna koni rzutowała na wartość bojową armii polskiej zarówno kawalerii jak i artylerii oraz zaopatrzenia.

Zmiany przyniosły dopiero lata trzydzieste. W 1936 r. rozpoczęły się prace nad zredagowaniem nowych regulaminów i instrukcji służby weterynaryjnej. W czerwcu 1938r. zatwierdzo-

no oficjalne regulaminy, które drukiem miały ukazać się we wrześniu 1939 r. Należy jednak zauważyć, że najistotniejsze sprawy tej służby na wypadek wojny rozstrzygnięto już w 1937 r. gdzie ustalono, iż głównym zadaniem weterynarii będzie utrzymanie zwierząt wojskowych w zdolności użytkowej, leczenie rannych koni (zagazowanych i chorych) ich segregacja i ewakuacja, zapewnienie zdrowotności mięsa i jego przetworów przeznaczonych na wyżywienie wojska. W warunkach pokoju do zadań wojskowej służby weterynaryjnej należała ochrona zdrowia zwierząt używanych w wojsku oraz fachowa kontrola nad mięsem i produktami pochodzenia zwierzęcego przeznaczonymi na potrzeby wojska. Personel służby stanowili lekarze weterynarii, chorążowie, weterynaryjni i szeregowi weterynarii (sanitariusze i podkuwacze).

Lekarze weterynarii zanim trafili do wojska, pobierali nauki w szkołach cywilnych uzyskując dyplom lekarza weterynarii za Wydziale Weterynarii Uniwersytetu Warszawskiego lub Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Absolwentów wydziałów weterynarii kierowano do szkoły podchorążych kawalerii w tym między innymi do Grudziądza gdzie odbywali stosowne przeszkolenie. Po jego zakończeniu absolwentów przenoszono do rezerwy, zaś tych, którzy zamierzali zostać w wojsku prawie natychmiast powoływano do służby zawodowej. Po odbyciu kolejnego przeszkolenia połączonego z fachowym kursem specjalistycznym i szkoleniem w pułkach stawali się oni pełnoprawnymi wojskowymi lekarzami weterynarii w stopniu podporucznika służby weterynaryjnej. Często przyszli wojskowi lekarze weterynarii w okresie studiów korzystali ze specjalnego stypendium wojskowego ustalonego specjalnie dla dopływu kadry. W maju 1939 roku w Korpusie Oficerów Weterynarii było 160 oficerów, w tym 6 pułkowników i 16 podpułkowników.

Warto zaznaczyć, że nie wolno było używać zwrotu „weterynarz”, skutkiem rozkazu Ministra Spraw Wewnętrznych z 24 października 1919 r. „O tytułowaniu lekarz weterynarii”. W formacjach wojskowych, gdzie przewidywano etat oficera lekarza weterynarii, posiadał on specjalny personel weterynaryjny pomocniczy. Personel pomocniczy (sanitariusz, podkuwacz) znajdujący się w szwadronach podlegał bezpośrednio dowódcy szwadronu, otrzymując w sprawach fachowych odpowiednie wskazówki i polecenia od lekarza weterynarii. Formacje wojskowe nie posiadające etatowo lekarza weterynarii były

przydzielane pod względem opieki sanitarno – weterynaryjnej do formacji, w której etat ten był obsadzony. Podobnie wyglądało w przypadku podkuwaczy koni.

W skład służby weterynaryjnej wchodził także podoficerowie weterynaryjni. Dnia 1 lutego 1928 powstał w Warszawie Szkoła Podoficerów Zawodowych Służby Weterynaryjnej na bazie zlikwidowanych Okręgowych Szkół Służby Weterynaryjnej oraz Centralnej Wojskowej Szkoły Podkownicznej. Szkolono tam podoficerów służby stałej. Podoficerów z rezerwy szkolono natomiast w szkołach podoficerskich. Wybrani żołnierze przechodzili szkolenie jako sanitariusze weterynaryjni i podkuwacze. Po ukończeniu kursu przenoszeni byli oni do służby w ambulansie weterynaryjnym stałym w koszarach.

Oficerowie lekarze weterynaryjni w Armii Polskiej wyróżniali się szczegółami umundurowania. Oficerowie a także podchorążowie rezerwy pozostający w służbie nosili na kołnierzu patki barwy wiśniowej z ciemnozieloną wypustką oraz otoki w barwie wiśniowej. Tymczasem sanitariusze weterynaryjni wyszkoleni w szkole podoficerskiej nosili na kołnierzu proporczyki swych pułków. W okresie II RP istniało 10 okręgowych szpitali koni.

W każdym okręgu korpusu istniała w czasie pokoju kadra okręgowego szpitala koni, oznaczona numeracją (rzymską) danego okręgu korpusu, wchodząca organizacyjnie w skład dywizjonu taborów odnośnego okręgu korpusu. Szpital w Grudziądzu był oznaczony rzymską cyfrą VII.

Żarty 18 Pułku Ułanów w Grudziądzu.

W koszarach poszczególnych pułków kawalerii lub dywizjonów artylerii w okresie pokoju funkcjonowały stałe ambulanse weterynaryjne - w formie wydzielonego budynku, w którym przebywały chore konie, odizolowane od pozostałych. Końmi hospitalizowanymi zajmowali się sanitariusze weterynaryjni oraz poszczególni żołnierze, którzy towarzyszyli choremu koniowi aż do wyleczenia śpiąc i służąc w ambulansie. Ambulans zajmował się leczeniem koni chorych, rannych i kontuzjowanych. Innym zadaniem lekarzy weterynarii było przeprowadzanie procedury w przypadku padnięcia konia.

Lekarz weterynarii potwierdzał tożsamość konia w przypadku śmierci i sporządzał akt zejścia. Lekarz dokonywał także sekcji padłego zwierzęcia w obecności wyznaczonego oficera prowadzącego dochodzenie. Lekarz zezwalał na ściągnięcie skóry ze zwierzęcia (skóry końskie były sprzedawane, a uzyskane środki były traktowane jako dochód Skarbu Państwa). Ponadto stwierdzał on konieczność zglądzenia konia, a w niektórych przypadkach miał prawo zarządzić natychmiastowe jego zabicie.

Badanie koni kawaleryjskich. Równe, rok 1933.

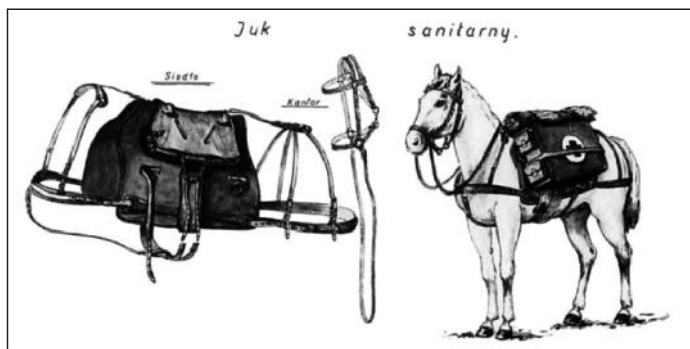
W czasie mobilizacji na pracę służby weterynaryjnej wpływały dwa zasadnicze czynniki. Pierwszy to gwałtowne zwiększenie ilości koni pochodzących z poboru. Znaczny procent takich koni z reguły chorował, posiadał otarcia i odparzenia. Nie bez znaczenia dla pracy lekarza weterynarii był fakt, iż następowało zwiększenie liczby koni. W pułkach kawalerii dokonujących

poboru koni na Kresach sytuacja przedstawiała się gorzej, ze względu na gorszy materiał koński. Drugim czynnikiem było przekształcenie ambulansu weterynaryjnego stałego w formę ambulansu polowego. Ambulans weterynaryjny operował w następującym składzie: lekarz weterynarii, podoficer weterynarii, sanitariusz weterynarii żołnierz luzak i woźnica. Ambulans posiadał duży wóz sprzętowy, na którym podróżował woźnica i sanitariusz. W użyciu najprawdopodobniej był zwykły wóz taborowy. Dodatkowych żołnierzy do pomocy przy obsłudze rannych koni ambulans otrzymywał z oddziału, który odstawił rannego konia. Normą było przydzielenie 1 żołnierza na 3 ranne lub chore konie.

Ambulans jednorazowo mógł zająć się 30 końmi wymagającymi leczenia na okres 2 do 3 tygodni, ale pod warunkiem, że konie musiały być zdolne do marszu”. W razie potrzeby lekarz mógł zorganizować punkt opatrunkowy koni, który służył do obsługi wysuniętego oddziału. Przeprowadzano tam jednak tylko podstawowe zabiegi medyczne.

Zadaniem ambulansu weterynaryjnego była przede wszystkim segregacja i ewakuacja koni podobnie jak w przypadku polowych punktów opatrunkowych. W rejonie postoju kolumny ambulans miał najlepsze warunki do pracy i nie przeszkadzał pułkowi w walce. Lekarz weterynarii poruszał się często przy dowódcy pułku, co umożliwiała mu przy przechodzeniu w marszu na postój zbadanie stanu zdrowia koni w zajmowanym rejonie. Po osiągnięciu rejonu postoju lekarz zarządzał zbiórkę chorych koni. We wszystkich walkach ruchowych, marszach ubezpieczonych pozostawały one przy kolumnie. W przypadku obrony stałej ambulans należało skierować w rejon zgrupowania taboru bagażowego. Ambulans nie brał udziału w opóźnianiu i pościgu. Bardzo często żołnierze sami zaopatrywali konie w podstawowe opatrunki, używając do tego celu własnych opatrunków osobistych.

Do zadań ambulansu w czasie wojny należał nadzór nad stanem zdrowia wszystkich koni będących na wyposażeniu pułku, zapobieganiu chorobom koni, ewakuacją koni chorych i rannych oraz ich leczeniem. Konie segregowane były na konie zdrowe, wymagające leczenia niezdadne do pracy i wymagające całkowitego usunięcia z oddziału przez oddanie ludności lub zgładzenie. Ambulans zajmował się tylko końmi zakwalifikowanymi jako *zdolne do dłuższych wysiłków marszowych*, których czas

Koń z jukiem sanitarnym.

leczenia nie przekraczał 2-3 tygodni. Po wyleczeniu koń miał wrócić do oddziału. Ewakuacja koni miała się odbywać najkrótszą drogą i dla zwierzęcia najmniej męczącą. W pobliżu walczących oddziałów miały znajdować się czołówki weterynaryjne wystawione przez szpitale weterynaryjne poszczególnych armii. Zasadnicza odległość od frontu powinna wynosić 15-25 km. Ambulans pułkowy dokonywał segregacji rannych koni w zależności od rozległości obrażeń. Konie z lekkimi urazami pozostawały przy ambulansie. Pozostałe ewakuowano do pułków ewakuacyjnych, które z kolei miały przekazywać konie do szpitali weterynaryjnych polowych lub do rzeźni armii. Decyzją lekarza weterynarii koń mógł być zgładzony ze względu na obrażenia. Ewakuacja koni z użyciem, środków motorowych lub konnych mogła się odbyć tylko na zarządzenie lekarza weterynarii w szczególnych przypadkach. Po odprowadzeniu konia do punktu zbornego żołnierz eskorty wracał do oddziału.

Żołnierze 4. pułku strzelców konnych Ziemi Łęczyckiej na leśnej drodze pod Krakowem.

Długoletnie starania i prace nad wyposażeniem sanitarnym służby weterynaryjnej przyniosły efekty dopiero w II połowie lat 30-tych. Widocznym efektem było wprowadzenie w 1937 r. do użytku zestawów weterynaryjnych. Skład tych zestawów pozwala przypuszczać, iż z ich pomocą można było przeprowadzać wszelkie zabiegi kliniczne, diagnostyczne i sekcyjne jak i laboratoryjne, łącznie z oceną i badaniem zwierząt rzeźnych. Zestaw znajdujący się na wyposażeniu pułku miał charakter podstawowy, umożliwiający wykonanie prostych zabiegów, dla których wymagany czas leczenia nie przekraczał 2-3 tygodni.

Podobny charakter służby obowiązywał też w artylerii konnej i Korpusie Ochrony Pogranicza. Jako ciekawostkę warto tu zaznaczyć, że w Korpusie Ochrony Pogranicza dodatkowo lekarz weterynarii obejmował swoim nadzorem psy służbowe i gołębie pocztowe.

Koń na pobojowisku, wrzesień 1939.

W 1931 r. płk. lek. wet. Władysław Hofman wydał pracę „Hipologia dla oficerów kawalerii i artylerii”. Obszerna dwu tomowa praca decyzją Ministra Spraw Wojskowych została zalecona jako podręcznik do użytku wojskowego. Ułani podlegali przeszkoleniu odnośnie oznak chorób koni i zasad udzielania pierwszej pomocy. W przypadkach zauważenia jakichkolwiek objawów choroby mieli nakaz natychmiastowego meldowania dowódcy oddziału lub lekarzowi weterynarii. Trzeba pamiętać, że głównymi problemami zdrowotnymi koni w tamtych czasach były choroby zakaźne jak nosacizna, wąglik, influenza, zaraza piersiowa, anemia zakaźna, wścieklizna oraz pasożytnicze jak

*Zawody konne w 21 Pułku Ułanów Nadwiślańskich w Równem.
Skok przez przeszkodę - ułan stoi na dwu skaczących koniach.*

piropłazmoza, grzybice, świerzb i wszawica. W trakcie szkoleń na objawy i przebieg tych chorób zwracano szczególnie uwagę. Uczono zasad higieny zwracając uwagę na sumienne, dokładne czyszczenie konia i utrzymywanie porządku w stajniach. Jak było to ważne niech świadczy zapis w jednym z regulaminów...
„Żołnierz źle czyszczący konia popełnia występki przeciw ludzkiemu obchodzeniu się ze zwierzęciem, ale i wobec Ojczyzny”.

Drodzy koledzy lekarze weterynarii !! - warto pamiętać, że nasz zawód wywodzi się z kawalerii, co powinno zobowiązywać nas także do zachowania zasad, ale także i ułańskiej rycerskości.

*Opracował: lek. wet. Ryszard Tyborski
Źródło: X rozdział książki „Koń w Wojsku Polskim 1918-1939”
za zgodą autora lek. wet. Tomasa Szydłowskiego*

Mieszkańcy Grudziądza

Edmund Baranowski i Władysław Hofman - współtwórcy polskiej farmacji weterynaryjnej w okresie międzywojennym

Początki polskiego przemysłu farmaceutycznego nie różniły się od kierunków rozwoju tej dziedziny w innych krajach. Wydawałoby się, iż mając w sąsiedztwie potęgę farmacji przełomu XIX i XX wieku - Niemcy, także rodzimi przedsiębiorcy szybko i skutecznie podejmą wyzwanie, jakim była produkcja leków. Nie było to jednak prostym zadaniem zważywszy, że ziemia polskie znajdowały się pod zaborem, a władze niezbyt chętnie widziały tworzenie przedsiębiorstw, w których zaangażowany byłby kapitał obywateli polskich.

Restrykcyjne przepisy zaborców starali się obejść polscy aptekarze. To właśnie oni zauważyli dodatkowe możliwości generowania dochodów w swoich laboratoriach aptecznych i rozpoczęli produkcję prostych środków leczniczych początkowo na potrzeby własnych aptek, a potem na potrzeby innych placówek farmaceutycznych, a także osób zajmujących się leczeniem zwierząt.

Na ziemiach polskich pierwszą fabryką chemiczną, której produkty znalazły się w aptekach, była Fabryka Płodów Chemicznych założona w roku 1823 przez Ludwika Hirschfmana i Jana Chryzostoma Kijewskiego w Warszawie przy ul. Solec 2920. Ten rok uważany jest za narodziny polskiego przemysłu farmaceutycznego.

O ile produkcja leków przeznaczonych dla ludzi rozwijała się dość dynamicznie, to wytwarzanie produktów przeznaczonych dla zwierząt stanowił margines. Problem ten podniesiono na łamach "Przeglądu Weterynarskiego" w roku 1901: *"Warto, aby wymieniona komisja wzięła w opiekę również wyrób wszelkich narzędzi i przetworów weterynaryjnych, bo te sprowadzamy już prawie wyłącznie z zagranicy, płacimy za nie drogie pieniądze i to w dodatku głównie niemieckim fabrykantom."* Apel spotkał się z umiarkowanym odzewem ponieważ produkcją zajmowały się pojedyncze laboratoria. Trudno jednak nie wspomnieć w tym miejscu o Zakładzie Wyrobu Surowic i Szczepionek prof. Odo Bujwida, który powstał w roku

1893 w Krakowie. Ten rok traktujemy jako narodziny polskiego przemysłu bioweterynaryjnego.

Wkład w rozwój produkcji leków, w tym produktów weterynaryjnych, miały m.in. firmy mieszczące się na terenie Grudziądza. Wpływ na to miał zapewne dynamiczny rozwój miasta na przełomie XIX i XX wieku, kiedy to Grudziądz stał się jednym z ważniejszych ośrodków przemysłowych w Prusach Zachodnich. Powstały tu m.in. odlewnia i emaliernia Herzfelda i Victoriusa (1862), a dwadzieścia lat później fabryka narzędzi rolniczych. W 1879 roku Grudziądz wzbogacił się o most kolejowo - drogowy, a pod koniec stulecia uruchomione zostały wodociągi, gazownia i elektrownia. To wszystko wprowadzało nie tylko dobry klimat dla rozwoju przemysłu, ale przede wszystkim dawało możliwość korzystania z nowoczesnych (jak na ówczesne czasy) rozwiązań technicznych i logistycznych. Wyrazem tego były także Wystawy Przemysłowe, które odbyły się w tym mieście w latach 1872 i 1885. Zwiększyła się liczba wojska, rozbudowano grudziądzkie fortyfikacje. Liczba ludności wzrosła do 40325 w 1910 roku, w tym ok. 5300 osób narodowości polskiej. W tym samym czasie nastąpiło ożywienie w polskim ruchu narodowym na terenie miasta. Powstało Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, koło Filomatów, Polskie Towarzystwo Ludowe, Towarzystwo Przemysłowców Polskich. Od 1894 roku zaczęła wychodzić "Gazeta Grudziądzka", która odegrała ważną rolę w podtrzymywaniu i rozbudzaniu świadomości narodowej Polaków. W ślad za nią pojawiają się inne pisma: *Dziennik Grudziądzki* (1903), *Kurier Narodowy* (1911).

Duże zasługi dla rozwoju polskiego handlu i rzemiosła miał Bank Ludowy. W 1911 roku otwarto Dom Polski "Bazar", gdzie znalazły swoją siedzibę patriotyczne organizacje i towarzystwa. Na mocy Traktatu Wersalskiego Grudziądz został przyznany Polsce. 23 stycznia 1920 roku do Grudziądza wkroczyło wojsko polskie i stopniowo budowano zręby polskiej administracji, przemysłu. Już 15 sierpnia tego roku powołano do życia Centralną Szkołę Jazdy, przekształconą następnie w Centrum Wyszkolenia Kawalerii (CWK). Miało to swoje konsekwencje w rozwoju produkcji leków weterynaryjnych. Kawaleria i konie, tak powszechnie kojarzone z Grudziądzem, wymagały nie tylko opieki weterynaryjnej, ale też stosowania specjalistycznych leków.

Jeżeli chodzi o firmy i osoby je tworzące, które po odzyskaniu niepodległości miały znaczący wkład w produkcję leków przeznaczonych dla ludzi i zwierząt, wiodącą rolę pełniło Laboratorium Chemiczno – Farmaceutyczne Aptekarz E. Baranowski, które powstało w 1920 roku na bazie dawnej fabryki przetworów chemicznych Samtera. Firma E. Baranowskiego produkowała 24 pozycje leków weterynaryjnych (w 39 gramaturach). Były one pakowane po 10 sztuk w kartoniku. Jak większość przedsiębiorstw działających w okresie międzywojennym, produkcja skupiała się na preparatach nie wymagających procedur rejestracyjnych. Za wyroby farmaceutyczne przedsiębiorstwo uzyskało złoty medal na XII Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich, który odbył się w 1925 roku w Warszawie. W tym samym czasie Edmund Baranowski zorganizował w Grudziądzu (wspólnie z prof. Konstantym Hrynakowskim) „Komisję do uruchomienia przemysłu farmaceutycznego”.

Laboratorium chemiczno - farmaceutyczne
Apt. E. BARANOWSKI
w Grudziądzu

Złoty medal na wystawie lekarsko - przyrodniczej Warszawa 1925.
Poleca ze swej pracowni

Środki Weterynaryjne
INJEKCJE:

(Pakowane po 10 sztuk w kartoniku. Cena za sztukę)

<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>1. Atropin. sulf. 0,025/5</td><td>0,30</td></tr> <tr><td>2. " " 0,05/5</td><td>0,35</td></tr> <tr><td>3. " " 0,1/10</td><td>0,45</td></tr> <tr><td>4. Atropin. sulf. 0,025 Morf. mur 0,2/10</td><td>0,55</td></tr> <tr><td>5. Arecolin hydrobrom. 0,05/5</td><td>0,45</td></tr> <tr><td>6. " " 0,08/5</td><td>0,65</td></tr> <tr><td>7. " " 0,1/10</td><td>0,75</td></tr> <tr><td>8. Arecolin-Eserin 0,05/10</td><td>0,85</td></tr> <tr><td>9. Arecolin-Veratrin aa. 0,05/10</td><td>0,65</td></tr> <tr><td>10. Baryum chlorat. 10 procent 5</td><td>0,30</td></tr> <tr><td>11. " " 10 procent 10</td><td>0,40</td></tr> <tr><td>12. Coffein natr. salicyl. 5/15</td><td>0,60</td></tr> <tr><td>13. Cocain. mur. 0,25/5</td><td>0,85</td></tr> <tr><td>14. " " 0,5/10</td><td>1,30</td></tr> <tr><td>15. Digalen (Digotoxin sol) 15</td><td>1,50</td></tr> <tr><td>16. Eserin sulf. 0,05/5</td><td>0,70</td></tr> <tr><td>17. " " 0,1/10</td><td>1,20</td></tr> <tr><td>18. Morf. mur. 0,25/5</td><td>0,80</td></tr> <tr><td>19. " " 0,4/10</td><td>1,10</td></tr> </table>	1. Atropin. sulf. 0,025/5	0,30	2. " " 0,05/5	0,35	3. " " 0,1/10	0,45	4. Atropin. sulf. 0,025 Morf. mur 0,2/10	0,55	5. Arecolin hydrobrom. 0,05/5	0,45	6. " " 0,08/5	0,65	7. " " 0,1/10	0,75	8. Arecolin-Eserin 0,05/10	0,85	9. Arecolin-Veratrin aa. 0,05/10	0,65	10. Baryum chlorat. 10 procent 5	0,30	11. " " 10 procent 10	0,40	12. Coffein natr. salicyl. 5/15	0,60	13. Cocain. mur. 0,25/5	0,85	14. " " 0,5/10	1,30	15. Digalen (Digotoxin sol) 15	1,50	16. Eserin sulf. 0,05/5	0,70	17. " " 0,1/10	1,20	18. Morf. mur. 0,25/5	0,80	19. " " 0,4/10	1,10	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>20. Morf. mur. 0,5/15</td><td>1,45</td></tr> <tr><td>21. Novocain. mur. 0,25/5</td><td>0,45</td></tr> <tr><td>22. " " 0,5/10</td><td>0,55</td></tr> <tr><td>23. Ol. camphorat. 1/10</td><td>0,30</td></tr> <tr><td>24. " " 2/10</td><td>0,35</td></tr> <tr><td>25. " " 5/0</td><td>0,60</td></tr> <tr><td>26. " " 12,5/50</td><td>1,60</td></tr> <tr><td>27. Pilocarpin. mur. 0,05/5</td><td>0,40</td></tr> <tr><td>" " 0,1/10</td><td>0,50</td></tr> <tr><td>28. Suprercarin. sol. 0,75</td><td>0,75</td></tr> <tr><td>Cocain. mur. 0,1/5</td><td>0,75</td></tr> <tr><td>29. Suprercarin sol. 1,5</td><td>1,60</td></tr> <tr><td>Cocain. mur. 0,5/10</td><td>0,30</td></tr> <tr><td>30. Veratrin 0,05/5</td><td>0,45</td></tr> <tr><td>31. " " 0,1/10</td><td>0,45</td></tr> </table> <p style="text-align: center;">FIGUŁKI :</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>Extr. Aloes 30</td><td>0,50</td></tr> <tr><td>Extr. Aloes 30. Calomet 4</td><td>0,60</td></tr> </table> <p style="text-align: center;">(zatrzymują konsystencję miękka).</p>	20. Morf. mur. 0,5/15	1,45	21. Novocain. mur. 0,25/5	0,45	22. " " 0,5/10	0,55	23. Ol. camphorat. 1/10	0,30	24. " " 2/10	0,35	25. " " 5/0	0,60	26. " " 12,5/50	1,60	27. Pilocarpin. mur. 0,05/5	0,40	" " 0,1/10	0,50	28. Suprercarin. sol. 0,75	0,75	Cocain. mur. 0,1/5	0,75	29. Suprercarin sol. 1,5	1,60	Cocain. mur. 0,5/10	0,30	30. Veratrin 0,05/5	0,45	31. " " 0,1/10	0,45	Extr. Aloes 30	0,50	Extr. Aloes 30. Calomet 4	0,60
1. Atropin. sulf. 0,025/5	0,30																																																																								
2. " " 0,05/5	0,35																																																																								
3. " " 0,1/10	0,45																																																																								
4. Atropin. sulf. 0,025 Morf. mur 0,2/10	0,55																																																																								
5. Arecolin hydrobrom. 0,05/5	0,45																																																																								
6. " " 0,08/5	0,65																																																																								
7. " " 0,1/10	0,75																																																																								
8. Arecolin-Eserin 0,05/10	0,85																																																																								
9. Arecolin-Veratrin aa. 0,05/10	0,65																																																																								
10. Baryum chlorat. 10 procent 5	0,30																																																																								
11. " " 10 procent 10	0,40																																																																								
12. Coffein natr. salicyl. 5/15	0,60																																																																								
13. Cocain. mur. 0,25/5	0,85																																																																								
14. " " 0,5/10	1,30																																																																								
15. Digalen (Digotoxin sol) 15	1,50																																																																								
16. Eserin sulf. 0,05/5	0,70																																																																								
17. " " 0,1/10	1,20																																																																								
18. Morf. mur. 0,25/5	0,80																																																																								
19. " " 0,4/10	1,10																																																																								
20. Morf. mur. 0,5/15	1,45																																																																								
21. Novocain. mur. 0,25/5	0,45																																																																								
22. " " 0,5/10	0,55																																																																								
23. Ol. camphorat. 1/10	0,30																																																																								
24. " " 2/10	0,35																																																																								
25. " " 5/0	0,60																																																																								
26. " " 12,5/50	1,60																																																																								
27. Pilocarpin. mur. 0,05/5	0,40																																																																								
" " 0,1/10	0,50																																																																								
28. Suprercarin. sol. 0,75	0,75																																																																								
Cocain. mur. 0,1/5	0,75																																																																								
29. Suprercarin sol. 1,5	1,60																																																																								
Cocain. mur. 0,5/10	0,30																																																																								
30. Veratrin 0,05/5	0,45																																																																								
31. " " 0,1/10	0,45																																																																								
Extr. Aloes 30	0,50																																																																								
Extr. Aloes 30. Calomet 4	0,60																																																																								

Reklama Laboratorium chemiczno – farmaceutycznego Apt. E. Baranowski ukazująca się regularnie w latach 1925 – 1928 w „Przeglądzie weterynaryjnym”.

Edmund Baranowski urodził się 8 stycznia 1886 roku w Lwówku w rodzinie Franciszka i Walerii z domu Borzyszkowska. Kształcił się w gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu

oraz w gimnazjum w Międzyrzeczu, gdzie w 1903 zdał egzamin maturalny. Po ukończeniu szkoły praktykował w aptece we Frankfurcie nad Odrą a następnie wyjechał do Niemiec gdzie w Monachium oraz Lipsku studiował farmację. Po uzyskaniu tytułu magistra farmacji (1912) w latach 1912–1914 odbył kolejną praktykę aptekarską. Po jej zakończeniu kupił w 1914 aptekę w Łasinie (pow. grudziądzki). Oprócz prowadzenia firmy bardzo mocno zaangażował się w pracę społeczną i to zarówno w odniesieniu do farmacji, jak i działalności patriotycznej. Od 1916 był członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu, udzielał się także w lokalnych organizacjach oświatowych. Od grudnia 1918 był przedstawicielem miasta Łasina w Sejmie Dzielnicowym w Poznaniu, uczestniczył także w pracach Powiatowej Rady Ludowej na obwód Łasin oraz zakładał Radę Robotniczą i Włościańską. Pomiędzy 1918 a 1920 działał w Organizacji Wojskowej Pomorze, a w 1919 był członkiem Pomocniczego Komitetu Przedplebiscytowego w Grudziądzu. W okresie wojny polsko-bolszewickiej służył w Zachodniej Straży Obywatelskiej. W 1920 został pierwszym polskim komisarycznym burmistrzem Łasina. W tym okresie zintensyfikował swoją działalność społeczno-polityczną. Działał w Polskim Stronnictwie Chrześcijańskiej Demokracji (PSChD, Towarzystwie Upiększania Miasta Grudziądza, Towarzystwie Wioślarskim "Wisła", PTG "Sokół" i Towarzystwie Śpiewaczym "Echo". Baranowski został również członkiem magistratu miasta Grudziądza i uczestniczył w pracach Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Toruniu jako sędzia. W 1919 brał udział w Powstaniu Wielkopolskim. W latach 1922-28 pełnił funkcję generalnego sekretarza Zarządu Związku Powstańców i Wojaków Okręgu Pomorskiego.

W wyborach do Sejmu II kadencji w 1928 uzyskał mandat poselski w okręgu wyborczym nr 30 (Grudziądz) z listy nr 25 (PSChD). W czasie sprawowania mandatu Baranowski pracował w komisji odbudowy kraju. Rok później przeniósł się na Śląsk, gdzie otworzył aptekę "Mariańską" w Hajdukach Wielkich (obecnie Chorzów Batory, dzielnica Chorzowa) przy ul. Kościelnej 11. Uzyskał osobistą koncesję apteczną od wojewody śląskiego w 1929 roku. Ogólny Związek Aptekarzy Województwa Śląskiego, Okręgu Polskiego Powszechnego Towarzystwa Farmaceutycznego w Katowicach, w 1932 roku upoważnił jego aptekę do produkcji preparatów farmaceutycznych według

śląskich przepisów. W latach 1931-35 piastował funkcję wiceprezesa Ogólnego Związku Aptekarzy Województwa Śląskiego. Wziął udział w wojnie obronnej w 1939 w walkach o Świętochłowice i Chorzów jako podporucznik 75 Pułku Piechoty. Po dostaniu się do niewoli, 3 lub 4 września 1939 został rozstrzelany przez Niemców w Katowicach wraz z grupą powstańców śląskich.

Kolejną osobą, zajmującą się produkcją leków dla zwierząt, był kawalerzysta, lekarz weterynarii, którego działalność społeczno - zawodowa była początkowo zbieżna z tą prezentowaną przez Edmunda Baranowskiego. Jednak wybuch II Wojny Światowej i okupacja niemiecka zmieniła wszystko, a płk. lek. wet. Władysław Hofman, bo o nim tu mowa, poszedł w zupełnie innym kierunku niż Baranowski. Był on starszym lekarzem weterynarii w Centrum Wyszkożenia Kawalerii. Poza obowiązkami wynikającymi z pracy w Centrum produkował środek dla koni pod nazwą Exostophia. Firma jego mieściła się przy ul. Hallera 25. W Hofman urodził się 2. XI. 1876 na Mohylewsczyźnie. Dyplom lek. wet. otrzymał w Dorpacie w 1904 roku. Był tam przez pewien czas asystentem klinicznym. Następnie służył jako lekarz wet. w kawalerii rosyjskiej. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę powrócił do kraju, wstąpił do Wojska Polskiego i w stopniu podpułkownika, a następnie pułkownika służył w Grudziądzu. W kręgach kawaleryjskich II RP zastąpił jako autor dwutomowego dzieła p.t. „Hipologia”, przeznaczonego dla oficerów kawalerii i artylerii, omawiającego nie tylko historię koni w wojsku, ale także zasady pracy z końmi zmierzające do prawidłowego ich użytkowania.

*Szkolenie wojskowych lekarzy weterynarii w CWK Grudziądz
(źródło: J. Krzyś, Kalendarz Grudziądzki 2011)*

Opinie o tym wydawnictwie były bardzo pozytywne. Przytoczmy tu dwie - pułkownika Feliksa Rozwadowskiego – Kierownika Wojskowego Zakładu Remontu Koni w Warszawie, który pisał: „*Wyżej wspomniana praca wypełnia bardzo poważną lukę w naszej literaturze, gdyż dotychczas dokładnych i zupełnie fachowych podręczników o koniu nie mamy. Dzieło powyższe jest opracowane zupełnie fachowo, dokładnie i obejmuje wszystkie najwięcej potrzebne wiadomości o koniu*”. W podobnym tonie wypowiadał się dyrektor naukowy CWK ppłk. Strzelecki: „*„HIPOLOGJA” napisana przez Nacz. Lek. wet. C. W. Kaw. pułk. Hofmana Władysława powinna zainteresować każdego oficera kawalerii i innych broni konnych, oraz każdego, mającego do czynienia z koniem, ze względu na ujęcie całokształtu niezbędnych wiadomości o koniu, jego hodowli, rasach, budowie, pielęgnacji, możliwościach wysiłku - wszystko poparte przykładami zaczerpniętymi z obszernej fachowej literatury i długoletniego doświadczenia autora. Książka przedstawia wielką wartość jako podręcznik do nauki o koniu dla szkół wojskowych*”.

Publikacja ukazała się w niewielkim nakładzie i przeznaczona była wyłącznie do użytku wewnętrznego. Poza niewątpliwie chlubną kartą w zakresie hipologii Władysław Hofman zapisał się, jako osoba o słabym kręgosłupie moralnym. Po zajęciu kraju przez okupanta niemieckiego, zadeklarował się jako Niemiec. Współpracował z okupantem w zakresie wydobycia z polskich ośrodków hodowli wartościowego materiału hodowlanego i w 1945 r. razem z ustępującymi wojskami niemieckimi uszedł na Zachód. Wydany władzom polskim zmarł przed rozprawą sądową w 1948. Jego postawa miała wpływ na postrzeganie przez środowisko kawaleryjskie i jeździeckie książki „Hipologia”, która przez długi czas, mimo swych niewątpliwych walorów poznawczych, nie była zauważana. Jej wydanie wznowiono dopiero w roku 2015 i mimo upływu lat niesie w sobie wiele ciekawych informacji, które niezbędne są dla każdego, kto zajmuje się końmi.

Przedstawiono powyżej dwie osoby związane z weterynarią i farmacją weterynaryjną, ale na ternie Grudziądza funkcjonowały też firmy, które wytwarzały preparaty stosowane m.in. w lecznictwie zwierząt. Były to:

- Fabryka Chemiczno–Farmaceutyczna Bendhaek, założona w roku 1921, mieszcząca się przy ul. Lipowej 13,

- Spółdzielnia Roślin Leczniczych „Nasze Zioła” sp. z o.o., ul. Stachiewicza 29, rok założenia 1936,
- Pomorskie Towarzystwo Przemysłu Chemicznego Pomerania Kazimierz Wolski i syn, ul. Chełmińska 69, rok założenia 1921.

II Wojna Światowa i zmiany ustrojowe po roku 1945 przerwały rozwój tej gałęzi przemysłu w Grudziądzu. Podwaliny produkcji preparatów weterynaryjnych, stworzone w dwudziestoleciu międzywojennym nie zostały wykorzystane i dlatego dziś możemy mówić wyłącznie o aspekcie historycznym wytwarzania produktów leczniczych w Grudziądzu.

*Opracował: Dr n. wet. Jarosław Sobolewski
Centrum Weterynarii
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*

Piśmiennictwo:

1. Kikta T.: Przemysł farmaceutyczny w Polsce (1823-1939), PZWL Warszawa 1972
2. Krzyś J.: Hipologia weterynaryjna w CWK. Kalendarz Grudziądzki 2011, s. 121-126.
3. List Kierownika Wojskowego Zakładu Remontu koni pułkownika Rozwadowskiego, Warszawa, dnia 11 lutego 1930 r.
4. Millak K.: Ośrodek naukowy dorpacki w historii weterynarii polskiej. Zeszyty Naukowe SGGW – Seria Historyczna , z. 1, Warszawa 1963, s. 177 - 192
5. Millak K.: Słownik polskich lekarzy weterynaryjnych, PWRiL, Warszawa 1963.
6. Opinia Dyrektora Naukowego CWK ppłk-a. Strzeleckiego o pracy p. Pułkownika Hofmana „HIPOLOGJA” , Grudziądz 14 maja 1930 r.
7. Sobolewski J: Produkcja leków i biopreparatów weterynaryjnych na ziemiach polskich od XIX w. do 1945 r., Wydawnictwo Vena, Dębica 2014.

Weterynaryjna Służba Wojskowa w okresie po II Wojnie Światowej

W listopadzie 2016 roku minęła 98 rocznica odtworzenia Wojskowej Służby Weterynaryjnej w Wojsku Polskim powstałej po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. na rozkaz Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Lekarze weterynarii pełnili służbę w pułkach piechoty, pułkach artylerii lekkiej i ciężkiej a później oczywiście w kawalerii konnej na wysokich stanowiskach w sztabach Jednostek Wojskowych.

Pod koniec lat 50 tych powoli likwidowano etaty lekarzy weterynarii wraz z postępowaniem technicznym i zastępowaniem funkcji, które w wojsku wykonywały konie przez tzw. "konie mechaniczne".

Do roku 1953 Okręgowe Ambulatorium Weterynaryjne stacjonowało w Wałczu (OA Wet) a Okręgowe Laboratorium Weterynaryjne (OL Wet) w Bydgoszczy. Po wyremontowaniu i adaptacji obiektów po byłym ambulatorium Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu przeniesiono tam OAW z Wałcza oraz OLW z Bydgoszczy. Powstała nowa instytucja pod nazwą Wojskowy Okręgowy Ośrodek Weterynaryjny (WOO Wet) z Rezerwą koni.

Szefem – komendantem WOO Wet został kpt. lek. wet. Józef Brzozowski z Wałcza a kierownikiem laboratorium kpt. lek. wet. Zawadzki. Kierownikiem Rezerwy koni był por. lek. wet. Greb.

W nowo utworzonym WOO Wet była też składnica weterynaryjna, której kierownikiem był kpt. Henryk Iwiński oraz Szkoła Podkuwaczy w której instruktorem był st. sierż. Jan Politowski.

W 1956 roku kpt. lek. wet. Józef Brzozowski został przeniesiony do Bydgoszczy na stanowisko szefa służby weterynaryjnej Pomorskiego Okręgu Wojskowego (POW). Stanowisko to pełnił do roku 1972, w którym odszedł z wojska w stopniu pułkownika.

Na stanowisko komendanta WOO Wet z Rezerwą koni po kpt. Brzozowskim mianowano kpt. lek. wet. Zbysława Szydłowskiego, który został przeniesiony z pułku artylerii stacjonującym w Kwidzynie. Kierownikiem ambulatorium i zastępcą komendanta został kpt. lek. wet. Norkowski, który

po kilku latach odszedł do Wojskowego Ośrodka Naukowo - Badawczego Służby Weterynaryjnej w Puławach.

Od 1956 roku do WOO wet w Grudziądzu dostaje przydział chor. techn. wet. Tadeusz Sztalmirski, który od 1950 roku po ukończeniu rocznej szkoły dla podoficerów weterynaryjnych w Puławach pracował w 49 Ambulatorium Weterynaryjnym w Toruńskiej Oficerskiej Szkole Artylerii (słynnej OSIE). W tym samym roku mjr. lek. wet. Żuk zostaje przeniesiony do Warszawy a jego miejsce zajął kpt. lek. wet. Ekiert.

Podczas służby w 49 Ambulatorium Weterynaryjnym w Toruniu chor. Tadeusz Sztalmirski zaocznie kształcił się w czteroletnim Technikum Weterynaryjnym w Bydgoszczy, które ukończył z wyróżnieniem w listopadzie 1956 r.

TECHNIKUM
Weterynaryjne
Bydgoskie

w

Nr *20/56*

SWIADECTWO DOJRZAŁOŚCI
Sztalmirski Tadeusz

(osobisto i int.)
urodzony dnia *15 czerwca* 19*26* r. w *Miliczu*
powiat *Lipno* województwo *bydgoskie*
przyjęty do klasy *piątej* na podstawie świadectwa ukończenia klasy *czwartej*
egzaminu *weterynaryjnego*
ukończył naukę w Technikum *Weterynaryjnym - koresp.*
w *Bydgoszczy*

Zdał egzamin przed Komisją Egzaminacyjną, powołaną przez *Ministerstwo Rolnictwa - Cechałdy Łączy Szkoła Kadry w Warszawie*
pismem z dnia *9 listopada* 1956 r.

Nr *222/20/56/57* uzyskał prawo używania tytułu
TECHNIKA weterynaryjnego

Świadectwo niniejsze uprawnia do studiów w szkołach wpisanych w myśl art. 28 Ustawy z dnia 18 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz. U. Nr 6, poz. 38, 1952 r.) i Uchwały Nr 654 Prezydium Rządu z dnia 25 września 1951 r. w sprawie szkolenia kadr dla rolnictwa.

Bydgoszcz, dnia *28 listopada* 1956 r.

CZŁONKOWIE
KOMISJI EGZAMINACYJNEJ
Jan Włodek
Włodek
Włodek
Włodek
Włodek

 PRZEWODNICZĄCY
KOMISJI EGZAMINACYJNEJ
Włodek

Wzrost *170* cm

Waga *65* kg

Ciężar ciała *50* kg

Ciężar serca *180* g

Ciężar płuc *180* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ciężar śledziony *10* g

Ciężar wątroby *120* g

Ciężar nerek *100* g

Ciężar pęcherzyka żółciowego *10* g

Ciężar trzustki *10* g

Ci

Jak pamięta wykładowcami w Technikum Weterynaryjnym byli mjr. lek. wet. Henryk Biciutko, kpt. lek. wet. Daniel Zawadzki, dr wet. Jan Borowiecki, lek. wet. Ryszard Łapiński, lek. wet. Zdzisław Vrabetz. Dyrektorem Technikum Weterynaryjnego był inż. Jan Żelazny.

W roku 1959 chor. Tadeusz Sztalmirski, kpt. Henryk Iwiński z Grudziądza, kpt. lek. wet. Cezary Sikorski ze Szczecinka i kpt. lek. wet. Stanisław Jankowski z Koszalina przez cały okres letni stanowili obsadę weterynaryjną podczas kręcenia scen batalistycznych z udziałem koni do filmu „Krzyżacy”. Sceny były kręcone na Terenie Stada Ogierów w Starogardzie Gdańskim. Konie pochodziły z wielu stadnin i Stad Ogierów a także z niektórych Jednostek Wojskowych POW.

W 1960 roku nastąpiła znaczna redukcja etatów i w Grudziądzu pozostało tylko ambulatorium i laboratorium, ale bez obsady kadrowej. Po prostu działalność została zawieszona. Pozostał tylko komendant mjr. lek. wet. Szydłowski, chor. Sztalmirski i kilku żołnierzy sanitariuszy wet. służby zasadniczej.

W 1967 następuje przekazanie obowiązków komendanta WOO Wet.

Podpułkownik Zbysław Szydłowski kończy służbę ze względów zdrowotnych i odchodzi do rezerwy. Komendantem zostaje mjr. lek. wet. Cezary Sikorski przeniesiony ze Szczecinka.

W tym samym roku reaktywowano działalność laboratorium WOO Wet, którego kierownikiem zostaje ppor. lek. wet. Edmund Kaczor przeniesiony z Elbląga.

W roku 1968 por. lek. wet. E. Kaczor zostaje przeniesiony do Szefostwa Służby Zdrowia POW w Bydgoszczy na stanowisko pomocnika Szefa Służby Weterynaryjnej, wtedy już pułkownika Józefa Brzozowskiego. Na kierownika laboratorium zostaje powołany z cywila ppor. lek. wet. Jerzy Orłowski z Łodzi, który przed terminem zostaje zwolniony do rezerwy ze względu na stan zdrowia.

Autor tego opracowania lekarz weterynarii Feliks Szykiewicz wówczas ppor. służby okresowej zostaje przeniesiony do Grudziądza z Elbląga, gdzie od 8 maja 1970 r. odbywał służbę wojskową jako epizootolog w 16 Kaszubskiej Dywizji Pancerniej. Przeniesienie wspomina następująco: „Moje przeniesienie miało nastąpić w lutym - marcu 1971 r. , ale ze względu na „wydarzenia grudniowe” na Wybrzeżu rano dnia 30 listopada 1970 r. dostałem natychmiastowe przeniesienie. Byłem bardzo

zdziwiony ale zarazem zadowolony z faktu, że tego dnia po godz. 8.00 dostałem uposażenie i rozkaz natychmiastowego stawienia się w WOO Wet w Grudziądzu. Nastąpiło szybkie rozliczenie z Oddziałem Garnizonowym Dywizji, pożegnanie, spakowanie nie dużego kawalerskiego dobytku. Odwieziono mnie służbową karetką na Dworzec w Malborku, abym jak najszybciej dotarł do Grudziądza, gdzie przyjechałem o godz. 14.00. Na dworcu czekała na mnie konna bryczka, którą dotarłem do Oddziału Gospodarczego gdzie się zameldowałem. Na dzień dobry dostałem znowu miesięczne uposażenie i przed 15.00 przywitano mnie w WOO Wet. Ze wszystkimi się znałem, ponieważ we wrześnieu byłem w Grudziądzu i wyraziłem swoją zgodę na przeniesienie. Po kilku dniach dowiedzieliśmy się dlaczego w tak piorunującym tempie dostałem rozkaz na przeniesienie. Jest to jednak tajemnica wojskowa”.

Od stycznia 1971 roku obsada kadrowa w WOO Wet w Grudziądzu była następująca:

- Komendant - p. pułk. lek. wet. Cezary Sikorski,
- p. por. lek. wet. Feliks Szykiewicz,
- st. chor. techn. wet. Tadeusz Sztalmirski,
- referent administracyjny Alicja Hołod (1968-1992),
- laborant Lucyna Czerwińska (1968-1973),
- pomoc laboratoryjna Wanda Sztalmirska (1967-1975).

Na miejsce zwolnionej laborantki w listopadzie w laboratorium rozpoczyna pracę Łucja Śróbka, która pracuje w WOO Wet do czasu jego dyslokacji do Bydgoszczy czyli do dnia 19 listopada 2001 roku po przepracowaniu 28 lat.

Po odejściu pomocy laboratoryjnej w 1975 r. na to miejsce zostaje zatrudniona Teresa Łuczak, która pracował tam przez 2 lata. Od 1977 r. przychodzi na to miejsce Renata Bugajska, która z przerwą na urlop macierzyński pracowała w laboratorium do 1992 r.

W laboratorium pracowały jeszcze panie Jadwiga Wiśniewska (1992-2001) i Jadwiga Musiał w trakcie urlopu macierzyńskiego Renaty Bugajskiej.

W 1984 r. na nowoutworzony etat zostaje przyjęta mgr biologii - mikrobiolog Jadwiga Nowicka, która pracuje do listopada 2001 r.

We wczesnych latach 70-tych nadal w WOO Wet w Grudziądzu była utrzymywana rezerwa koni w ilości do 20 sztuk. Konie po ich zakupie dla potrzeb Jednostek Wojskowych w obszarze

POW przechodziły kwarantannę i niezbędne badania. Później były wydawane do jednostek wojskowych, które miały na nie vacaty i potrzeby jako konie taborowe wykorzystywane w tzw. gospodarstwach przykoszarowych, gdzie chowano tuczniaki dla potrzeb wojska, szczególnie w Garnizonach Leśnych.

Konie i psy służbowe były mieniem - środkiem trwałym Służby Zdrowia, natomiast trzoda chlewna, owce, bukaty a nawet króliki były mieniem Służby Żywnościowej.

Ewidencyjnie było w całym POW około 350-400 koni, i tyle też psów służbowych.

Psy służbowe wartownicze były wykorzystywane do służby nocnej wartowniczej z przewodnikami, do ochrony lotnisk, składów Materiałów Pędnych i Smarów (MPS) i innych wojskowych obiektów.

WOOWet był organizatorem komisyjnych zakupów koni, które odbywały się wczesną wiosną. W komisji było dwóch lekarzy weterynarii i przedstawiciele POZH. „Targi Końskie” odbywały się w Lubrańcu, Skrwilnie, Wagańcu, Czystochlebiu. Organizatorem zakupu psów wartowniczych na potrzeby całego kraju były komisje z Wojskowego Ośrodka Naukowo - Badawczego Służby Weterynaryjnej w Puławach, gdzie organizowano także 3 miesięczne kursy dla nowo zakupionych psów i 6 tygodniowe doskonalące. Po psy do Puław wysyłano przewodników z Jednostek Wojskowych a na kursy doskonalące wysyłano psa z przewodnikiem. WOOWet odpowiadał za ewidencję szkoleń, typowanie na szkolenia i terminy wymiany zwierząt po amortyzacji.

Pies służbowy przez rok służby miał 10% zmniejszonej wartości zakupu i wyszkolenia.

Po 10 latach miał 0% wartości. Natomiast konie przez rok służby miały obniżoną wartość o 5% zakupu.

Pod koniec lat 70-tych likwidowano etaty koni z powodu odchodzenia od drobnej produkcji zwierzęcej przykoszarowej, a przestawiano się na gospodarkę towarową. Budowano duże obiekty dla tzw. Wojskowych Gospodarstw Rolnych (WGR). Były to obiekty, które powstawały z dala od miejskiej zabudowy. Na terenie POW były to między innymi WGR Mokre w Garnizonie Grudziądz, WGR Brodnica (owczarnia), WGR Rojewo Garnizon Inowrocław, WGR Elbląg, itp.

Konie służbowe były powoli sprzedawane, a kwoty uzyskane z sprzedaży przekazywano na Fundusz Wznowienia

Kredytów MON. Ostatnie konie z WOOWet w Grudziądzu były sprzedane w 1991 r. Zostały na ewidencji tylko psy. W roku 1998 w czasie kiedy przekazywałem obowiązki mjr. lek. wet. Mariuszowi Felsmannowi, na terenie POW oraz MAR WOJ było 112 psów.

W październiku 1971 r. komendant WOOWet zlecił mi kontrolę PGR-ów w powiecie grudziądzkim, w których była przetrzymywana w ramach RD - Rezerwy Dyspozycyjnej dla wojska określona ilość żywca wołowego. Z chęcią przyjąłem tą propozycję bowiem chciałem zobaczyć „piękno” produkcji wielkotowarowej, której tak bardzo do tej pory nie znałem ponieważ na studiach i stażu w powiecie gorlickim w Beskidzie Niskim nie było tak wielkich hodowli. Kontrola polegała na dojeździe do gospodarstw, w których była utrzymywana Rezerwa, oględzinach stada, uzgodnieniu stanów i sporządzeniu protokołu, który potem analizowano we władzach Kombinatu.

Skontrolowałem chyba z 8 gospodarstw, w których takie bydło utrzymywano, wypisałem dokumentację, którą zaakceptowano w Dyrekcji Kombinatu Łasin. Wracając z terenu stwierdziłem, że chyba dobrze zrobiłem zostając w wojskowej służbie weterynaryjnej. Tego dnia na kontrolę w teren pojechałem nowym 2 miesięcznym Fiatem 125P w mundurze wyjściowym aby dobrze się prezentować. Fiata żołnierze sanitariusze myli i czyścili przez 2 dni, a mundur wylądował w pralni chemicznej. Wtedy dopiero zrozumiałem kolegów pracujących w terenie i po prostu im współczułem.

Także w październiku lecz w 1972 roku Komendant zlecił mnie taką kontrolę w rejonie kombinatów PGR Kusowo, Mąkowsko i Wojnowo w zastępstwie rejonowego lekarza wet. mjr. Mieczysława Kubasa. Nauczony na błędach grudziądzkich uzyskałem z Dyrekcji WZPGR w Bydgoszczy przy ul. Hetmańskiej samochód służbowy z kierowcą wraz z przedstawicielem Wojewódzkiego Związku. Munduru wyjściowego nie założyłem.

W trakcie mojej służby tzn. od 8 maja 1970 do 9 maja 1998 roku na obszarze POW wojskowa służba weterynaryjna była zlokalizowana w następujących miejscach: WOOWet w Grudziądzu, Wojskowe Rejonowe Ośrodki Weterynaryjne (tzw. WRO Wet) były w Szczecinie, Koszalinie, Słupsku, Gdańsku, Elblągu, Olsztynie (po 1975 r.), Szczecinku, Wałczu (w 1983 przeniesiony do Piły), Bydgoszczy, Toruniu i Łodzi. W pasie nadmorskim WRO Wet były w Świnoujściu, Ustce (od 1979), Gdyni i Helu (tzw. MARWOJ).

Obsadę kadrową w Wojskowych Okręgowych Ośrodkach Weterynaryjnych w tym czasie stanowili: Komendant - lekarz weterynarii, kierownik laboratorium - lekarz weterynarii, epizootolog (od 1984) - lekarz weterynarii, Kierownik ambulatorium - technik weterynarii oraz kilkunastu techników weterynarii i sanitariuszy weterynarii w tym kierowcy z Oddziału Gospodarczego. Obsadę Wojskowych Rejonowych Ośrodków Weterynaryjnych stanowili tylko lekarze weterynarii i 1 sanitariusz.

Po 1985 roku w niektórych W.R.O.Wet. praktyki odbywali lekarze weterynarii po Szkołach Podchorążych Rezerwy (SPR), między innymi przyszli oficerowie służby zasadniczej.

Oficerowie lekarze weterynaryjni wraz z technikami weterynarii w latach 70-tych zabezpieczali Jednostki Wojskowe w przydzielonym rejonie pod względem sanitarno - weterynaryjnym dla stanu zwierząt, które były na etatach czyli koni i psów. Ponadto zabezpieczali także zwierzęta będące w ewidencji Służby Żywnościowej czyli tuczniaki, bydło opasowe, owce i króliki. Zwierzęta tych gatunków były dość licznie hodowane w Jednostkach Wojskowych a szczególnie tam, gdzie były ku temu odpowiednie warunki.

Do obowiązków wojskowej służby weterynaryjnej należało wykonywanie zabiegów profilaktycznych i leczniczych, szczepień ochronnych p-ko różycy, witaminizacja, drobne zabiegi chirurgiczne, a także nadzór nad apteką leków weterynaryjnych, którą posiadał każdy WGR. Zakupy leków weterynaryjne były finansowane ze środków Służby Żywnościowej. W niektórych WGR byli zatrudnieni technicy weterynarii od 1979 do 1985 r.

W WGR Mokre pracował techn. wet. Tadeusz Sztalmirski po przejściu na emeryturę.

Jak wcześniej podawano pod koniec lat 70-tych przedstawiano się w Wojskowych Gospodarstwach Rolnych (WGR) na duże obiekty i hodowlę wielkotowarową.

Dla ciekawości dodam, że kierownikiem WGR w Grupie k/Grudziądzka był Janusz Dziecioł, późniejszy zwycięzca turnieju telewizyjnego „Big Brader”, słynny strażnik miejski w Świeciu no i oczywiście Poseł na Sejm RP 2 kadencji. Drugim znanym był kierownik WGR Mokre Jerzy Langowski wcześniej Naczelnik U. Gminy w Stolnie.

Jako żołnierze służby zasadniczej i kierowcy oddelegowani z Oddziału Gospodarczego WGR byli między innymi Jan Grabiński - właściciel firmy „JAGR” i Dariusz Szałkowski

współwłaściciel słynnego zakładu „MAT” i Zakładów Mięsnych w Czerniewicach.

Także w latach 70-tych na bazie WOOWet mobilizowano dwie Ruchome Grupy Weterynaryjne (RGWet). W tych R.G.Wet-ach były etaty po 5-ciu oficerów, których powoływano na ćwiczenia jednodniowe co roku oraz dłuższe co kilka lat. Przydziały mobilizacyjne mieli między innymi lekarze weterynarii: Idzi Poznański, Stefan Kowalski z Bydgoszczy, Mieczysław Ziejka, Zbigniew Zawadzki, Ryszard Koschnik, Aleksander Wiecki z Grudziądza, Witold Gappa z Wąbrzeźna a później z Grudziądza, Bogdan Szymański z Unisławia, Henryk Teresiński z Lisewa, Stanisław Jeliński z Rogóżna, Jerzy Cieciora z Płużnicy. W każdej chwili w RGWet było 5-ciu lekarzy weterynarii a jego skład wyglądał następująco: Komendantem był lekarz wet. oficer - żołnierz zawodowy. Lekarz wet. żołnierz z rezerwy był zastępcą komendanta. Ponadto w RGWet. byli lekarze weterynarii kierownik ambulatorium - dowódca drużyny ambulatoryjnej, lekarz wet. kierownik laboratorium - dowódca drużyny laboratoryjnej oraz kierownik drużyny chemiczno-toksykologicznej i kierownik drużyny dezynfekcyjno-dezaktywacyjnej.

Do tych RGWet. powoływani byli także żołnierze z rezerwy - technicy i sanitariusze weterynarii, pisarze, kierowcy, elektrycy i inni. Stan kadrowy RGWet. wynosił 28 osób.

Komendantem RGWet. na szczeblu Armii był ppłk. Cezary Sikorski a na szczeblu Frontu mjr. Zdzisław Dzieganowski z Torunia. Obydwa RGWet-y mobilizowano w Grudziądzu, a później ruszały one szlakiem Armii i Frontu na zachód Europy.

Moja rola (Feliksa Szykiewicza przypis RT) jako kierownika laboratorium i wtedy młodszego oficera polegała na pozostaniu na miejscu w Grudziądzu i w razie zagrożenia miałem za zadanie ewakuować stacjonarny WOOWet. do rejonu alarmowego Garnizonu Grudziądz.

Na wyposażeniu RGWet. było Ruchome Laboratorium na samochodzie terenowym Star 660, samochód terenowy Gaz dla komendanta i oficerów oraz samochody ciężarowe do załadowania zestawów weterynaryjnych dla poszczególnych drużyn i żołnierzy.

W roku 1971 na bazie W.O.N - B. Służby Weterynaryjnej w Puławach odbyły się 7 dniowe ćwiczenia, w których brały udział wszystkie RGWet. z kraju.

Roczna odprawa Służby Weterynaryjnej W.P. w Puławach 28 maja 1991 r. Zdjęcie przed hotelem PIW wykonał mjr Stanisław Cichocki.

W 1973 roku Rejonowe Grupy Weterynaryjne z WOO Wet. w Grudziądzu brały udział w ćwiczeniach długotrwałych czyli 14 dniowych razem z Batalionem p/epidemiologicznym z Bydgoszczy. Ćwiczenia odbyły się na poligonie w Drawsku Pomorskim. Po tych ćwiczeniach nastąpiły nominacje na stopnie oficerskie dla lekarzy weterynarii z powołań ponieważ nabyli oni wymaganą ilość dni ćwiczeń zgodnie z przydziałem mobilizacyjnym.

W 1976 roku zgodnie z rozkazami MON Rejonowe Grupy Weterynaryjne uległy dyslokacji. Armijny RG Wet. przeniesiono do Wałcza, a Frontowy RG Wet. do Łodzi.

W okresie transformacji ustrojowej znacznie pogarszała się sytuacja finansowa Wojskowych Gospodarstw Rolnych z powodu zakazu „zatrudniania” w nich żołnierzy służby zasadniczej oraz przechodzenia na własny rachunek gospodarczy bez dotacji.

W ciągu mojej 28 letniej służby w WOO Wet w Grudziądzu przez 18 lat pełniłem funkcję kierownika laboratorium. Na początku w latach 1971-1972 odbywałem kursy doskonalące w pracowniach W.O.N.B. Służby Weterynaryjnej oraz w pracowniach Państwowego Instytutu Weterynarii w Puławach.

Najmilej wspominam kurs 4-tyg. z kierowniczkami laboratoriów WWIS przy Zakładach Mięśnych Przedsiębiorstwa Przemysłu Mięsnego z całego kraju. Wśród pięknych kierowniczek była lek. wet. Zofia Gołaszewska-Śróbka, która pilnowała mnie i kolegę Zygmunta Ziółkowskiego - młodych „żonkosiów” abyśmy nie zwracali za bardzo uwagi na inne młode koleżanki;

jeszcze panny na wieczorku towarzyskim z okazji Dnia Kobiet, który akurat przypadł w trakcie tego doskonałego kursu.

Laboratorium WOO Wet w Grudziądzu w latach 1973-1974 dostało statut Laboratorium WWIS. Laborantką była wtedy Łucja Śróbka (siostra lek. wet. Michała Śróbki), która pod patronatem swoich krewnych Zofii i Michała Śróbków, szybko opanowała swoje obowiązki i praktycznie sama „ciągnęła” całą robotę.

W 1984 roku do pracy w Laboratorium zatrudniono panią mgr mikrobiologii, która poprzednio pracowała w grudziądzkiej Stacji Sanitarno Epidemiologicznej. Nie byłem zadowolony z Jej pracy i nierzadko sam musiałem opracowywać wyniki badań.

W 1987 musiałem wyjechać w trybie natychmiastowym na wolny etat w Laboratorium UNDOF PKW ONZ w Syrii, które stacjonowało na Wzgórzach Golan. Służbę pełniłem w laboratorium na stanowisku z-cy kierownika jako mikrobiolog w pracowni badania żywności i wody w czasie od 1.12.1987 - 1.06.1988 (XXIX zmiana).

Po powrocie z Syrii na kilka miesięcy zostałem oddelegowany do Elbląga, gdzie prowadziłem dochodzenie w sprawie nieprawidłowości w jednym z tamtejszych WGR. W Prokuraturze Wojskowej w Elblągu badałem jako biegły akta z prowadzonego w tej sprawie dochodzenia. Była to dla mnie dobra nauka na dalsze Życie w wojsku zgodnie z powiedzeniem „w wojsku nie ma kumpli”.

Po powrocie z dniem 28 lutego 1989 roku zostałem powołany na Komendanta WOO Wet w Grudziądzu.

Legitymacja służbowa pplk. Feliksa Szynkiewicza

Na moje miejsce do pracy w Laboratorium przyszedł ppor. lek. wet. Marcin Buszko.

Ppor. M. Buszko jest absolwentem Wydziału Weterynarii ART. w Olsztynie z 1983 r. Ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy w Ośrodku Szkolenia Służb Kwatermistrzowskich OSSK w Grudziądzu w 1988. Nie szkolił się jednak w zakresie służb sanitarnych, lecz w zakresie materiałów pędnych i smarów, ponieważ był asystentem na uczelni olsztyńskiej w Zakładzie Toksykologii Weterynaryjnej. Komisja Wojskowa przydzieliła go do szkoleń w kierunku MPS. Po szkole i praktyce wyraził zgodę na pozostanie w służbie lecz jako lekarz wojskowej służby weterynaryjnej. Stanowisko kierownika Laboratorium WOO Wet bardzo mu odpowiadało. Dalej specjalizował się w toksykologii weterynaryjnej. W roku 1990 zakupiono spektrofotometr absorpcyjno-atomowy, który stał bezużytecznie w nowooddanym Szpitalu Klinicznym w Bydgoszczy. Rozpoczęto w laboratorium prowadzenie badań wykrywania pozostałości metali ciężkich w środkach spożywczych pochodzenia zwierzęcego a zwłaszcza w konserwach dla Składcic Żywnościowych z terenu całego kraju, ponieważ WOO Wet w Warszawie, Wrocławiu nie miały takiego sprzętu oraz takiego fachowca jak Marcin Buszko.

W 1995 roku Laboratoria WOO Wet zostały wyposażone w zestawy bioluminescencyjne służące do szybkich określeń skażeń bakteriologicznych z wymazów pobieranych w trakcie kontroli stanu sanitarnego w obiektach wojskowych i zakładach produkujących dla wojska. Takie kontrole i wykonywanie szybkich testów dzięki tej aparaturze wzbudzały wówczas podziw a nawet lęk u podmiotów i osób kontrolowanych. Wyniki badań, które były bardzo precyzyjne i wiarygodne uzyskiwano i sporządzano z nich wydruk już po 10 minutach. Po kilku latach po ich udoskonaleniu na tych urządzeniach można było określić do jakiej grupy należą drobnoustroje.

Obecnie pułkownik Marcin Buszko jest zastępcą szefa Zarządu Wojskowej Służby Zdrowia Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych.

Wojskowi lekarze weterynarii zabezpieczali w rejonach przydzielane im Jednostki Wojskowe pod względem sanitarnym i sanitarno-weterynaryjnym. Podczas pobytu i kontroli w Jednostkach do obowiązków lekarzy weterynarii, którzy działali jako Wojskowi Weterynaryjni Inspektorzy Sanitarni należały kontrole

magazynów żywnościowych, stołówek żołnierskich, kasyn, kantyn i bufetów.

Wojskowi lekarze jako WWIS przeprowadzali także kontrole w terenie zakładów produkujących środki spożywcze przeznaczone dla wojska. W tym celu posługiwali się legitymacjami służbowymi wydawanymi przez Szefa Służby Zdrowia, Głównego Kwatermistrza Wojska Polskiego do roku 1993 a od roku 1994 przez Szefa Służby Zdrowia Logistyki Wojska Polskiego.

W cywilnych zakładach dopuszczonych do zaopatrywania wojska w artykuły pochodzenia zwierzęcego współpraca polegała na:

- informowaniu cywilnych organów nadzoru weterynaryjnego o zamierzonej kontroli zakładu,
- wykorzystaniu dokumentacji wypracowywanej przez Weterynaryjnych Inspektorów Sanitarnych np. dzienników urzędowego badania zwierząt rzeźnych i mięsa, wyników badań laboratoryjnych produktów, kopii wydawanych przez organy administracji wet. decyzji i innych istotnych do przeprowadzenia kontroli przez organy wojskowe.

Funkcja, zakres działania i rodzaj odpowiedzialności WWIS różniły się w sposób istotny od działania weterynaryjnych służb cywilnych.

Po transformacji powstało bardzo dużo prywatnych zakładów, które masowo „pchały” się do zaopatrywania wojska nie wiedząc jakie trzeba spełnić warunki dla tego rodzaju transakcji.

Żywienie zbiorowe na skalę występującą w wojsku stwarza wiele niebezpieczeństw nie występujących wśród konsumentów cywilnych.

Zatrucia pokarmowe, powodujące choroby po zjedzeniu niezdrowej żywności mają w takiej sytuacji charakter masowy i uniemożliwiają wypełnianie obowiązków oraz zakłócają dyspozycyjność dużych grup żołnierzy. Może to mieć wpływ na gotowość bojową oddziałów, bezpieczeństwo i obronność kraju. Żywność przeznaczona dla wojska musi mieć gwarantowaną jakość zdrowotną i być wytwarzana w zakładach o zaostrożonych rygorach sanitarnych.

Wojskowy Weterynaryjny Inspektor Sanitarny podejmując decyzję dopuszczającą zakład do zaopatrywania wojska w żywność ponosił za tą decyzję pełną odpowiedzialność. Musiał

mieć całkowitą pewność, że zakład pod względem sanitarno-technicznym i produkcyjnym spełnia wymagania określone w przepisach sanitarnych i weterynaryjnych oraz szczególne wymagania stosowane przez wojsko.

W związku z rozwijającą się w coraz większym stopniu współpracą polskich sił zbrojnych z armiami zbrojnymi innych państw w ramach „Partnerstwa dla Pokoju” lub misji pokojowych ONZ – „UNDOF” na Wzgórzach Golan w Syrii, „UNTAC” w Kambodży, „UNIFILU” w Libanie, PKW (Polski Kontyngent Wojskowy) w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku oraz PKW w Składzie Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa i Islamskiej Republice w Afganistanie Jednostki Wojskowe mogą wykonywać swoje zadania poza własnym krajem.

W takich przypadkach żywność dla wojska pochodzi w całości lub części z kraju, na terenie którego znajduje się aktualnie jednostka wojskowa i może nie odpowiadać polskim wymaganiom sanitarnym co do jej jakości zdrowotnej. Powoduje to konieczność bardzo wnikliwego działania wojskowych lekarzy weterynarii oddelegowanych do tych zadań w celu zapobiegania wszelkim zagrożeniom, których źródłem może być żywność. Prawie wszyscy wojskowi lekarze weterynarii służyli w jednostkach wojskowych tzw. PKW (o których mowa powyżej) wyznaczanych do tych zadań poza granicami kraju. Niektórzy z nich zaliczyli po kilkanaście zmian na stanowiskach kierowników laboratoriów, ich zastępców, mikrobiologów, parazytologów, epidemiologów, oraz higienistów. Byli to oficerowie, doskonale przygotowani fachowo do wykonywania zadań w wielu specjalnościach, władający jednocześnie doskonale językiem angielskim.

Jak wcześniej wspominałem moje rozstanie ze służbą wojskową nastąpiło 9 maja 1998 r. czyli dokładnie po 28 latach służby. Nowy Komendant dotychczas pełniący służbę w Bydgoszczy nie był zainteresowany aby dojeżdżać do Grudziądza. Dlatego też postanowiono przenieść WOOWet do Bydgoszczy. Dyslokacja nastąpiła z dniem 20 listopada 2001 r. Rejonowi Wojskowi lekarze weterynarii podlegali pod WOOWet w Bydgoszczy do dnia 01 lutego 2003 r.

Od tej daty zaczął się nowy rozdział w historii Wojskowej Służby Weterynaryjnej Wojska Polskiego.

Legitymacja służbowa pplk.lek. wet. Feliksa Szynkiewicza

Rozkazem MON połączone zostały Wojskowe Okręgowe Ośrodki Weterynaryjne z Okręgowymi Wojskowymi Stacjami Sanitarno-Epidemiologicznymi. Powstały WOMP-y Wojskowe Ośrodki Medycyny Prewencyjnej. Jednostki WOMP stacjonują w Gdyni, Bydgoszczy, Nowym Dworze Mazowieckim, Krakowie i Wrocławiu. W każdym WOMP jest 5 etatów dla wojskowych lekarzy weterynarii. Część etatów została obsadzona przez ładne Panie widoczne na poniższym zdjęciu z Kiekrza gdzie w 2008 roku obchodzono 90 rocznicę Służby Wojskowej Poznania.

Wojskowy Ośrodek Naukowo Badawczy Służby Weterynaryjnej we wczesnych latach 90-tych został połączony z Wojskowym Instytutem Higieny i Epidemiologii w Warszawie.

Z WON - B Służby Weterynaryjnej powstał Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii - Ośrodek Badań Weterynaryjnych.

Zakład tresury przewodników i psów także został dyslokowany do Wojskowego Ośrodka Farmacji i Techniki Medycznej w Celestynowie k/Otwocka.

*Opracowanie: lek. wet. ppłk. Feliks Szynkiewicz, Grudziądz
- na podstawie 28-letniego zawodowego życiorysu
oraz znajomości zagadnienia.
Tekst przygotował: lek. wet. Ryszard Tyborski*

Historia i tradycje grudziądzkiego Ośrodka Jeździeckiego „Rywal” im. Centrum Wyszkozenia Kawalerii

Ośrodek Jeździecki „Rywal” mieści się w Grudziądzu, mieście położonym nad brzegiem Wisły, nazywanym w okresie międzywojennym stolicą polskiej kawalerii.

To właśnie tutaj w latach 1920-1939 wyszkolono prawie 5 tys. oficerów, służących we wszystkich pułkach Wojska Polskiego. Szkoła ta przeszła do historii pod nazwą Centrum Wyszkozenia Kawalerii.

Instruktorzy CWK stworzyli uznany na całym świecie „polski styl jazdy”.

Dodatkowo jeszcze w słynnej grudziądzkiej twierdzy, zwanej Cytadłą, stacjonował 18 Pułk Ułanów Pomorskich.

Oddział Szkolny Kawalerii przy ul. Warszawskiej, zdjęcie ze zbiorów Fundacji na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej.

Ośrodek Jeździecki „Rywal” jest kontynuatorem tradycji Klubu Jeździeckiego „Pegaz”, założonego przy Stadninie Koni w Nowych Jankowicach w roku 1976 przez Stanisława Masłowskiego, lekarza weterynarii, który uznał, że najlepszą reklamą firmy będzie klub jeździecki. W Jankowicach zakupiono pierwsze konie, na których posadzono dzieci masztalerzy i koniuszych. Dzieci i młodzież chodziły wokół spraw końskich, poznawały codzienne życie stajni sportowej, uczyły się żyć z koniem i kochać sport jeździecki.

Z przymrużeniem oka przypatrywano się próbom organizowania sportu jeździeckiego, lecz pierwsze starty i pokazy w pobliskim Łasinie i Kwidzynie rozwiały wątpliwości. Zakupiono niezbędny sprzęt do przeprowadzania zawodów sportowych, wybudowano hipodrom w Mędrzycach. Z tamtych czasów w pamięci zawodników i trenerów pozostały następujące konie: Etol, New Market – koń zakupiony w Anglii, który okazał się wybitnym skoczkiem i najlepszym koniem w karierze sportowej Michała Masłowskiego, Cumulus, Dalipan, Czort i Nonius, Hindus, Krajan, Domator. Trzon klubu „PEGAZ” stanowili Michał Masłowski (syn lek. wet. Stanisława Masłowskiego) i Adam Zawacki, którzy osiągnęli mistrzostwo w międzynarodowych turniejach rycerskich i zawodach skokowych. Do osiągnięć sportowych klubu należy dodać wychowanie medalistów Mistrzostw Polski w konkurencjach skoki, ujeżdżenie, powożenie. Najwięcej medali w barwach klubu zdobyli Michał Masłowski, Oliwia Wierzbowska, Anna Rębisz, Alicja Buczkowska, Piotr Masłowski, Stanisław Janik i Piotr Mondzielewski. Dobrymi zawodnikami reprezentującymi klub byli również Kazimierz i Zdzisław Pilkiewiczowie, Tadeusz Łączak, Andrzej Drzymalski, Jerzy Kaspróicz oraz Jerzy Kwiatkowski.

W 1990 roku Michał Masłowski założył pierwszy powojenny klub jeździecki w Grudziądzu. Stajnia mieściła się

Turniej rycerski w Grudziądzu.

w lecznicy przy ulicy Dąbrowskiego, plac treningowy na miejscu targowiska dla zwierząt przy ulicy Łyskowskiego. Po roku działalności wybudowano drewnianą stajnię boksową na sześć koni w stylu angielskim.

Stajnia "Rywala" przy ul. Łyskowskiego.

Pierwszą mieszkanką stajni była klacz wielkopolska Farsa, której zaczęły towarzyszyć ogiery: konik polski Jegomość i wielkopolski Hatran. Następnie zakupiono siwego Metropola. Tam właśnie Farsa dochowała się swojego potomstwa. Ośrodek powiększał swój stan posiadania. Przybywały kolejne konie: Pirat, Żeton, Jaskier, Wiara, Dalipan, Śnieg, Malwa, Fatma, Bandola, Milton i inne. Na konie wsiadało coraz więcej dzieci, tradycję rodzinną kontynuowali również synowie Michała Masłowskiego: Piotr i Wojtek, a w późniejszym okresie również Mariusz. Już w grudniu 1990 roku odbyły się pierwsze zawody klubowe z konkursami na lonży dla najmłodszych i skokami przez przeszkodę, które miały niebagatelną wysokość 30 cm.

Klub i jego coraz to liczniejsi zawodnicy, również z poza Grudziądza, nie poprzestali jednak na pierwszych startach. Rywal dzięki kolejnym sukcesom sportowym rozszerzającym się na obszar regionu, a z czasem i kraju, nie tracił motywacji do działania. Rozwój ośrodka był bardzo dynamiczny. Po około dwóch latach swojej działalności, ośrodek znów zmienił swoje położenie, przenosząc się tym razem na ulicę Waryńskiego, przy której znajduje się do dziś. Początkowo przeniesiono tu zabudowania stajenne użytkowane pod poprzednim adresem, a więc drewnianą stajnię z sześciu boksów, barakowóz spełniający rolę siodlarni, w którym znajdowały się szafki i niezbędne wyposażenie dla koni i klubowiczów. Z biegiem czasu stajnia stopniowo była rozbudowywana; powstały wiaty na siano i słomę, które jednak niedługo później ustąpiły miejsca nowym boksom, a same przemieściły się w najdalszą część zaplecza.

Siodlarnia również zmieniła lokalizację, dostawiono drugą przyczepę, w której urządzona została klubowa świetlica - miejsce spotkań, którego klimat tworzyły trofea zawodników. Wkrótce obie przyczepy zostały zastąpione drewnianym pawilonem o dużo większej estetyce i prezencji, a także lepszej funkcjonalności. Znajdują się w nim dwie siodlarnie: rekreacyjna i sportowa, paszarnia, pomieszczenie gospodarcze oraz świetlica z kominkiem.

Na zapleczu stajennym powstały kolejne boksy w stylu angielskim z przylegającym pomieszczeniem roboczym. Przy pierwotnych frontowych boksach utworzono zadaszenie, pod którym znajduje się myjka i 6 stanowisk uwiązowych do obsługi koni. Na miejscu dawnej myjki powstała dobudówka, będąca najpierw jednym dużym boksem, a z czasem przedzielona na 3 osobne.

W międzyczasie powiększeniu uległ plac treningowy, który został poszerzony od strony ulicy. Pojawiły się na nim spryskiwacze wodne, które umilają jazdę w trakcie letnich upałów oraz oświetlenie umożliwiające treningi w zimowe popołudnia i wieczory.

W roku 2005 w miejscu padoku dla koni, pojawiła się pierwsza konstrukcja hali, której boczne ściany zostały obite folią. Poza sezonem zimowym pełniła ona funkcję wybiegu dla koni z wydzielonymi kwaterami. Ostatecznie folię zastąpiły ściany drewniane z oknami w górnej części oraz lustra, nadając hali charakter krytej ujeżdżalni.

Relaksacyjne spacery koni zostały częściowo przeniesione na wydzielone wzdłuż palcu treningowego okólniki oraz sam plac treningowy.

Przy wejściu do ośrodka powstała zabudowa mieszkalna, w której obecnie znajduje się biuro "Rywala" oraz baza noclegowa między innymi dla uczestników kursów instruktorskich,

które odbywają się tutaj od wielu już lat, podobnie jak egzaminy na odznaki jeździeckie.

To właśnie dzięki prowadzeniu takiej edukacji jeźdźców "Rywal" uzyskał tytuł Centrum Kształcenia.

Powrót tradycji CWK do Grudziądza

W 50 lat po rozpadzie Centrum Wyszkożenia Kawalerii, 10 września 1989 roku, ponad 300 oficerów polskiej kawalerii, absolwentów przedwojennego CWK zjechało do Grudziądza z różnych zakątków świata. Zjazdowi przewodniczył słynny jeździec, olimpijczyk mjr Janusz Komorowski (z 1. Pułku Ułanów Krechowieckich). Podczas II zjazdu kawalerzystów w roku 1990 zaproponowano utworzenie w Grudziądzu Fundacji na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej, której celem jest organizowanie i prowadzenie działalności muzealnej związanej z historią jazdy polskiej, upowszechnianie jej dziejów oraz popularyzacja tej tematyki. W radzie fundacji zasiadł m. in. Michał Masłowski. W dniu 16 sierpnia 1998 roku podczas jubileuszowego, X zjazdu kawalerzystów w Grudziądzu, zarząd Fundacji na Rzecz Tradycji Jazdy Polskiej, za działalność i dążenie do szerzenia tradycji jeździeckich miasta, nadał Ośrodkowi Jeździeckiemu "Rywal" imię Centrum Wyszkożenia Kawalerii, pod patronatem którego funkcjonuje do dziś.

Następnie z inicjatywy kawalerzystów, w sierpniu 2006 roku na grudziądzkich błoniach, z udziałem inicjatorów oraz kadry OJ "Rywal", odsłonięto tablicę poświęconą koniom kawaleryjskim - najwierniejszym przyjacielom ułanów.

Klub włączył się na stałe w życie miasta. Początki w jego udziale sięgają roku 1992, kiedy to 20 czerwca, w 700-ną rocznicę miasta, po raz pierwszy na Błoniach grudziądzkich odbyły się zawody w skokach przez przeszkody, organizatorem których był właśnie "Rywal". Oprócz konkursów skokowych zapewniono atrakcje dla publiczności takie jak: wyścigi na koniach rasy ardeńskiej, pokaz kunsztu rycerskiego, przejażdżki w siodle oraz bryczką. Od tego momentu imprezy jeździeckie stały się nieodłącznym elementem corocznych obchodów Dni Grudziądza i nie tylko.

Do roku 2003 w rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja, również na Błoniach, odbywały się turnieje rycerskie, w których brali udział rycerze Polski północnej, a w latach kolejnych ich miejsce zajęły wyścigi konne, które obecnie rozgrywane są co 2-3 lata. Każdej imprezie towarzyszą dodatkowe atrakcje związane z końmi takie jak: pokazy woltyżerki, kaskaderów konnych i motocyklowych - wyścig konia z motocyklem, jazda w damskim siodle, tresura koni, pokazy zaprzęgów i wiele innych.

W ramach uroczystości państwowych i miejskich do roku 2012, klub wystawiał konny poczet sztandarowy w ułańskich rzędach. Dodatkowo dla jeźdźców i miłośników koni organizowane są Hubertusy - jesienne pogonie za lisem, bale koniarza, rozgrywki klubowe, spotkania klubowiczów przy ognisku.

Każdy amator jazdy konnej, przychodzący do ośrodka rozpoczyna naukę na poziomie rekreacji, pod okiem wykwalifikowanych instruktorów ćwiczy umiejętność poprawnego dosiadu, kierowania koniem, pokonywania pierwszych przeszkód, zdobywa wiedzę jeździecką, niezbędną do współpracy z koniem. Uczestniczy również w życiu stajni oraz wspólnych spotkaniach i imprezach. Po zdobyciu podstawowych umiejętności jeździeckich przechodzi na coraz to bardziej zaawansowane poziomy treningów, a w ramach rekreacyjnych rozgrywek jeździeckich organizowanych w ośrodku, zaczyna stawiać pierwsze kroki na parkurach jeździeckich, które wprowadzają go w świat sportu jeździeckiego. Ci, którzy decydują się na dalsze podnoszenie swoich umiejętności i wytrwają w duchu sportowców, zaczynają treningi pod okiem Michała i Piotra Masłowskich, oraz starty w coraz to wyższych konkursach klas P, N i C. Dzięki systematycznej i solidnej pracy zawodników i trenerów, klub osiąga doskonałe wyniki w konkurencjach ujeżdżenia, skoków przez przeszkody, powożenia, na terenie regionu i Polski.

Pamiętajmy jednak, że konie i jazda konna to nie tylko sport i rywalizacja, ale również czynny wypoczynek, oderwanie się od codziennych obowiązków, przyjemność obcowania ze zwierzęciem, możliwość obserwacji świata z końskiego grzbietu podczas wyjazdów w teren i wiele innych przyjemności, które warto poznać i wpleść w swoje często zabiegane dzisiaj życie.

Opracował lek. wet. Ryszard Tyborski

*Źródło: Strona internetowa Ośrodka „Rywal” w Grudziądzu.
Za zgodą Pana Michała Masłowskiego.*

BIOGRAMY LEKARZY

Grudziądz

Celiński Marek

Urodzony dnia 25 kwietnia 1958 r. w Łowiczu. Absolwent Wydziału Weterynarii SGGW w Warszawie z 1983 r. Po studiach odbył szkolenie w Wojskowym Ośrodku Szkolenia Służb Kwatermistrzowskich w Poznaniu i w Rejonowym Wojskowym Ośrodku Weterynaryjnym w Modlinie. Następnie podjął pracę specjalisty w Związku Hodowców Owiec w Łodzi. Od 20 czerwca 1985 r. pracował w Wojskowym Okręgowym Ośrodku Weterynaryjnym w Grudziądzu. Po przejściu na emeryturę wojskową w roku 2003 w stopniu majora prowadzi w Grudziądzu prywatne praktyki weterynaryjne.

Źródło: Ankieta personalna z akt KPILW w Bydgoszczy, osobisty przekaz mjr. lek. wet. Marka Celińskiego (R.T.)

Dejewska Urszula

Urodzona dnia 15 maja 1956 r. w Grudziądzu. Studia weterynaryjne odbyła na Wydziale Weterynarii ART. w Olsztynie. Dyplom lekarza weterynarii otrzymała w 1981 r. Po stażu w PZWet w Chojnicach pracowała do końca marca 1983 r. jako inspektor WIS w Przedsiębiorstwie Przetwórstwa Leśnego „Las” Brusach. Od kwietnia 1983 do lipca 1987 r. pracowała jako Rejonowy Weterynaryjny Inspektor Sanitarny w OT w Grudziądzu. Wyemigrowała do Niemiec.

Źródło: Akta osobowe PIW w Grudziądzu. Opracował lek. wet. Witold Gappa

Domaszewski Adam

Urodzony dnia 25 grudnia 1945 r. w Boguchwale pow. Rzeszów. Szkołę podstawową i liceum ukończył w Mielcu, gdzie ojciec Tadeusz Domaszewski był Powiatowym Lekarzem Weterynarii. W 1965 rozpoczął studia weterynaryjne na Wydziale Weterynarii w Lublinie. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał w marcu 1973 na Wydziale Weterynarii w Olsztynie dokąd przeniósł się po IV roku studiów. Po stażu w PZWet w Grudziądzu od 1 lipca 1974 r. rozpoczął pracę jako kierownik PZLZ w Świeciu n/Osą. W 1988 r. uzyskał tytuł dr. n. wet. na Wydziale Weterynarii w Olsztynie. Od dnia 31 marca 1989 r. za porozumieniem stron przeniósł się do pracy w Szczytnie pow. Góra Śląska.

Pracował tam do śmierci jako lekarz weterynarii w obiektach hodowli wielkostatdnej. Zmarł w 2014 r.

Źródło: Akta osobowe PIW w Grudziądzu. Opracował lek. wet. Witold Gappa (R.T.)

Domaszewski Maria Mieczysław

Urodzony dnia 30 czerwca 1905 r. w Żywcu. Absolwent Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie z 1931 r. Po studiach odbył obowiązkową służbę w Wojsku Polskim. W czasie II wojny światowej służył w Armii gen. Andersa, z którą przebył cały szlak bojowy. Po demobilizacji osiedlił się w Grudziądzu.

W latach 1949-1951 pełnił funkcję Powiatowego Lekarza Weterynarii w Grudziądzu i jednocześnie do 1955 roku był kierownikiem PZLZ w Grudziądzu. W tym okresie na terenie lecznicy organizował Stację Hodowli i Unasieniania Zwierząt, którą w początkowym okresie zarządzał. Od roku 1956 przeszedł do pracy w Weterynaryjnym Inspektoracie Sanitarnym przy Zakładach Mięsnych w Grudziądzu. Po przejściu na emeryturę przez kilka lat dalej pracował w WIS ZM w Grudziądzu w niepełnym wymiarze godzin. Zmarł 28 czerwca 1980 r.

Źródło: Akta osobowe PIW w Grudziądzu. Opracował lek. wet. Witold Gappa (R.T.)

Dubowski Marian

Urodzony dnia 07 marca 1939 r. w Gudolinie gm. Mejszagoła k/Wilna. Szkołę podstawową ukończył w Gorczenicy w pow. Brodnica. Po maturze w Liceum Ogólnokształcącym w Brodnicy rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii w Lublinie. W czasie studiów odbywał zagraniczne praktyki na Wydziale Weterynaryjnym w Sarajewie i Lecznicy w Dubrowniku oraz w klinice Weterynaryjnej w Helsinkach. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał w 1964 r. Po stażu pracował od kwietnia 1964 do lipca 1966 r. jako ordynator PZLZ Grudziądz. Od lipca do prywatyzacji w 1990 r. pracował nieprzerwanie jako kierownik PZLZ Mielno. Na emeryturę przeszedł w 1994 r.

Po prywatyzacji prowadził do przejścia na emeryturę do roku prywatną praktykę w Mielnie. Odznaczenia: Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP oraz odznaka resortowa „Zasłużony dla Rolnictwa”, srebrna i złota odznaka Zrzeszenia Lekarzy

i Techników Weterynarii. Za zasługi został w 1978 wpisany do Honorowej Księgi woj. toruńskiego. Ma córkę lekarza stomatologa i syna Leszka - lekarza weterynarii, który prowadzi prywatne gabinety weterynaryjne w Grudziądzu i Melnie.

Źródło: Przekaz pisemny lek. wet. Mariana Dubowskiego, ustalenia własne (R.T.)

Dydo Leszek

Urodzony dnia 22 czerwca 1931 r. w Grudziądzu. Absolwent uczelni wrocławskiej z 1958 r. Staż pracy odbył w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Ostródzie.

Od 1 sierpnia 1959 do 31 stycznia 1962 r. był kierownikiem PZLZ Nicwałd pow. Grudziądz. Od 1 lutego 1962 do 30 marca 1963 r. pracował jako kierownik PZLZ Ryńsk pow. Wąbrzeźno. Od 1 kwietnia 1963 do 31 stycznia 1991 kierował PZLZ Gostycyn pow.

Tuchola. Po prywatyzacji prowadził prywatną praktykę w Gostycynie. Zmarł w 2007 r.

Źródło: Archiwum akt osobowych WIW Bydgoszcz (R.T.)

Figalski Mariusz

Urodzony dnia 18 stycznia 1962 r. w Toruniu. Absolwent uczelni olsztyńskiej z 1989 r. Po studiach i stażu rozpoczyna pracę w Zakładach Mięsnych w Grudziądzu i pracuje tam do 1994 r. W latach 1994-1995 pracuje w Oddziale Rejonowym w Grudziądzu. Od 1995 do 1998 r. pracuje w PIW w Chełmnie. Od 1998 do 2003 r. pracuje w ZM Grudziądz początkowo jako inspektor WIS a później w Spółce Cywilnej świadczącej usługi na rzecz ZM. Od 01.07.2003 do sierpnia 2017 r. był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu. Aktualnie pracuje jako urzędowy lekarz weterynarii w ubojni drobiu „Drobex” w Solcu Kujawskim.

Źródło: Przekaz osobisty lek. wet. M. Figalskiego (R.T.)

Gappa Witold

Urodzony dnia 28 lipca 1940 r. w Wąbrzeźnie. Po maturze w 1959 r. rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii SGGW w Warszawie. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał w 1965 r.

Staż pracy odbył od 1 marca 1965 r. w pow. Radomsko. Po stażu był kierownikiem PZLZ Dąbrowa Zielona pow. Radomsko. Od grudnia 1968 r. rozpoczął pracę jako ordynator PZLZ Wąbrzeźno. Od maja 1978 r. został Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu i pełnił to stanowisko do przejścia na emeryturę do 1 lipca 2003 r.

Odnaczony: Złotym Krzyżem Zasługi oraz odznaczeniami resortowymi „Za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej”, „Zasłużony

Pracownik Rolnictwa”.

Źródło: Przekaz osobisty lek. wet. Witolda Gappy (R.T.)

Gołaszewska - Śróbka Zofia

Urodzona dnia 14 grudnia 1937 r. w miejscowości Tybory - Trzcianka pow. Wysokie Mazowieckie. W roku 1958 rozpoczęła studia weterynaryjne na Wydziale Weterynarii UMCS w Lublinie. Dyplom lekarza weterynarii uzyskała w 1964 r. Staż pracy odbyła w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Inowrocławiu w PZLZ Gniewkowo. Pracę zawodową rozpoczęła w roku 1965

jako kierownik Laboratorium Zakładów Mięsnych w Grudziądzu. Pracowała na tym stanowisku do emerytury do 1997 r.

Odnaczenia: Brązowy Krzyż Zasługi oraz odznaczenia resortowe „Za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej”, „Zasłużony Pracownik Rolnictwa”.

Źródło: osobisty przekaz męża lek. wet. Michała Śróbki (R.T.)

Grajewski Franciszek

Urodzony dnia 29 kwietnia 1880 r. w Świeciu. Absolwent uczelni berlińskiej z 1905 r. Po studiach pracował w Niemczech a potem w Rzeźni Miejskiej w Gdańsku. W 1906 r. został wcielony do wojska niemieckiego i służył w 1 pułku artylerii gwardyjskiej w Berlinie do końca 1918 r. Po I wojnie światowej pracował jako lekarz wolnej praktyki w pow. Malbork do roku 1920. Służył w Wojsku Polskim w okresie

1920-1921 r. w stopniu rotmistrza jako lekarz weterynarii ordynator Szpitala Końskiego Nr 1 w Grudziądzu. W czasie służby wojskowej od 01.10.1920 pełnił obowiązki Dyrektora Rzeźni Miejskiej w Grudziądzu. Awansowany w 1923 r. na stopień majora WP. Od 1 stycznia 1925 r. dostaje dożywotni etat urzędnika państwowego. *W 1929 r. przejmuje przez okres 6 m-cy obowiązki PLW w Grudziądzu (w miejsce lek. wet. Waleriana Wachowskiego. Stanowisko to zdał lek. wet. Edmundowi Krzyślakowi).* Od 30 grudnia 1930 r. został przeniesiony do rezerwy wojskowej w stopniu majora. Od stycznia 1930 r. został mianowany Dyrektorem Rzeźni Miejskiej i pełnił to stanowisko do 1939 r. Aresztowany przez Niemców 6 września 1939 r. i osadzony w więzieniu śledczym w Grudziądzu. Został rozstrzelany jak wielu znanych obywateli m. Grudziądza w Książęcych Górach około 15 września 1939.

Źródło informacji: Art. dr. St. Janka „Początki organizacji polskiej służby weterynaryjnej na Pomorzu” - „Życie Weterynaryjne” 73 (11), 1998, 444 – 445 oraz S. Jakubowskiego „Polscy lekarze weterynarii w II wojnie światowej (zestaw biogramów)”, Puławy 1984, s. 122.

Jakubowski Stefan

Urodzony dnia 21 października 1895 r. w Gninie pow. Grodzisk Wlkp. Absolwent Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie z 1925 r. Po studiach pracował na Wydziale AMW we Lwowie w Katedrze Chirurgii i uzyskał tam w 1927 tytuł dr n. weterynaryjnych. W roku 1927 z dniem 30 kwietnia 1927 r. został mianowany Naczelnym Lekarzem Weterynarii O.K. IV. W 1927 r. objął stanowisko dyrektora ZM w Brodnicy. Od 1929 do 1933 r. był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu. W roku 1933 został Wojewódzkim Inspektorem Weterynarii na Pomorzu z siedzibą w Toruniu. Zajmował się także pracą naukową. Lata okupacji spędził w Lublinie gdzie pracował w przedsiębiorstwie „Bacutil”. W okresie od 1 lutego 1945 do 6 kwietnia 1946 r. był Naczelnikiem Wydziału Weterynarii (późniejsze stanowisko WLW) początkowo w Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Toruniu, a od kwietnia 1946 r. w Bydgoszczy. Aresztowany i więziony za konspiracyjną przynależność do organizacji Wolność i Niezawisłość. Po zwolnieniu z więzienia w kwietniu 1947 przeniósł się do Opola i pracował w Zjednoczeniu PGR. Od grudnia 1965 do końca maja 1968 r. pracował w WZWet w Opolu jako kierownik Ośrodka Opieki nad

Hodowlą Wielkostadną. Prowadził wykłady na Wydziale Weterynarii we Wrocławiu z historii medycyny weterynaryjnej. W roku 1966 przeprowadził na Wydziale Weterynarii we Wrocławiu przewód habilitacyjny uzyskując stopień docenta. Wniósł duży wkład w historię zawodu. Odznaczony Krzyżami Kawalerskim i Oficerskim OOP, Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym. Zmarł w 20 lutego 1985 r. Pochowany w Poznaniu.

Źródło: Ż.W. nr 9/1980, Drugi Słownik Biograficzny polskich Lekarzy Weterynarii 1919-2000 Tom III – K wydano 2013 nakładem KILW (R.T.)

Jeliński Stanisław

Urodzony dnia 16 sierpnia 1937 r. w Żyrardowie. Absolwent Wydziału Weterynarii SGGW w Warszawie z 1965 r. Staż pracy odbywał w PZLZ w Grudziądzu do 1966 r. Po stażu został kierownikiem PZLZ Rogóźno i pracował tam do roku 1990 r. do prywatyzacji. Prowadził następnie prywatną praktykę w Rogóźnie do roku 2003. Przeszedł na emeryturę w roku 2004. Sportowiec czynnie grający w piłkę siatkową. Był reprezentantem polskiej kadry juniorów w piłce siatkowej.

W Rogóźnie przez cały czas prowadził społecznie zajęcia z młodzieżą ucząc i trenując grę w piłkę siatkową. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i odznaczeniem resortowym „Za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej”. Zmarł 28 sierpnia 2012 r.

Źródło: Archiwum akt PIW w Grudziądzu (R.T.)

Kazubowska–Makowska Wiesława

Urodzona dnia 1 września 1959 r. w Grudziądzu. Absolwentka Wydziału Weterynarii SGGW w Warszawie z 1985. Po stażu w OR w Grudziądzu do prywatyzacji pracowała jako ordynator w PZLZ w Grudziądzu. Po prywatyzacji prowadzi prywatny Gabinet Weterynaryjny w Kłodzce k. Grudziądza oraz odlewnię metali nieżelaznych po zmarłym mężu.

Źródło: Akta osobowe P I Wet w Grudziądzu, przekaz lek. wet. Wiesławy Makowskiej (R.T.)

Knitter Edmund

Urodzony dnia 31 sierpnia 1915 r. w Stobnie pow. Tuchola. W latach 1937-1938 odbył służbę wojskową. Studia rozpoczął w 1938 r. w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. W czasie okupacji pracował jako robotnik rolny w pow. rypińskim. W latach 1945-1948 został powołany do wojska. Studia kontynuował na Wydziale Weterynarii Politechniki i Uniwersytetu we Wrocławiu i w 1949 r. uzyskał dyplom lekarza weterynarii. Po studiach do 15 czerwca 1951 r. był kierownikiem PZLZ w Radzynie Chełmińskim. W latach 1951-1953 r. odbywał służbę wojskową w Mrągowie jako lekarz weterynarii. Od 1953 do 1958 r. był kierownikiem PZLZ Puck. Od marca 1958 do końca lutego 1964 r. był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Rypinie. Od marca 1964 do końca kwietnia 1978 r. był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu. Po przejściu na emeryturę pracował w Zakładach Mięsnych w Grudziądzu i w grudziądzkiej Chłodni Składowej jako inspektor WIS do dnia stycznia 1979 r. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP i Złotym KZ. Zmarł dnia 2 listopada 1989 r. Pochowany w Kętrzynie.
Źródło: Akta osobowe WIW w Bydgoszczy (R.T.)

Kochanek Mirosław

Urodzony dnia 8 października 1948 roku w Warszawie. Absolwent uczelni olsztyńskiej z 1973 r. Po stażu w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Grudziądzu od października 1973 r. został ordynatorem w PZLZ w Łasinie a od 1983 kierownikiem tego PZLZ. Pracował na tym stanowisku do prywatyzacji do 1990 r. Następnie prowadził do końca 2009 r. własny, prywatny Gabinet Weterynaryjny w Łasinie. Od stycznia 2010 r. przeszedł na emeryturę. Pracuje w niepełnym wymiarze godzin w prywatnej praktyce w Łasinie.
Źródło: Osobisty przekaz lek. wet. M. Kochanka (R.T.)

Koschnik Ryszard

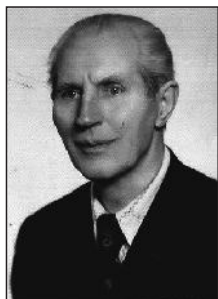

Urodzony dnia 3 stycznia 1943 r. w Czarnowie pow. Chojnice. Syn lekarza weterynarii Bronisława Koschnika. Absolwent Wydziału Weterynarii Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu z 1968 r. Pracę zawodową rozpoczął w Grudziądzu. Po stażu w PZWet pracował w Państwowym Zakładzie Leczniczym dla Zwierząt w Grudziądzu. Do 30 listopada 1985 r. jako ordynator a potem do prywatyzacji jako kierownik tego PZLZ. W latach 1990-2003 r. pracował jako lekarz

wolnej praktyki w prywatnej spółce w Grudziądzu. Przeszedł na emeryturę dnia 1 kwietnia 2003 r. Zmarł 25 lutego 2015 r.

Źródło: Osobisty przekaz lek. wet. Ryszarda Koschnika oraz ustalenia własne (R.T.)

Krąkowski Tadeusz

Urodzony dnia 10 lipca 1903 r. w Srebrnej Górze pow. Żnin. W 1920 brał udział jako ułan w walkach o niepodległość Polski. Absolwent Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie z 11 października 1930 r. Działacz Bratniej Pomocy Studentów tej uczelni. Po absolutorium w latach 1930-1931 pracował jako zastępca asystenta w Zakładzie Mikrobiologii i Higieny Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Całe życie zawodowe związał z woj. pomorskim a po II wojnie z woj. bydgoskim. Po studiach

przez 5 lat do roku 1935 pracował jako kierownik Rzeźni Miejskiej w Starogardzie. Od lutego 1935 roku do końca czerwca 1939 r. był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Chełmnie. Przez 2 m-ce od lipca do września 1939 r. był grodzkim lekarzem weterynarii w Bydgoszczy (stanowisko odpowiadające stanowisku powiatowego lekarza weterynarii). Niektóre źródła podają, że przez krótki okres na początku września zastępował w obowiązkach starostę bydgoskiego. W czasie okupacji przez 2 m-ce od stycznia do marca 1940 r. pracował Lisewie pow. Chełmno. Potem z nakazu władz okupacyjnych pracował w Rzeźni Miejskiej w Gdyni aż do wyzwolenia. Od maja 1945 do 31 marca 1949 był dyrektorem Rzeźni i Bekoniarni w Grudziądzu. Od kwietnia 1949 do 31 października 1970 roku był naczelnym lekarzem weterynarii ZM w Grudziądzu a po reorganizacji służby weterynaryjnej kierownikiem Zakładowego

Weterynaryjnego Inspektoratu Sanitarnego. Od listopada 1970 do emerytury pracował w ZM w Grudziądzu jako inspektor Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej. Zmarł 2 marca 1980 roku. Pochowany w Grudziądzu.

Źródła: Akta osobowe WIW w Bydgoszczy nr Grudziądz 1/85, Spis lek. wet. RP 1931; 1939; Nauki weterynaryjne we Lwowie do r. 1945. str.156, 286, 320. (R.T.)

Krzyślak Edmund

Urodzony dnia 8 maja 1887 r. w Gnieźnie. W 1913 r. uzyskał dyplom lekarza weterynarii w Hanowerze. W roku 1919 uzyskał stopień dr nauk weterynaryjnych na uczelni w Lipsku. W tym samym roku wstąpił do Wojska Polskiego i pełnił służbę w 2 Dywizji Strzelców Wojska Wielkopolskiego następnie w 3 Pułku Ułanów Wlkp. Od maja 1925 do 1928 r. pracował w Grudziądzu jako państwowego lekarz weterynarii. W latach 1929-1935 był dyrektorem Rzeźni Miejskiej w Świeciu n/Wisłą oraz Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Chełmnie. W 1935 r. został powołany na dyrektora Rzeźni Miejskiej w Gnieźnie. Pracował na tym stanowisku z przerwą przypadającą na lata okupacji do chwili przejścia na emeryturę w 1957 r.

Źródła: Drugi Słownik Biograficzny polskich Lekarzy Weterynarii 1919–2000 Tom III – K wydano 2013 r nakładem KILW (R.T.)

Latowski Jan

W latach 1934-1939 był samorządowym lekarzem weterynarii w Mroczy pow. Wyrzysk. Był także organem urzędowego badania zwierząt rzeźnych i mięsa w obwodzie Mrocza. W okresie 1951-1963 był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu. Brak akt osobowych.

Źródła: Wieści Krajeńskie 1935 i 1939, Książka kontroli PZLZ Łasin udostępniona przez lek. wet. Mirosława Kochanka (R.T.)

Masłowski Stanisław

Urodzony dnia 11 grudnia 1924 r. w Ptaszkowie Wielkopolskim. Absolwent Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z 1952 r. Po studiach podjął pracę jako Kierownik PZLZ w Kowarach. Pracował tam do 1958. W roku 1958 został powołany na stanowisko dyrektora Stacji Hodowli i Inseminacji w Grudziądzu. Na tym stanowisku (po reorganizacji Stacja Hodowli i Unasienniania Zwierząt)

pracował do 1990 r. Był wybitnym specjalistą z zakresu sztucznego unasienniania zwierząt. W roku 1978 uzyskał tytuł doktora n. weterynaryjnych. Był odznaczony: „Srebrnym Krzyżem Zasługi”, „Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim OOP”, odznaką resortową „Zasłużony Pracownik Rolnictwa oraz medalem „Za zasługi dla województwa toruńskiego” i odznaką „Za zasługi dla miasta Grudziądza”.

Zmarł 15 czerwca 2001 roku. Pochowany w Grudziądzu.

Źródło: Życie Weterynaryjne z 2001 (R.T.)

Mehrholz Henryk

Urodzony dnia 24 grudnia 1950 r. w Łasinie. Absolwent uczelni olsztyńskiej z 1975 r. Po stażu rozpoczął pracę jako kierownik Punktu Specjalistycznego w Stadninie Koni w Nowych Jankowicach. Od 1978 do 1988 był ordynatorem PZLZ w Łasinie pełniąc dalej opiekę weterynaryjną w Nowych Jankowicach. Następnie przez 2 lata do prywatyzacji pracował w PGR Łasin. W okresie 1990-1995 współpracował z prywatną lecznicą w Łasinie. Od 1996r. do śmierci był

kierownikiem prywatnego Gabinetu Weterynaryjnego w Świeciu n/Osą pow. Grudziądz, wykonując jednocześnie obowiązki organu urzędowego badania zwierząt rzeźnych i mięsa.

Zmarł 6 kwietnia 2013 r. Pochowany w Łasinie.

Źródło: Akta osobowe PIW w Grudziądzu (R.T.)

Nowacki Zenon

Absolwent Wydziału Weternarii we Wrocławiu z 1959 r. Po stażu w PZWet w Grudziądzu w 1960 r. został kierownikiem PZLZ w Świeciu n/Osą. W roku 1966 przeniósł się do ZM w Grudziądzu na stanowisko inspektora WIS. W roku 1984 wyjechał do RFN. Brak szczegółowych danych osobowych.

Źródło: Przekaz ustny lek. wet. Witolda Gappy (R.T.)

Osiński Bronisław

Wiadomości Weterynaryjne nr 59 z czerwca 1925 r. str. 258.

„Żniwo śmierci” Pomorskie Towarzystwo Lekarzy Weterynaryjnych poniosło dotkliwą stratę przez śmierć kolegi Bronisława Osińskiego Powiatowego Lekarza Weterynaryjnego w Grudziądzu. Ś. p. Osiński od pierwszej chwili przejęcia Pomorza przez Polskę i na

stanowisku Urzędowym i jako członek Zarządu Towarzystwa lekarzy weterynaryjnych niósł swoją pracę z oddaniem i gorliwością, zyskując ogólny szacunek i miłość wśród kolegów i społeczeństwa.

W tym samym numerze Wiadomości Weterynaryjnych na str. 262 w rubryce Ruch Służbowy Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych informuje:

Zmarli: Bronisław Osiński pow. lek. wet. w Grudziądzu.

Bronisław Osiński w okresie przed objęciem stanowiska Powiatowego Lekarza Weterynarii pracował w latach 1921-1922 jako lekarz wolnej praktyki w pow. Tuchola. Zmarł w maju 1925 r.

Źródła: j/w (R.T.)

Owsiany Kazimierz

Urodzony dnia 29 marca 1913 r. w Rakowicach pow. Nowe Miasto Lubawskie. Po maturze w Wejherowie w rozpoczął studia w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. Wojna przerwała studia, które uzupełniał w czasie okupacji w działającym wówczas we Lwowie w miejsce Akademii Weterynaryjnej „Tierartzliche Fachkurse”. Dyplom otrzymał w 1943 r. Pracował w Medenicach koło Drohobycza (obecnie Ukraina) jako rejonowy lekarz weterynarii.

W 1945 r. powrócił do kraju i pracował jako kierownik Rzeźni Miejskiej w Pucku. Od 1949 r. pracował w Pucku także jako kierownik PZLZ. W latach 1953-1960 r. pracował w PZLZ w Nowym Stawie i Skurczu w woj. gdańskim. Od 1960 do 1968 r. był inspektorem ZWIS w ZM w Grudziądzu a potem do roku 1979 był kierownikiem Zakładowego WIS. Przeszedł na emeryturę i pracował dalej w Chłodni w Grudziądzu. Odznaczony „Złotym Krzyżem Zasługi” oraz odznakami resortowymi: „Za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej” i „Zasłużony dla miasta Grudziądz”.

Zmarł 11 kwietnia 1987 r. Pochowany w Grudziądzu.

Źródła: Życie Weterynaryjne, wspomnienia lek. wet. Tomasza Hebla z Malborka (R.T.)

Paszotta Józef

Urodzony dnia 25 stycznia 1915 w Wąbrzeźnie. Studia weterynaryjne przerwane przez okupację rozpoczął we Lwowie. Absolwent Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu uczelni wrocławskiej z 1947 r. Pracę rozpoczął

w rzeźni w Bydgoszczy. Od października 1947 pracował w Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy, gdzie jako kierownik Oddziału Lecznictwa organizował państwowe struktury lecznictwa weterynaryjnego. W 1948 w województwie bydgoskim jako jednym z pierwszych w kraju usługi weterynaryjne były świadczone przez lekarzy etatowych. W tym przedsięwzięciu brali udział lek. wet. Marian Wisłocki z Piotrkowa Kujawskiego, Ludwik Janiszewski z Rypina oraz Stanisław Gądek z Torunia. Od lipca 1949 pracował jako dyrektor wojewódzkiego PZLZ w Szczecinie. W 1951 organizował Wojewódzki Zakład Weterynarii w Koszalinie. W latach 1952-1955 pracował w PZLZ Kozienice i PZLZ Skarżysko-Kamienna. Następnie przez rok pracował jako PLW w Kielcach do 1956 i ponownie w PZLZ Skarżysko-Kamienna do października 1960 jako kierownik. Od listopada 1960 przeniósł się do ZM Grudziądzu. W 1967 zostaje kierownikiem zamiejscowego Laboratorium Żywnościowego tych zakładów w Świeciu pracując tam 30 listopada 1971. W 1968 obronił pracę doktorską na Wydziale Weterynarii we Wrocławiu. Od grudnia 1971 do 1976 pracował jako inspektor wet. w Chełmnie. Pracę zawodową zakończył w 1980 r. pracując w Zakładach Mięsnych w Grudziądzu jako inspektor WIS. Zmarł dnia 31 marca 2003 r. Pochowany w Wąbrzeźnie.

Źródło: pismy przekaz syna lek. wet. Michała Paszotty (R.T.)

Paterek Stanisław

Urodzony 15 października 1927 r. w miejscowości Turbia pow. Tarnobrzeg. Absolwent Wydziału Weterynarii UMCS w Lublinie z 1955 r. Po studiach pracował w Centralnym Zarządzie Hodowli Koni w Warszawie, skąd został skierowany do Stadniny Koni w Nowych Jankowicach, gdzie pracował do listopada 1976 r. W latach 1955-1978 działał w Stadninie Koni w Nowych Jankowicach Specjalistyczny Punkt Weterynaryjny. W dalszych latach do prywatyzacji opiekę nad stadniną sprawował PZLZ Łasin. Od grudnia 1976 r. pracował w PZLZ w Grudziądzu jako ordynator na stanowisku Kierownika Oddziału ds. zwalczania niepłodności. Zmarł dnia 8 lipca 1984 r. Pochowany w Grudziądzu.

Źródło: Akta osobowe PIW w Grudziądzu (R.T.)

Prus Jurek

Urodzony dnia 10 października 1959 r. w Barcinie. Absolwent uczelni olsztyńskiej z 198 r. Staż pracy odbył w PZWet w Toruniu – w PZLZ w Grudziądzu. Od października 1989 do 30 września 1990 r. pracował w ZM w Grudziądzu jako inspektor WIS. W latach 1990-1992 pracował w prywatnych lecznicach w Barcinie i w Szubinie. Następnie prowadził własną firmę zaopatrzenia zootechniczno - weterynaryjnego w Grudziądzu do 2000 r. Obecnie zajmuje się urzędowym badaniem zwierząt rzeźnych i mięsa w pow. grudziądzkim.

Źródło: Ankieta personalna K P i L W w Bydgoszczy (R.T.)

Radomski Bogdan

Urodzony dnia 11 października 1935 r. w Grudziądzu. Studia na Wydziale Weterynarii rozpoczął w 1958 r. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w 1967 r. Po stażu w PZWet Bydgoszcz pracował w PZLZ Wierzchucin Królewski pow. Bydgoszcz do maja 1969. Przeszedł do PZLZ w Unisławiu gdzie pracował jako ordynator do 1974 r. Od 1974 do 1976 był ordynatorem w PZLZ Papowo Biskupie. Od października 1976 do 1983 r. pracował jako inspektor WIS w ZM w Grudziądzu. Następnie przez rok

pracował w Chłodni Składowej w Grudziądzu. Przez ostatnie lata swego życia nie pracował w zawodzie.

Zmarł w 23 marca 2000 r. Pochowany w Grudziądzu.

Źródło: Na podstawie przekazów lek. wet Z. Zawadzkiego, W. Gappy, M. Śróbki, R. Wiśniewskiego (R.T.)

Reimann Józef

Urodzony dnia 13 lutego 1905 r. w miejscowości Staw pow. Toruń. Maturę uzyskał w 1924 w Gimnazjum Ogólnokształcącym w Wąbrzeźnie. Był absolwentem Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie z 1930 r. Po studiach pracował w Brodnicy od 1 grudnia 1930 do 10 sierpnia 1931 r. jako p.o. Powiatowego Lekarza Weterynarii i dyrektora Rzeźni Miejskiej. Po rocznej służbie wojskowej w Szkole Podchorążych Rezerwy

Kawalerii w Grudziądzu pracował jako rejonowy lekarz wet. w Lisewie pow. Chełmno. Od 15 maja 1933 r. do wybuchu wojny był kontraktowym a następnie etatowym Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu. W tym czasie był wykładowcą w Średniej Szkole Hodowlano-Rolniczej i kierownikiem samorządowej Szkoły Kucia Koni. Po bitwie nad Bzurą w ramach 16 pułku art. lekkiej został wzięty do niewoli. Przez jenieckie obozy przejściowe dostał się do obozu jenieckiego w Murnau (Górna Bawaria). Po oswobodzeniu obozu 29 marca 1945 r. powrócił do kraju i pracował jako lekarz wolnej praktyki w Wąbrzeźnie do 31 października 1946. Następnie do 14 października 1947 r. był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Wąbrzeźnie. Od 15 października 1947 do 31 grudnia 1950 r. był oddelegowany na identyczne stanowisko w Szubinie i w tym czasie jednocześnie kierował PZLZ w Szubinie. Od 1951 do stycznia 1958r. pracował jako kierownik Powiatowej Lecznicy dla Zwierząt w Wąbrzeźnie. Ostatnim etapem Jego pracy było stanowisko Powiatowego Lekarza Weterynarii w Wąbrzeźnie. Zajmował je od 1 lutego 1958 do 31 sierpnia 1970 r. Po przejściu na emeryturę do roku 1983 pracował jako inspektor WIS w rzeźni w Wąbrzeźnie. Zmarł 26 października 1987 r. Pochowany w Wąbrzeźnie.

Źródło: Własnoręczny życiorys Józefa Reimanna udostępniony przez syna Andrzeja Reimanna. Data śmierci j/w (R.T.)

Sadowska Barbara

Urodzona dnia 4 grudnia 1951 r. we Wrocławiu. Świadectwo dojrzałości otrzymała w Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Chrobrego w Grudziądzu w 1969 r. Rozpoczęła studia na Wydziale Weterynarii ART. W Olsztynie. Dyplom lekarza weterynarii otrzymała w 1976 r. Po stażu w Oddziale Terenowym w Grudziądzu pracowała od 1 września 1976 do 31 sierpnia 1980 r. w Policealnym Studium Weterynaryjnym w Zespole Szkół Rolniczych w Grudziądzu. Od 1 września 1980 do 31 maja 1990 r. pracowała jako ordynator PZLZ w Grudziądzu. Po prywatyzacji pracowała w powstałej w miejsce PZLZ Spółce Cywilnej - Lecznicy dla Zwierząt w Grudziądzu. Od sierpnia 2000 r. do października 2013r. prowadziła własny Gabinet Weterynaryjny w miejscu zamieszkania w Grudziądzu. Obecnie na emeryturze.

Źródło: Akta osobowe PIW w Grudziądzu (R.T.)

Sadowski Zygmunt

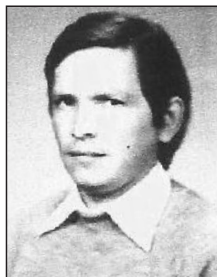
Urodzony dnia 31 października 1921 r. w Słupie pow. Grudziądz. Szkołę podstawowa ukończył w Grupie pow. Grudziądz w 1936r. Od 1936 do 1939 r. uczęszczał do gimnazjum im. Bolesława Chrobrego w Grudziądzu. 17 września 1939 r. został aresztowany przez „Selbsschutz” (paramilitarna formacja złożona z przedstawicieli niemieckiej mniejszości narodowej działającej szczególnie aktywnie w byłym zaborze pruskim) i był zagrożony rozstrzelaniem. Do wiosny 1941 r. ukrywał się w gospodarstwie rolnym u rodziny w Wylatowie pow. Mogilno. Od kwietnia 1941 r. pracował jako robotnik rolny w Słupie pow. Grudziądz. Po wyzwoleniu od marca do maja 1945 r. pracował jako nauczyciel szkoły powszechnej w Słupie. W maju 1945 r. podjął przerwana naukę w gimnazjum w Grudziądzu i w lipcu 1946 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. W październiku 1946 r. rozpoczął studia na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał w styczniu 1952 r. Pracę z nakazu rozpoczął w Wydziale Weterynarii UW w Szczecinie pracując tam od marca do maja 1952. Od czerwca 1952 do grudnia 1956 r. pracował jako kierownik w PZLZ Chociwel, Gryfino i Chojna w woj. szczecińskim. Od 1 stycznia 1957 do 30 listopada 1986 r. pracował na stanowisku kierownika PZLZ w Grudziądzu. Był współzałożycielem Klubu Inteligencji Katolickiej w Grudziądzu. Był także członkiem ZSL. W roku 1950 r. zawarł związek małżeński. Miał troje dzieci: córki Barbarę i Elżbietę oraz syna Tadeusza. Córka Barbara jest lekarzem weterynarii.

Zygmunt Sadowski zmarł 25 maja 2012 r. Pochowany w Grudziądzu. Brat Zbigniew Sadowski (ur. 28.07.1923 – zm. 16.01.1984) był także lekarzem weterynarii – długoletnim pracownikiem Wojewódzkiego Zakładu Weterynarii w Bydgoszczy uznanym inspektorem ds. zwalczania chorób zakaźnych zwierząt.

Źródło: Księga pamiątkowa Absolwentów rocznika 1946-1952 Wydziału Weterynarii we Wrocławiu (R.T.)

Serwin Stefan

Urodzony dnia 2 września 1949 r. w Dąbrowie pow. Wągrowiec. Absolwent Wydziału Weterynarii Akademii Techniczno – Rolniczej w Olsztynie z 1977 r. Po stażu do końca lipca 1979

pracował jako ordynator w PZLZ Damasławek pow. Wągrowiec. Przeniósł się do woj. bydgoskiego i w okresie od sierpnia 1979 r. do końca października 1985 r. pracował jako ordynator w PZLZ Nowe pow. Świecie. Przez rok był wychowawcą w Internacie Szkół Zawodowych w Nowem. Od grudnia 1986 r. do lipca 1996 r. pracował jako inspektor a później jako kierownik oddziału ZWIS w ZM w Grudziądzu. Wrócił do Nowego pow.

Świecie. Dalszej drogi zawodowej nie ustalono z powodu braku danych.

Źródło: Akta osobowe Archiwum WIW w Bydgoszczy (R.T.)

Skolimowski Henryk

Urodzony dnia 12 kwietnia 1941 r. Po maturze w II Liceum Ogólnokształcącym Grudziądzu w roku 1958 rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii SGGW w Warszawie. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w 1965 r. Po stażu pracował jako inspektor ZWIS w Zakładach Mięsnych w Grudziądzu do 1975r. Przeniósł się do Poznania i do roku 1991 pracował jako kierownik Zakładowego Inspektoratu Sanitarnego przy Zakładach Mięsnych w Poznaniu. W latach 1991-2000

był Wojewódzkim Weterynaryjnym Inspektorem Sanitarnym w Poznaniu a potem do 2001 Starszym Inspektorem w WIW Poznań. Przeszedł na emeryturę. Był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi oraz odznaką Ministra Rolnictwa „Za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej”. Zmarł 20 września 2003 r. Pochowany w Poznaniu na cmentarzu na Miłostowie.

Źródło: Życie Weterynaryjne 2004/11, przekaz lek. wet. Michała Śróbki (R.T.)

Słomiańska Lidia

Urodzona dnia 5 listopada 1946 r. w Poznaniu. W roku 1966 r. rozpoczęła studia na Wydziale Weterynarii we Wrocławiu. Dyplom lekarza weterynarii uzyskała na Wydziale Weterynarii WSR w Lublinie w roku 1972 r. Po stażu w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Aleksandrowie Kujawskim w 1973 r. rozpoczęła pracę w PTSSE w tym mieście jako Powiatowy Inspektor Sanitarny. W okresie od 1975-1976 pracowała w WIS przy Pomorskich

Zakładach Drobiarskich w Toruniu. W roku 1976 przeniosła się do Pracowni Serologicznej ZHW w Rzeszowie i pracowała tam do 1979 r. Po krótkim okresie zatrudnienia w PTSSE w Krośnie od czerwca 1979 r. rozpoczęła pracę na stanowisku kierownika WIS przy Chłodni Składowej w Grudziądzu, skąd w roku 2007 przeszła na emeryturę. Do roku 2017 na podstawie wyznaczenia Powiatowego Lekarza Weterynarii wykonywała w ramach zlecenia urzędowe czynności z zakresu badania zwierząt rzeźnych i mięsa na terenie pow. grudziądzkiego min. w Ubojni Indyków w Linowie. Obecnie mieszka w Warszawie.

Źródło: Osobisty przekaz lek. wet Lidii Słomiańskiej (R.T.)

Sternicki Zenon

Urodzony dnia 15 października 1936 r. w Warszawie. Absolwent Wydziału Weterynarii SGGW w Warszawie z 1960 r. Po stażu pracował w PZLZ Grajewo. Od 1963 do 1966 był kierownikiem PZLZ Świecie/n Osą. Od 1966 r. do 1989 r. pracował jako kierownik PZLZ Nieżywieć (powstałego w miejsce PZLZ Kawki). Od 1989 ordynator lecznicy w Brodnicy. W latach 1990-1997 był wójtem w Gminie Bobrowo. Zmarł 6 stycznia 2003 r.

Źródło: Życie Weterynaryjne VI/2003 (R.T.)

Szcześniak Andrzej

Urodzony dnia 18 listopada 1954 r. w Jadowie w woj. siedleckim. Jest absolwentem wrocławskiego Wydziału Weterynaryjnego z 1979 r. Po stażu w Oddziale Terenowym w Grudziądzu od 1980 roku został ordynatorem PZLZ w Rogóźnie i pracował tam do prywatyzacji do 1990 r. Aktualnie prowadzi wspólnie z synem lek. wet. Bartłomiejem Szcześniakiem prywatną Przychodnię Weterynaryjną w Rogóźnie.

Źródło: Przekaz własny lek. wet. Andrzeja Szcześniaka (R.T.)

Szynkiewicz Feliks

Urodzony dnia 7.01.1945 r. w Piecyszkach pow. Piaseczno. Absolwent uczelni warszawskiej z 1969 r. Po studiach staż odbył w woj. rzeszowskim w pow. Garlice w PZLZ Biecz. Od maja 1970 roku odbywał służbę wojskową jako epizootolog w 16 Kaszubskiej Dywizji Pancernej. Z dniem 30 listopada 1970 r. został służbowo przeniesiony do Wojskowego Okręgowego Ośrodka Weteryna-

ryjnego (WOO Wet) z Rezerwą koni do Grudziądza na stanowisko Kierownika Laboratorium. Pracował na tym stanowisku do 28 lutego 1988 r. W tym czasie w 1987 r. przebywał na misji wojskowej ONZ w Syrii. Po powrocie został Komendantem WOO Wet w Grudziądzu i piastował to stanowisko do emerytury, na którą przeszedł w stopniu ppłk dnia 8 maja 1998 r. Po przejściu na wojskową emeryturę pracował jako lekarz wolnej praktyki w Grudziądzu.

Źródło: Osobisty przekaz ppłk Feliksa Szynkiewicza (R.T.)

Śróbka Ludwik

Urodzony dnia 1 października 1909 r. w Chełmnie. Po maturze w Gimnazjum w Chełmnie rozpoczął w roku 1930 studia weterynaryjne we Lwowie w Akademii Medycyny Weterynaryjnej. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał na Wydziale Weterynarii UW w Warszawie w roku 1936. Po studiach odbywał służbę wojskową w Centrum Wyszkożenia Kawalerii w Grudziądzu. Staż odbył w Chełmnie u Powiatowego Lekarza Weterynarii Tadeusza Krąkowskiego. Po stażu

rozpoczął pracę w Radzynie pow. Grudziądz jako wolnopracujący lekarz weterynarii. Jednocześnie sprawował nadzór nad ubojem w rzeźni w Radzynie Chełmińskim. Pracował tam do wybuchu wojny. Wcielony do wojska, brał udział w bitwie nad Bzurą. Do niewoli dostał się we wrześniu 1939 r. W czasie okupacji był internowany w obozach jenieckich: Oflag XI A Osterode w Niemczech, Arnswalde (dzisiejsze Choszczno) oraz Grossborn (dzisiejsze Borne - Sulinowo). Po wyzwoleniu przeszedł pieszo do portu w Lubece a stamtąd przyплыł statkiem do Gdyni. Latem 1945 r. dotarł do m. Michale gm. Dragacz pow. Świecie gdzie przebywała Jego Rodzina. Po kilku miesiącach podjął pracę w Łasinie jako wolno praktykujący lekarz weterynarii. W okresie od roku 1949 po zorganizowaniu państwowej lecznicy dla zwierząt w Łasinie pracował tam bez przerwy do roku 1973 jako kierownik PZLZ. Zmarł w 12 sierpnia 1973 r. Pochowany w Łasinie.

Źródło: osobisty przekaz lek. wet. Michała Śróbki (R.T.)

Śróbka Michał

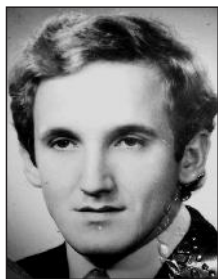

Urodzony dnia 21 lutego 1940 r. w Grudziądzu. Po maturze w II L.O. w Grudziądzu w 1958 rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii SGGW w Warszawie. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał w 1965 r. Staż pracy odbył w PZWet w Grudziądzu. Po stażu w 1966 r. rozpoczął pracę w Państwowym Zakładzie Unasieniania Zwierząt w Grudziądzu jako kierownik laboratorium. Następnie pracował jako kierownik produkcji oraz inspektor ds. rozrodu a potem jako androlog w Stacji Hodowli i Unasieniania Zwierząt będąc na etacie Powiatowego Zakładu Weterynarii w Grudziądzu. Od 1 grudnia 1999 r. został powołany na stanowisko Z-cy Powiatowego Lekarza Weterynarii w Grudziądzu. Na tym stanowisku pracował do przejścia na emeryturę 30 kwietnia 2003. W latach 1970-1980 był ławnikiem Sądu Rejonowego w Grudziądzu. Był także do roku 2000 przez 4 kadencje rzeczoznawcą sądowym z dziedziny hodowli i rozrodu zwierząt gospodarskich. Twórca i założyciel w roku 1981 Związku Zawodowego „Solidarność” w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Grudziądzu.

Odnaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi i odznaki resortowe „Za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej”, „Zasłużony Pracownik Rolnictwa”.

Źródło: osobisty przekaz lek. wet. M. Śróbki (R.T.)

Śróbka Jan

Urodzony dnia 30 stycznia 1948 r. w Łasinie. Po maturze w II L.O. w Grudziądzu rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii SGGW w Warszawie. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał 15 lutego 1972 r. Po stażu w PZLZ Łasin od marca 1973 r. pracował tam jako kierownik tej lecznicy a od 1983 r. jako ordynator aż do tragicznej śmierci do dnia 6 czerwca 1990 r. Odnaczenia: odznaka resortowa Ministerstwa Rolnictwa „Zasłużony Pracownik Rolnictwa”

Źródło: osobisty przekaz lek. wet. M. Śróbki (R.T.)

Tkaczyk Marek

Urodzony dnia 9 kwietnia 1959 r. w Świeciu n/Wisłą. Absolwent uczelni olsztyńskiej z 1985 r. Po stażu pracował w ZM w Grudziądzu jako inspektor Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej do prywatyzacji. W 1999 wszedł w skład SC utworzonej przez lekarzy weterynarii, która świadczyła usługi weterynaryjne rzecz ZM w Grudziądzu. Pracował w tej spółce do momentu likwidacji Zakładów Mięsnych w 2007 r. Aktualnie wykonuje z wyznaczenia PLW w Grudziądzu urzędowe czynności w zakresie badania zwierząt rzeźnych i mięsa na terenie powiatu grudziądzkiego.

Źródło: Ankieta personalna KPILW, ustalenia własne (R.T.)

Wachowski Walerian

Urodzony w 1875 r. w zaborze pruskim. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał 1907 r. w Niemczech na Wydziale Weterynarii w Giessen. W latach 1921-1925 był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Nowym Mieście Lubawskim. Od maja 1925 do końca 1928 r. był Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Grudziądzu. Zmarł w 1933 r.

Źródło: Słownik Polskich Lekarzy Weterynaryjnych wyd. PWRL Lublin 1960 – 1963 Warszawa, ustalenia własne (R.T.)

Wiecki Aleksander

Urodzony dnia 20 stycznia 1946 r. w Wąbrzeźnie. Po maturze w LO w Wąbrzeźnie w roku 1963 rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii SGGW w Warszawie. Dyplom lekarza Weterynarii uzyskał w 1970 r. Po stażu w PZWet w Toruniu do lipca 1972 r. pracował jako ordynator w PZLZ Radzyń Chełmiński (pow. Wąbrzeźno). Od sierpnia 1972 r. do końca maja 1976 r. pracował jako kierownik Oddziału WIS w ZM w Grudziądzu. W czerwcu 1976 objął stanowisko Rejonowego i kolejno Powiatowego Weterynaryjnego Inspektora Sanitarnego w Grudziądzu i Chełmnie. Na tym stanowisku pracował do czerwca 1987 r. Od lipca 1987 do końca sierpnia 1989 r. był st. ordynatorem w PZLZ Grudziądz. Przeszedł do pracy w PIW w Grudziądzu na stanowisko st. inspektora weterynaryjnego ds. Higieny Środków Spożywczych Pochodzenia Zwierzęcego a następnie objął stanowisko st. inspektora ds. IRZ. W roku 2013 przeszedł na emeryturę. Od kwietnia 2013 do końca maja 2014 r. pracował jako kierownik w Gabinetzie Weterynaryjnym w Świeciu n/Osą. Odznaczony odznaką resortową "Zasłużony Pracownik Rolnictwa". Działacz samorządu lekarsko – weterynaryjnego.

Źródło: Akta osobowe PIW Grudziądz, pisemny przekaz lek. wet. Aleksandra Wieckiego

Zaborowski Wiesław

Urodzony dnia 10 marca 1951 r. w Zbędownicach pow. Puławy. Po maturze w Technikum Rolniczym w Wymyślinie w 1972 r. rozpoczął studia na Wydziale Weterynarii ART w Olsztynie. Dyplom lekarza weterynarii otrzymał w 1978 r. Po stażu od marca 1978 do grudnia 1981 r. pracował jako ordynator w PZLZ Mełno. W okresie od grudnia 1981 do 1985 r. pracował jako inspektor WIS w ZWIS w ZM w Grudziądzu. Przeszedł do pracy w PZLZ Grudziądz jako ordynator ds. zwalczania niepłodności i tam pracował tam do prywatyzacji do 1990 r. Do maja 2002 r. był zatrudniony w prywatnej Lecznicy dla Zwierząt w Grudziądzu. Od 1 czerwca 2002 r. został inspektorem w Powiatowym Inspektoracie Weterynarii w Grudziądzu. Od 2003 do 2014 r. był zastępcą Powiatowego Lekarza Weterynarii w Grudziądzu. Przed odejściem na emeryturę przez ostatni rok pracy był inspektorem PIW ds. zwalczania chorób zakaźnych zwierząt. W roku 2015 przeszedł na emeryturę.

Odnaczenia: „Zasłużony dla Rolnictwa”, „Złoty Medal za Długoletnią Służbę”.

Źródło: osobisty przekaz lek. wet. Zaborowskiego (R.T.)

Zawadzki Zbigniew

Urodził się 25 sierpnia 1938 r. w Grudziądzu. W roku 1966 otrzymał dyplom lekarza weterynarii na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu. Po stażu w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Oleśnicy w marcu 1968 r. przeniósł się do Zakładów Mięsnych w Grudziądzu i pracował jako kierownik Oddziału w Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej. Od stycznia 1979 do listopada 1998 r. był kierownikiem Zakładowego Weterynaryjnego Inspektoratu Sanitarnego ZM w Grudziądzu. Był kontynuatorem działań swoich wspólnych poprzedników dr Franciszka Grajewskiego, Tadeusza Krąkowskiego i Kazimierza Owsianego. Po prywatyzacji rozpoczął pracę w prywatnej spółce Sanitarно-Weterynaryjnej zajmującej się badaniem zwierząt rzeźnych i mięsa, w której pracował do końca września 2004 r. zanim przeszedł na emeryturę. Przez cały czas pracując i mieszkając w Grudziądzu bardzo aktywnie angażował się w życie swojego

miasta. Pasjonował się historią, kolekcjonował pamiątki związane z miastem i regionem a także z Zakładami Mięsnymi, miejscem Jego pracy. To dzięki Niemu, dzięki Jego bezcennym zbiorom można było przygotować sesję historyczną poświęconą grudziądzkiej weterynarii XX wieku jaka odbyła się w październiku ubiegłego roku. Niestety już wtedy z powodu choroby nie mógł w niej uczestniczyć. Przez długie lata działał w Grudziądzkim Towarzystwie Kultury. W 2010 roku został prezesem tej organizacji. Był jednym z organizatorów Koła Miłośników Dziejów Grudziądza i przewodnikiem turystycznym. Jego kolekcja pocztówek i dawnych zdjęć obrazujących miasto była imponująca. Działał także w Towarzystwie Opieki nad Zabytkami i był corocznym kwestarzem na odnowę cmentarnych zabytków. Za swą nienaganną pracę był odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i odznaczeniami resortowymi: „Zasłużony Pracownik Rolnictwa”, „Za Wzorową Pracę w Służbie Weterynaryjnej”, „Zasłużony Pracownik Przemysłu Spożywczego i Skupu”.

Zmarł 26 maja 2017 r. Pochowany w Grudziądzu.

Źródło: osobisty przekaz lek. wet. Zbigniewa Zawadzkiego, ustalenia własne (R.T.)

Ziejka Mieczysław

Urodzony dnia 14 kwietnia 1932 r. w Piaskach pow. Grudziądz. Absolwent uczelni lubelskiej z 1960 r. Po stażu w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Grudziądzu pracował od dnia 1 grudnia 1961 do 30 października 1965 r. jako kierownik PZLZ Rogózno. Od dnia 1 listopada 1965 do 31 maja 1973 r. był kierownikiem PZLZ Dragacz pow. Świecie. Od 16 sierpnia 1973 r. rozpoczął pracę w ZM w Grudziądzu najpierw jako Inspektor WIS a potem jako kierownik Oddziału WIS. W Zakładach Mięśnych pracował do dnia 4 lipca 1981 r. (rozwiązanie umowy o pracę WZW-et Toruń).

Zmarł 6 kwietnia 1995 r. Pochowany w Grudziądzu.

Źródło: Akta osobowe archiwum WIW w Bydgoszczy (R.T.)

Ziętarski Alfons

Urodzony dnia 12 lutego 1905 r. w Grucie k. Grudziądza. Absolwent uczelni warszawskiej z 1930 r. Po studiach w latach 1930-1931 pracował w rzeźni Miejskiej w Grudziądzu a od 1931 do 1932 w rzeźni Miejskiej w Nowem k. Świecia. Od 1932 do 1939 r. był kierownikiem rzeźni w Kościerzynie. Od 1940 pracował do emerytury w ZM w Płocku zajmując tam kierownicze stanowisko Naczelnego Lekarza Weterynarii.

Zmarł 1 listopada 1985. Pochowany w Płocku.

Źródło: Życie Weterynaryjne 1986 (R.T.)

**Prywatne Zakłady Lecznicze
dla Zwierząt
na terenie miasta Grudziądz
i powiatu grudziądzkiego
stan na dzień 23 lutego 2018 roku
wg. wpisu do rejestru Kujawsko – Pomorskiej Izby
Lekarsko – Weterynaryjnej**

Lp.	Nazwa i adres zakładu leczniczego dla zwierząt	Obsada kadrowa lekarzy weterynarii
1	Klinika Weterynaryjna ul. Konstytucji 3 Maja 50 Grudziądz	Jacek Mederski Marlena Mederska Magdalena Śróbka Nikoła Konarzewska-Szcześnik Małgorzata Adrowska Wojciech Matyśkiewicz
2	Przychodnia Weterynaryjna "Reksio" ul. Jackowskiego 43 Grudziądz	Feliks Szynkiewicz Marek Celiński
3	Przychodnia Weterynaryjna „Tropuś” ul. Asnyka 7, Grudziądz	Gabriela Pierzynowska
4	Przychodnia Weterynaryjna ul. Dąbrowskiego 11/13 Grudziądz	Piotr Kotewicz Piotr Ługiewicz
5	Przychodnia Weterynaryjna „Rudy kot” ul. Kustronia 3, Grudziądz	Anna Sargalska
6	Przychodnia Weterynaryjna „Clinivet” ul. Krzyżowa 2 A Grudziądz	Maciej Czumiel
7	Gabinet Weterynaryjny „Reksio” ul. Rybacka 4, Grudziądz	Marek Celiński
8	Gabinet Weterynaryjny ul. Kalinkowa 1, Grudziądz	Piotr Ciszewski
9	Gabinet Weterynaryjny „Vena” ul. Grabowa 3, Grudziądz	Jarosław Wojciechowski

Lp.	Nazwa i adres zakładu leczniczego dla zwierząt	Obsada kadrowa lekarzy weterynarii
10	Gabinet Weterynaryjny ul. Kalinkowa 1 Grudziądz	Anna Szczęsna
11	Gabinet Weterynaryjny „Vetpuls” Al. Legionów 69 Grudziądz	Katarzyna Karczmarczyk Leszek Dubowski
12	Gabinet Weterynaryjny „Eqvet” ul. Droga Kaszubska 8 Grudziądz	Maja Kotońska
13	Przychodnia Weterynaryjna "Nad Wisłą" ul. Jana III Sobieskiego 29 Grudziądz	Nikola Konarzewska-Szcześnik Joanna Zelik
14	Gabinet Weterynaryjny Rogóźno	Andrzej Szcześnik Bartłomiej Szcześnik
15	Gabinet Weterynaryjny ul. Żeromskiego 1 Łasin	Mirosław Kochanek
16	Gabinet Weterynaryjny Łasin ul. Dworcowa 27-31	Grzegorz Więckowski
17	Gabinet Weterynaryjny Kłodka 37 A	Wiesława Kazubowska – Makowska
18	Gabinet Weterynaryjny Melno	Joanna Pluta –Albanowska
19	Gabinet Weterynaryjny Radzyń Chełmiński	Piotr Albanowski
20	Gabinet Weterynaryjny Melno	Leszek Dubowski
21	Gabinet Weterynaryjny 86-318 Rogóźno Zamek	Marcin Bzdawka

ISBN 978-83-60019-72-6